

Gjøvik, 9. februar 2015.
J.nr./referanse: 01-15/NL/ks

KONTROLLUTVALGET I NORDRE LAND KOMMUNE

Birgit Felde Sevaldrud, leder
Linn Haugseth Kind, nestleder
Kjartan Th. Stensvold
Hans Moon
Elin Rosenberg

Kopi av innkallingen er sendt:

- Ordfører og rådmann
- Innlandet Revisjon IKS

INNKALLING TIL MØTE I KONTROLLUTVALGET

Etter avtale innkalles det herved til møte i kontrollutvalget:

Dato: Mandag 16. februar 2015
Tid: Kl. 0900 – ca. 1400
Sted: Formannskapssalen, rådhuset

Vedlagt følger saksliste og saksdokumenter.

Deltakelse fra andre til møtet:

- Innlandet Revisjon IKS er invitert fra møtestart i f.m. sak 02/2015 – *Regnskapsrevisjon: Status for revisjon av kommuneregnskapet for 2014*

Eventuelt forfall til møtet bes meddelt snarest til undertegnede på telefon/sms til 995 77 903, eller e-post til kjetil@kontrollutvalget.no

Med hilsen

For leder i kontrollutvalget

Kjetil Solbrækken
utvalgssekretær

Adresse:

Kontrollutvalgstjenester Kjetil Solbrækken
Studievegen 7, 2815 Gjøvik
Tel. 995 77 903, E-post: kjetil@kontrollutvalget.no

KONTROLLUTVALGET I NORDRE LAND KOMMUNE

SAKSLISTE

FOR MØTE I NORDRE LAND KOMMUNE

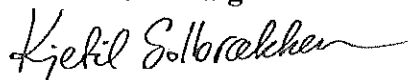
Mandag 16. februar 2015 kl. 0900

(Formannskapssalen)

SAK NR. 01/2015	GODKJENNING AV PROTOKOLL FRA MØTE 01.12.14
SAK NR. 02/2015	REGNSKAPSREVISJON; STATUS FOR REVISJON AV KOMMUNEREGNSKAPET FOR 2014 Innlandet Revisjon IKS v/oppdragsansvarlig revisor orienterer.
SAK NR. 03/2015	ÅRSRAPPORT OG AVREGNING 2014 FRA INNLANDET REVISJON IKS
SAK NR. 04/2015	KONTROLLUTVALGETS ÅRSRAPPORT 2014
SAK NR. 05/2015	ANTIKORRUPSJONSARBID I KOMMUNENE – VEILEDNING SHEFTET «BESKYTT KOMMUNEN»
SAK NR. 06/2015	KONTROLLUTVALGSKONFERANSEN 2015
SAK NR. 07/2015	OPPFØLGING AV KONTROLLUTVALGETS PLAN FOR FORVALTNINGSREVISJON OG SELSKAPSKONTROLL 2012- 2015
SAK NR. 08/2015	REFERATSAKER

Gjøvik, 5. februar 2015.

For utvalgsleder

Kjetil Solbrækken
utvalgssekretær

Kopi til orientering:

- Administrasjonen v/rådmann Jarle Snekkestad og kommunalsjef John Løvmoen.
- Vararepresentantene til kontrollutvalget

Nordre Land kommune**GODKJENNING AV PROTOKOLL FRA MØTET 01.12.14**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Møteprotokoll fra møte 01.12.14

Vedlegg 1

FORSLAG TIL VEDTAK:

Protokoll fra kontrollutvalgets møte den 01.12.14 godkjennes.

SAKSOPPLYSNINGER:

Protokoll fra siste møte i kontrollutvalget legges frem til formell godkjenning.

MØTEPROTOKOLL

KONTROLLUTVALGET I NORDRE LAND KOMMUNE

Mandag 1. desember 2014 holdt kontrollutvalget møte i rådhuset fra kl. 0900 – 1430.

Som medlemmer møtte:

Birgit Felde Sevaldrud, leder
Linn Haugseth Kind, nestleder
Kjartan Th. Stensvold
Elin Rosenberg

Følgende medlem hadde meldt forfall:

Hans Moon

Følgende varamedlem møtte:

Ottar Rønningen, 1. vara

Ellers møtte:

Fra administrasjonen: Rådmann Jarle Snekkestad (sakene 34-36), kommunalsjef Inger Berit Heimdal (sakene 34-36), kommunalsjef Geir Steinar Loeng (sak 35), prosjektleder for internkontroll-prosjektet Anne Marit Tangen Eng (sak 35) og skolerådgiver Laila Gladbakke (sak 34).

Fra Innlandet Revisjon IKS: Daglig leder Bjørg Hagen (sakene 37-40) og forvaltningsrevisor Tove Grini (sak 39).

Sekretær: Kjetil Solbrækken.

Møteprotokollen er sendt til:

Ordfører, kontrollutvalgets medlemmer/varamedlemmer, rådmann, Innlandet Revisjon IKS og Oppland Arbeiderblad.

Utvalgsmøtet ble satt kl. 0900 med Birgit Felde Sevaldrud som møteleder.
Innkalling og saksliste ble enstemmig godkjent.

Til behandling:

SAK NR. 33/2014

GODKJENNING AV PROTOKOLL FRA MØTE 15.09.14

<u>Vedtak, enstemmig:</u>	Protokoll fra kontrollutvalgets møte den 15.09.14 godkjennes.
---------------------------	---

SAK NR. 34/2014

**SKOLE: UTVIKLINGEN I GRUNNSKOLEPOENG OG
ANDEL ELEVER MED SPESIALUNDERVISNING I
NORDRE LAND KOMMUNE**

Fra behandlingen:

Skolerådgiver Laila Gladbakke informerte om:

- Feil i årsrapporten for 2013 om at 21 % av elevene ved Dokka ungdomsskole mottar spesialundervisning. Riktig er 11,3 %.
- Utviklingen i grunnskolepoeng for Nordre Land kommune
- Karaktersnitt innenfor ulike fag

Rådmann Jarle Snekkestad orienterte avslutningsvis om styringskortene og kommunens målsettinger på området. Det ble også orientert om utviklingen i sykefraværet ved skolene.

Vedtak, enstemmig:

1. Kontrollutvalget merker seg at grunnskolepoeng for Nordre Land for 2013/2014 viser en stigende tendens (37,6), men at man fortsatt ligger noe under snittet i Oppland fylke (39,7) og snitt for landet (40,4)
2. Det tas til orientering at opplysningen i årsrapporten for 2013 om at 21 % av elevene ved Dokka ungdomsskole mottar spesialundervisning beror på en feil. Korrekt er at 21 elever får spesialundervisning, noe som utgjør 11,3 %.
3. Kontrollutvalget ønsker å følge utviklingen innenfor skolene i Nordre Land, og ber om at utviklingsrapport for 2014 for Nordre Land-skolen refereres for utvalget når den foreligger (1. kvartal 2015).

SAK NR. 35/2014

STATUS FOR UTVIKLING AV OVERORDNET SYSTEM FOR INTERNKONTROLL I NORDRE LAND KOMMUNE - RISIKOVURDERINGER

Fra behandlingen:

Prosjektleder for internkontroll-prosjektet Anne Marit Tangen orienterte om:

- Forprosjektet – sluttrapportens anbefalinger
- Sluttrapport for resultatenehetene (ulike respons, behov for å vurdere veien videre)
- Risiko- og såbarhetsanalyser (ROS-analyser)
- Filstruktur (eksempel: videredelegering av vedtaksmyndighet)
- Rådmannen starter hovedprosjekt
- Erfaringer så langt
- Vurderinger omkring innkjøp av elektronisk kvalitetssystem på området (ikke innkjøpt pr. d.d. men vil bli vurdert)

Kommunalsjef Geir Steinar Loeng orienterte om:

- Deltakelse på konferanse i regi av KS og Transparency International omkring temaet korrupsjon.
- Veiledningsheftet «Beskytt kommunen»
- Definisjon av korrupsjon: «Misbruk av makt i offentlig stilling for å oppnå personlig gevinst».

- Kommunal- og moderniseringsministre Jan Tore Sanner: «Kontrollutvalgene har en særskilt rolle gjennom å stille de ubehagelige og vanskelige spørsmålene».

Rådmann Jarle Snekkestad supplerte under alle deler av presentasjonen.

Vedtak, enstemmig:

1. Rådmannens presentasjon av status for utviklingen av internkontroll i Nordre Land kommune tas til orientering.
2. Kontrollutvalget tar til orientering at rådmannen starter et hovedprosjekt (oppstart desember 2014) vedr. internkontroll. Prosjektet har følgende mandat:
  - Systematisere informasjon
  - Felles avviksrutinger
  - Opplæring i struktur av informasjon og avviksbehandling
 Prosjektplanen for prosjektet bes referert for kontrollutvalget i neste møte.
3. Kontrollutvalget ønsker å følge rådmannens arbeid med internkontroll, særlig rettet mot etablering av system for avvikshåndtering og integrering av risikovurderinger i internkontrollarbeidet.
4. Kontrollutvalget ber om å få fremlagt KS sitt veiledningshefte «Beskytt kommunen» på neste møte.

SAK NR. 36/2014

PRAKTISERING AV ARBEIDSREGLEMENTETS § 16 OM ANSATTE OG ANNET LØNNET ARBEID

Fra behandlingen:

Kommunalsjef Inger Berit Heimdal orienterte med fokus på:

- Arbeidsreglementets § 16
- Forbyggende arbeid (div. informasjons- og opplæringsaktiviteter)
- Rutiner for å kunne avdekke (ved tilsettinger, sykmeldinger/dialogsamtaler mv.)

Rådmann Jarle Snekkestad supplerte, og gikk avslutningsvis gjennom noen konkrete saker/eksempler og svarte på spørsmål.

Vedtak, enstemmig:

1. Rådmannens informasjon om kommunens praktisering av arbeidsreglementets § 16 om «Annet lønnet arbeid», tas til orientering.
2. Kontrollutvalget gir følgende innspill til rådmannen i forbindelse med intern evaluering av den administrative praktiseringen av reglementet:
  - Sterkere krav til dokumentasjon av inngåtte avtaler mv.

- Praktisering av konsekvenser ved brudd på arbeidsreglementet.
- Etablere en helhetlig oversikt over inngåtte avtaler mv.

SAK NR. 37/2014

TERTIALRAPPORT 2/2014 FRA INNLANDET REVISJON IKS

Vedtak, enstemmig:

Tertialrapport 2/2014 fra Innlandet Revisjon IKS tas til orientering.

SAK NR. 38/2014

**SAMMENLINGING AV REVISJONSKOSTNADER FOR 2013 MED ANDRE KOMMUNER («BENCHMARKING»)
KVALITETSUTVIKLING I INNLANDET REVISJON IKS.**

Fra behandlingen:

Innlandet Revisjon IKS v/daglig leder Bjørg Hagen orienterte.

Vedtak, enstemmig:

1. Sammenligning av kommunens revisjonskostnad for 2013 med andre kommuner tas til orientering.
2. Kontrollutvalget har merket seg at kommunens kostnader til revisjon av kommuneregnskapet (regnskapsrevisjon) ligger omkring samme nivå som for andre kommuner på samme størrelse.
3. Daglig leders informasjon om kvalitetsutvikling av Innlandet Revisjon IKS tas til orientering.

SAK NR. 39/2014

PROSJEKTPLAN: OPPFØLGING AV FORVALTNINGSREVISJONSPROSJEKTET «INNKJØP - ETTERLEVELSE AV LOV OM OFFENTLIGE ANSKAFFELSER»

Fra behandlingen:

Innlandet Revisjon IKS v/forvaltningsrevisor Tove Grini presenterte prosjektplanen.

Daglig leder Bjørg Hagen supplerte presentasjonen og svarte på spørsmål.

Vedtak, enstemmig:

1. Prosjektplanen for oppfølgingsprosjektet godkjennes med tillegg av at prosjektet også følger opp punkt 2 i kommunestyrets vedtak i sak 91/10 om antall personer med innkjøpsfullmakt. Prosjektet har etter det følgende tre problemstillinger:
  - a) Beskrive rådmannens vurderinger omkring endring av

reglene for enkeltinnkjøp, antall personer med innkjøpsfullmakt og muligheter for differensiering av innkjøpsordninger (Oppfølging av pkt. 2 i kommunestyrets vedtak i sak 91/10)

- b) Har anskaffelser i størrelsesorden kr 100 000 – kr 500 000 vært gjenstand for konkurranse og er kravet til dokumentasjon oppfylt?
  - c) Hvordan sikrer rådmannen at anskaffelsesregelverket etterlevs?
2. Dersom det er lett tilgjengelig bes om at det innledningsvis i prosjektet tas med en beskrivelse av antatt omfang av anskaffelser i de ulike intervallene som gjøres innenfor inngåtte rammeavtaler.
  3. Prosjektet gjennomføres i 2015 innenfor en ramme på 230 timer.

SAK NR. 40/2014

**FORBUNDSBASERT KVALITETSKONTROLL AV
INNLANDET REVISJON IKS**

Fra behandlingen:

Innlandet Revisjon IKS v/daglig leder Bjørg Hagen orienterte.

Vedtak, enstemmig:

Daglig leders orientering om gjennomført forbundsbasert kvalitetskontroll av Innlandet Revisjon IKS høsten 2014 tas til orientering.

SAK NR. 41/2014

MØTEPLAN 2015

Vedtak, enstemmig:

Møteplan for kontrollutvalget for 2015 fastsettes slik:

- Mandag 16.02.15 kl. 0900
- Mandag 27.04.15 kl. 0900
- Mandag 22.06.15 kl. 0900
- Mandag 21.09.15 kl. 0900
- Mandag 30.11.15 kl. 0900

SAK NR. 42/2014

REFERATSAKER

Følgende saker ble referert:

1. Invitasjon til Kontrollutvalgskonferansen 2015
2. Diverse avisartikler
3. Neste møte: Tidspunkt/saksliste

Vedtak, enstemmig:

Referatsakene tas til orientering.

<p>Dokka, 1. desember 2014.</p> <hr/> <p>Birgit Felde Sevaldrud leder</p>	<p>RETT UTSKRIFT: Gjøvik, 1. desember 2014.</p> <hr/> <p>Kjetil Solbrækken utvalgssekretær</p>
--	---

NESTE MØTE

Dato: MANDAG 16. FEBRUAR 2015
Tidspunkt: KL. 0900
Aktuelle saker:

- *Status for revisjon av kommuneregnskapet for 2014*
- *Kontrollutvalgskonferansen 2015*
- *Orienteringssaker:*
  - *Utviklingsrapport for Nordre Land – skolen*
  - *Prosjektplan for rådmannens prosjekt «Internkontroll i Nordre Land kommune» (KU-sak 35/14)*
  - *Veiledningsheftet «Beskytt kommunen» (KU-sak 35/14)*

Saker til oppfølging senere:

- *Revisjonsrapport: Etterlevelse av felles eierskapspolitikk i Gjøvikregionen*
- *Planlegging av selskapskontroll VOKKS AS (ku-sak 28/14)*
- *Budsjettprosessen i Nordre Land kommune (jf. KU-sak 24/14)*
- *Samhandlingsreformen – presentasjon v/rådmannen (ku-sak 43/13)*
- *Eiendomsforvaltning (ku-sak 43/13)*
- *2015: Oppfølging av revisjonsrapporten «Oppfølging av politiske vedtak» (ku-sak 16/14)*

Bestilte undersøkelser og revisjonsprosjekter (Innlandet Revisjon IKS):

- *Revisjonsprosjekt: Etterlevelse av felles eierskapspolitikk i Gjøvikregionen (felles prosjekt i samarbeid mellom 5 kommuner)*
- *Forundersøkelse/prosjektplan: Innkjøp – etterlevelse av rutiner (ku-sak 16/14)*

Møteplan 2015:

- Mandag 16.02.15 kl. 0900
- Mandag 27.04.15 kl. 0900
- Mandag 22.06.15 kl. 0900
- Mandag 21.09.15 kl. 0900
- Mandag 30.11.15 kl. 0900

Nordre Land kommune**REGNSKAPSREVISJON: STATUS FOR REVISJON AV
KOMMUNEREGNSKAPET FOR 2014**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Forskrift om kontrollutvalg
2. Veileder vedr. kontrollutvalgets «påse-ansvar» overfor regnskapsrevisor (Norges Kommunerevisorforbund, 2010)
3. Oppdragsavtale mellom kontrollutvalget og Innlandet RevisjonIKS

Vedlagt:

Nei
Nei
Nei

FORSLAG TIL VEDTAK:

Revisors informasjon om status i arbeidet med revisjon av kommuneregnskapet for 2014 tas til orientering.

SAKSOPPLYSNINGER:

I tråd med avtale og fast praksis er Innlandet Revisjon IKS v/oppdragsansvarlig revisor invitert til å orientere om status og fremdrift for arbeidet med revisjon av kommuneregnskapet.

I forbindelse med presentasjon av revisjonsstrategi for 2014 (kontrollutvalgets møte 15/9-14) ble det bl.a. fattet slikt vedtak til oppfølging:

Kontrollutvalget har merket seg at revisjonen vil følge opp spørsmål omkring kommunens budsjettprosess og oppfølging av budsjettet gjennom året (budsjettjusteringer, bruk av budsjettet som styringsverktøy mv.) i forbindelse sitt møte med rådmannen/ administrasjonen den 15/10-14. Kontrollutvalget ber om referat fra dette møtet som en del av revisors tilbakemelding til kontrollutvalget om status for revisjonsarbeidet (statusrapport i første møte i 2015).

Kontrollutvalgets lovpålagte oppgaver mht. regnskapsrevisjonen:

Kontrollutvalgets hovedoppgave med regnskapsrevisjon er i henhold til § 6 i forskrift om kontrollutvalg:

”å påse at kommunens årsregnskap og kommunale foretaks årsregnskap blir revidert på en betryggende måte, herunder å holde seg løpende orientert om revisjonsarbeidet og påse at dette foregår i samsvar med de bestemmelser som følger av lov og forskrift, god kommunal revisjonsskikk og kontrollutvalgets instruks, eller avtaler med revisor.

For å holde seg ”løpende oppdatert” mv. er det etablert praksis med minimum tre samtaler med revisor i løpet av året:

1. Presentasjon av revisjonsplan/-strategi (normalt september)
2. Statusrapport (normalt jan/feb)
3. Årsavslutning og presentasjon av revisjonsberetningen (normalt april)

Hyppighet på kommunikasjonen og innholdet i samtalen følger anbefalingen/veilederen på området (veileder vedr. kontrollutvalgets påse-ansvar overfor regnskapsrevisor).

Avtale med revisor (oppdragsavtalen):

Det er stilt krav/forventninger til statusrapporteringen i oppdragsavtalen som er inngått mellom kontrollutvalget og revisor. Forventningene er formulert slik, jf. vedlegg 1 til avtalen:

- Formål/resultatkrav:
Kontrollutvalget får tilstrekkelig informasjon til å vurdere at revisjonen av kommunens årsregnskap gjennomføres på en betryggende måte.
- Statusrapporteringen skal omfatte:
  - Gjennomførte revisjonsaktiviteter og resultatet av disse
  - Revisjon av internkontrollen, herunder kartlegging, testing og vurdering av rutiner og prosesser
  - Status for risikofaktorer til oppfølging jf. revisjonsplanen
  - Oppfølging av nummerert brev
  - Eventuelle vesentlige endringer i revisjonsplanen
  - Fremdrift i revisjonsarbeidet
  - Orientering om kommunikasjon mellom revisor og kommunen
  - Vesentlige endringer i aktuelle regelverk.
- Strukturert orientering med muligheter for dialog med kontrollutvalget.

Faser i revisjonsarbeidet:

Regnskapsrevisjonen kan inndeles i tre faser:

1. I **planleggingsfasen** vurderes de største regnskapspostene ut fra risiko- og vesentlighetsforhold basert på revisors kunnskap om og erfaring med oppdraget. Her tar revisor stilling til hvordan vi skal utføre revisjonen for å kunne bekrefte at årsregnskapet ikke inneholder vesentlige feil

eller mangler. I planen inngår også hvordan den økonomiske internkontrollen skal gjennomgås og eventuelt testes. I tillegg til den rent økonomiske virkningen av eventuelle feil, søker man også å ta hensyn til allmennhetens behov for informasjon knyttet kommunens årsplan og årsbudsjett. Revisjonsplan/-strategi presenteres for kontrollutvalget.

2. I **gjennomføringsfasen** kartlegges og vurderes normalt internkontrollen først. Revisjon som direkte gjelder bekreftelse av regnskapsposter, gjøres gjerne etterpå og normalt mot slutten av året i forbindelse med regnskapsavslutningen. Kontrollutvalget informeres om arbeidet (statusrapportering).
3. I **avslutningsfasen** utføres kontroller rettet mot årsavslutningen og det konkluderes det på utført arbeid, herunder hvorvidt det er utført tilstrekkelig revisjon. Revisjonsberetning avlegges (frist 15/4). Ofte lages det også et årsavslutningsbrev til rådmannen. Revisor deltar i forbindelse med kontrollutvalgets behandling av årsregnskapet og presenterer revisjonsberetningen og de avsluttende konklusjonene.

Nordre Land kommune**ÅRSRAPPORT OG AVREGNING 2014 FRA INNLANDET
REVISJON IKS**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Årsrapport 2014 fra Innlandet Revisjon IKS (brev av 12.01.15 til kontrollutvalget)
2. Avregning av total ressursbruk for revisjon 2014 (brev av 12.01.15 fra Innlandet Revisjon IKS til kontrollutvalget)

Vedlagt:

- Vedlegg 1
Vedlegg 2

FORSLAG TIL VEDTAK:

Årsrapport 2014 og avregning av total ressursbruk for revisjon for 2014 fra Innlandet Revisjon IKS tas til orientering.

SAKSOPPLYSNINGER:

I tråd med avtale og fast praksis fremlegges herved:

- Årsrapport 2014 fra Innlandet Revisjon IKS (oversikt over tidsbruk for året m/kommentarer)
- Avregning for 2014 fra Innlandet Revisjon IKS (økonomisk oppgjør for fjoråret, avregning av faktisk tidsbruk mot budsjettert/a-konto)

Den vedlagte årsrapporten (vedlegg 1) viser at det for 2014 er benyttet/fakturert totalt 768 timer. Dette er 192 timer mindre enn budsjettert, noe som representerer en besparelse på totalt 185 437 kroner, jf. avregningen for 2014 (vedlegg 2). Besparelsen skyldes i hovedsak at det er bestilt mindre forvaltningsrevisjon/selskapskontroll enn budsjettert.

Innlandet Revisjon IKS

Gjøvik, 12.01.2015
 J.nr./Referanse: 2014-014 BH

Til Kontrollutvalget i Nordre Land kommune
 v/sekretariatet

Årsrapport 2014

Det vises til oppdragsavtalen pkt. 4.5. Innlandet Revisjon IKS skal rapportere til kontrollutvalget på samme nivå som oppdragsavtalen per 30.04., 31.08. og 31.12. Rapporten skal begrunne eventuelle vesentlige avvik mellom budsjett og prognose.

Nedenfor følger oversikt over ressursbruk i tiden 01.01-31.12.2014.

	OPPDRAGS		FORBRUK		Differanse	
	AVTALE		PER		BESTILT	
	Timer	Pris	31.12.2014		2014	
			Timer	Pris	Timer	Pris
REGNSKAPSREVISJON						
Revisjon av årsregnskapet	445	820	455	820	-10	820
Attestasjoner og revisjonsuttalelser	110	820	117	820	-7	820
Veiledning og bistand	30	820	12	820	18	820
SUM REGNSKAPSREVISJON	585	820	584	820	1	820
BESTILTE TJENESTER						
Bestilte mindre undersøkelser	25	920			25	
Forvaltningsrevisjon	300	920	96	894	204	920
Selskapskontroll		920	61	979	-61	930
SUM BESTILTE TJENESTER	325	920	157		168	
Møter i KU og KST	50	920	27	920	23	920
SUM TIMER	960		768		192	

Kommentarer vedr. regnskapsrevisjon

Det er samlet for regnskapsrevisjon ikke vesentlig avvik mellom oppdragsavtalen og medgåtte ressurser på 584 timer for 2014.

Tilsvarende forbruk i 2013 for regnskapsrevisjon var på 645 timer. Lavere forbruk for 2014 skyldes bortfall av Overformynderiet, mindre behov for ressursbruk i årsoppgjøret og noe tidsforskyving for oppstart for 2014.

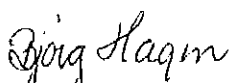
Det er ingen nummererte brev til oppfølging.

Kommentarer vedrørende forvaltningsrevisjon og selskapskontroll

Prosjekt - Forvaltningsrevisjon	Forbruk pr. 31.12.2014			Sum over alle år, Totalt forbruk/-prognose (Prisnivå 2014)			Kommentar
	Kroner	Timer	Pris	Kroner	Timer	Pris	
10251 SK VOKKS AS	46640	49	952	46640	49	952	Timene gjelder utarbeidelse av foranalyse og prosjektplan. Prosjektplan ble lagt fram for KU i april 2014.
10261 Oppfølging revisjonsrapport innkjøp	39263	47	835	248400	270	920	Foranalyse/prosjektplan ble lagt fram for KU på siste møte i høst. Hovedprosjekt gjennomføres i løpet av 1. halvår 2015. Ressursbruken er anslått til 230 timer ekskl foranalyse /prosjektplan.
10255 SK Felles eierpolitikk GLT	59897	61	979	91080	99	920	Rapportutkast er sendt på høring til selskapene og vil bli rapportert for kommunene i mars/april. Ressursbruken er anslått til 500 timer, derav 99 timer for Nordre Land.
Totalt	145800	157	929	386120	418	924	

Ramme til FR 2014	276000	300	920
-------------------	--------	-----	-----

Med hilsen

Bjørg Hagen
Daglig leder

Lillehammer, 12.01.15

J.nr./Referanse: 2015-027/BH

Til Nordre Land kommune
v/Kontrollutvalget**Avregning av total ressursbruk for revisjon 2014**

Selskapsavtalen for Innlandet Revisjon IKS fastsetter prinsipp for prising og fakturering. I avtalens § 5 heter det følgende:

"Selskapet skal fakturere sine tjenester ut i fra reelt medgått ressursbruk på det enkelte oppdrag. Regnskapsrevisjon (inkl. attestasjoner/bekreftelser), forvaltningsrevisjon og veiledningstjenester m.v. skal forhåndsavtales med den enkelte deltaker i en oppdragsavtale. Selskapet skal alltid operere med en timesats som gjør at selskapet over tid ikke er egnet til å gå med overskudd (selvkostprinsipp)."

Selskapets representantskap har fastsatt timepriser for 2014 til:

Regnskapsrevisjon,	kr 820
Forvaltningsrevisjon, revisor	kr 820
Forvaltningsrevisjon, oppdragsansvarlig	kr 990

Oppdragsavtalen med kommunene og fylkeskommunen regulerer tidspunkt og måte for avregning. Avregningen skal spesifiseres for utførte tjenester iht. faktisk tidsforbruk og eventuelle tillegg for kjøpte tjenester.

Avregningen for kommunen viser følgende tidsforbruk, timepriser og revisjonskostnader i 2014:

	Timer	Timepris	Sum
Regnskapsrevisjon	455 timer	820	373100
Attestasjon, overformynderi og veiledning	129 timer	820	105780
Forvaltningsrevisjon	96 Timer	894	85824
Selskapskontroll	61 Timer	979	59719
Bestilte undersøkelser	0 Timer		0
Møter	27 Timer	920	24840
Sum	768 Timer		649263

Betalt à konto gjennom året	824700
Kostnader til revisjon i 2014	649263
Differanse	175437

Hovedkontor:
Postadr.: Serviceboks
2626 Lillehammer
Tlf 61289080 Fax 61289081
E-post: postmottak@irev.no

Avdeling Gjøvik:
Studievelen 7
2815 Gjøvik
Tlf. 61130350 Faks 61130360

Firma:
www.irev.no
Besøksadresse: Kirkeg. 76
2609 Lillehammer
Org. nr. 987769386MVA
Bank 16041146927

For mye betalt vil bli trukket fra på å kontobeløpet for andre tertial 2015.

Med hilsen

Bjerg Hagen
Bjerg Hagen
Daglig leder

Kopi til: Rådmannen

Nordre Land kommune**KONTROLLUTVALGETS ÅRSRAPPORT FOR 2014**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Kontrollutvalgets årsrapport for 2014

Vedlagt:

Vedlegg 1

FORSLAG TIL VEDTAK:**INNSTILLING TIL KOMMUNESTYRET:****Kontrollutvalgets årsrapport for 2014 tas til orientering.****SAKSOPPLYSNINGER:**

I tråd med tidligere praksis er det utarbeidet en årsrapport fra kontrollutvalget til kommunestyret om kontrollutvalgets virksomhet. En slik praksis er anbefalt som en del av kontrollutvalgets plikt til å informere kommunestyret om sitt arbeid, jf. kommunelovens § 77 pkt. 6 og veileder fra departementet/Kontrollutvalgshåndboken.

Årsrapporten gir en helhetlig oversikt over kontrollutvalgets aktivitet for fjoråret, og er også et ledd i å oppfylle kontrollutvalgets lovbestemte rapporteringsplikt slik den fremgår i forskrift om kontrollutvalg. Den lovbestemte rapporteringsplikten kan oppsummeres slik:

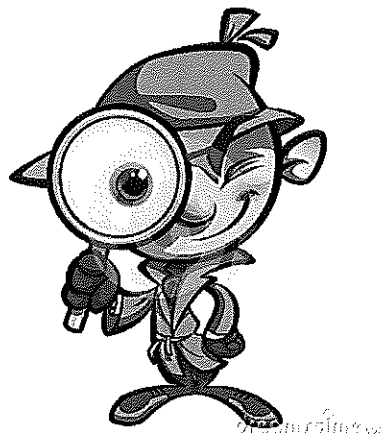
Oppgave	Rapporteringsplikt til kommunestyret
Regnskapsrevisjon	<ul style="list-style-type: none"> Kontrollutvalget skal gi rapport til kommunestyret om hvordan kommunestyrets merknader er blitt fulgt opp (forskriftens § 8).

Forvaltningsrevisjon	<ul style="list-style-type: none"> • Med utgangspunkt i plan for gjennomføring av forvaltningsrevisjon, skal kontrollutvalget avgi rapport til kommunestyret om hvilke forvaltningsrevisjoner som er gjennomført og resultatet av disse (forskriftens § 11). • Kontrollutvalget skal gi rapport til kommunestyret om hvordan kommunestyrets merknader til rapport om forvaltningsrevisjon er blitt fulgt opp. Det skal også rapporteres om tidligere saker som etter utvalgets mening ikke er blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte (forskriftens § 12).
Selskapskontroll	<ul style="list-style-type: none"> • Med utgangspunkt i planen for gjennomføring av selskapskontroll skal kontrollutvalget avgi rapport til kommunestyret om hvilke kontroller som er gjennomført, samt om resultatet av disse (forskriftens § 15).

I tråd med tidligere praksis legges saken frem med innstilling til kommunestyret. En slik praksis sikrer at saken blir fremmet for kommunestyret som egen sak.

KONTROLLUTVALGET I NORDRE LAND KOMMUNE

Årsrapport 2014

Kontrollutvalgets virksomhet

1. Kontrollutvalgets ansvar og oppgaver
2. Medlemmer og sekretariat
3. Aktivitet
4. Økonomi
5. Regnskapsrevisjon
6. Forvaltningsrevisjon mv.
7. Selskapskontroll
8. Avtale med og oppfølging av valgt revisor / Innlandet Revisjon IKS

1. Kontrollutvalgets ansvar og oppgaver

Kontrollutvalgets oppgaver og ansvar fremgår av kommunelovens § 77 med tilhørende forskrift for kontrollutvalg.

Kontrollutvalgets overordnede målsetting kan formuleres som "å bidra til å skape tillit til forvaltningen".

I forskrift om kontrollutvalg (§ 4) er utvalgets alminnelige oppgaver formulert slik:

Kontrollutvalget skal føre det løpende tilsyn og kontroll med den kommunale eller fylkeskommunale forvaltningen på vegne av kommunestyret eller fylkestinget, herunder å påse at kommunen eller fylkeskommunen har en forsvarlig revisjonsordning. Utvalget kan ikke overprøve politiske prioriteringer som er foretatt av kommunens eller fylkeskommunens folkevalgte organer.

I tillegg fremgår det av lovverket at:

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m.

Kontrollutvalgets tilsynsoppgaver deles inn i:

- Regnskapsrevisjon
- Forvaltningsrevisjon
- Selskapskontroll

2. Medlemmer og sekretariat

Kontrollutvalget har i løpet av året bestått av følgende:

Medlemmer	Varamedlemmer
Sp/KrF/H/BL/FrP: Birgit Felde Sevaldrud, leder Linn Haugseth Kind, nestleder	Sp/KrF/H/BL/FrP: 1. Ole Strand 2. Kitty Ryan 3. Hans Kristian Engeseth
Ap/Sv: Kjartan Th. Stensvold Hans Moon Elin Rosenberg	Ap/Sv: 1. Ottar Rønningen 2. Ellen Sogn

Sekretariat:

Forskrift om kontrollutvalg stiller krav om at sekretær for utvalget skal være uavhengig av både kommunens revisor og kommunens administrasjon. Kommunene i Gjøvik- og Hadelandsregionen har inngått felles avtale om kjøp av sekretærtjenester fra firmaet Kontrollutvalgstjenester v/Kjetil Solbrækken. Rammeavtalen ble inngått høsten 2010 etter gjennomført konkurranse i tråd med lov om offentlige anskaffelser. Kontrakten løper i 4 år, frem til 15.11.2014, med mulighet for forlengelse ett + ett år.

3. Aktivitet

År	2014	2013	2012	2011	2010
Antall møter	5	5	6	5	5
Antall saker	42	43	50	33	40

4. Økonomi

Kontrollutvalget utarbeider selv forslag til budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet i kommunen, jf. forskrift om kontrollutvalg § 18. Det er kommunestyret som fastsetter de økonomiske rammene for kontrollutvalgets virksomhet. Nedenfor følger oversikt over kontrollutvalgets budsjett og regnskap siste år:

	Konto	Regnskap 2014	Budsjett 2014	Regnskap 2013	Regnskap 2012
10500	Trekkpliktig godtgjørelse	300		300	300
10800	Fast godtgjørelse	22 050	20 000	21 300	15 412
10801	Møtegodtgjørelse	9 300	10 000	7 650	10 950
10802	Tapt arb.fortjeneste	24 331	30 000	18 026	15 503
10990	Arb.giveravgift	6 593	6 000	6 666	5 945
11000	Kontormateriell og rekvisita	0	0	0	297
11001	Aviser/tidsskrifter/faglitteratur	16 580	9 000	10 500	9 500
11151	Beverting møter	2 140	3 000	2 007	3 210
11205	Tjenestefrikjøp	0	-	0	
11501	Opplæring/kurs	6 300	20 000	0	18 600
11600	Kjøregodtgjørelse	1 442	2 000	559	2 276
11704	Ikke oppg.pl. reiseutgifter	0	0	0	
12002	IT, programmer, utstyr	0	0	0	3 341
12 700	Konsulenttenester ordinær drift (sekretærtjenester)	161 227	170 000	157 609	184 866
13709	Kjøp av andre tjenester	2 600	0	0	12 762
13750	Kjøp av tjenester fra interkommunalt selskap (Innlandet Revisjon IKS)	673 863	825 000	712 620	589 462
14290	Momskompensasjon (utgift)	52 956	42 000	53 355	57 316
17290	Momskompensasjon (inntekt)	- 52 956	- 42 000	- 53 355	- 57 316
	Totalt	926 726	1 095 210	937 237	872 485

Kommenar til regnskap/budsjett:

- Kto 13570 Kjøp av tjenester fra interkommunalt selskap:
Differanse mellom budsjett og regnskap på denne posten skyldes i hovedsak at det ble bestilt mindre forvaltningsrevisjon enn budsjettet.

5. Regnskapsrevisjon

Oppfølging av revisjonsarbeidet og tilsyn med revisors faglige arbeid:

Oppfølging av revisjonsarbeidet og tilsyn med revisors faglige arbeid:

Kontrollutvalget skal påse at regnskapene blir revidert på en betryggende måte, jf. § 6 i forskrift om kontrollutvalg. Dette er knyttet til flere forhold:

- At revisjonen skjer i samsvar med lover, regler og god kommunal revisjonsskikk.
- At revisor oppfyller krav til uavhengighet og kvalifikasjoner.

- At revisjonen følger eventuelle avtaler inngått mellom revisor og kontrollutvalget.

Kontrollutvalget ivaretar sitt oppfølgingsansvar gjennom følgende aktiviteter:

- Revisors uavhengighetserklæring (skriftlig, årlig)
- Presentasjon av strategi og plan for revisjon av kommunens regnskaper, samt underliggende risikovurderinger (årlig)
- Presentasjon av status midtveis i revisjonsarbeidet / interimrevisjon (årlig)
- Presentasjon av revisjonsberetningen og gjennomføringen av revisjonsarbeidet (årlig)
- Fremleggelse av eventuelle brev og revisjonsrapporter til rådmannen, herunder eventuelle nummererte brev (vesentlig svikt i internkontrollen, rapportering av misligheter mv).
- Fremleggelse av resultatet av eksternt kvalitetskontroll av revisor (forbundsbasert kontroll minimum hvert femte år)

Uttalelse om årsregnskapet:

Når kontrollutvalget er blitt forelagt revisjonsberetningen fra revisor, skal utvalget avgi en uttalelse til årsregnskapet, jf. forskrift om kontrollutvalg § 7. Uttalelsen skal følge regnskapssaken til kommunestyret, via formannskapet.

Kontrollutvalget har i løpet av året avgitt uttalelse til følgende regnskaper:

- *Årsregnskapet for Nordre Land kommune for 2013*

Til stede under behandlingen av saken i kontrollutvalget var Innlandet Revisjon IKS v/oppdragsansvarlig revisor og administrasjonen v/rådmannen m.fl.

Oppfølging av kommunestyrets merknader:

Kontrollutvalget skal rapportere til kommunestyret om hvordan kommunestyrets merknader til årsregnskapet er blitt fulgt opp (forskriftens § 8).

Det foreligger ingen merknader fra kommunestyret til oppfølging.

6. Forvaltningsrevisjon og undersøkelser

Lovpålagte oppgaver:

- Det skal utarbeides en plan for forvaltningsrevisjon, minimum en gang i valgperioden (første året i valgperioden). Planen skal vedtas av kommunestyret.
- Kontrollutvalget skal påse at kommunens virksomhet årlig blir gjenstand for forvaltningsrevisjon.
- Kontrollutvalget skal avgi rapport til kommunestyret om hvilke forvaltningsrevisjoner som er gjennomført og resultatet av disse.
- Kontrollutvalget skal rapportere til kommunestyret om hvordan kommunestyrets merknader til rapporter om forvaltningsrevisjon er blitt fulgt opp. Det skal også rapporteres om tidligere saker, som etter utvalgets mening ikke er blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte.

Plan for forvaltningsrevisjon:

Kontrollutvalget har laget en plan for forvaltningsrevisjon for perioden 2012-2015. Planen ble vedtatt av kommunestyret høsten 2012. Planen er basert på en overordnet analyse av kommunens virksomhet ut fra risiko- og vesentlighetsvurderinger, med sikte på å identifisere behovet for forvaltningsrevisjon på ulike sektorer.

Kommunestyret har delegert til kontrollutvalget å foreta undersøkelser og eventuelt igangsette kontroller på andre områder enn de som er nevnt i planen, dersom det oppstår behov for dette i planperioden.

Kontrollutvalgets aktiviteter gjennom året:

a) Forvaltningsrevisjonsprosjekter:

- **Revisjonsrapport: Oppfølging av politiske vedtak**
(Rapporten konkluderte med at vedtakene som var kontrollert i hovedsak var fulgt opp på en tilfredsstillende måte. Det ble påpekt noen forbedringspunkter mht. rapportering til politisk nivå om oppfølging av vedtak. Rapporten ble sluttbehandlet i k.styret)

b) Mindre undersøkelser, foranalyser, orienteringer mv.:

- **Skole: Utvikling av Nordre Land –skolen generelt. Utvikling av grunnskolepoeng, utviklingen av andel elever med spesialundervisning i Nordre Land kommune spesielt.**
- **Overordnet system for interkontroll – avvikshåndtering og risikovurderinger**
(presentasjon v/rådmannen m. fl. to ganger i løpet av året)
- **Gjennomgang av kvartalsrapport 1. kvartal 2014 og halvårsrapport 2014 – Nordre Land kommune**
- **Roller og habilitet + praktisering av arbeidsreglementets § 16 om «annet lønnet arbeid»** (orientering v/rådmannen)

Oversikt over revisjonsrapporter tidligere år og oppfølgingen av disse:

År	Tema / område	Oppfølging / kommentar
2014	(ingen)	
2013	Revisjonsrapport: Oppfølging av politiske vedtak (sluttbehandlet i kommunestyret 17/12-14)	Kontrollutvalgets innstilling enstemmig vedtatt. Påpekt forbedringspotensial i f.m. rådmannens rapportering til politisk nivå – tre anbefalinger.
2012	(ingen)	
2011	Revisjonsrapporten "Samhandling mellom barnehager og barnevern" (sluttbehandlet i kommunestyret)	Vurdert ikke aktuelt å følge opp. Avsluttet.
2011	Kartleggingsrapport: Ressursbruk til barnehager. (sluttbehandlet i kontrollutvalget)	Rapporten ble oversendt rådmannen til oppfølging og videre bruk i sin interne analyse og diskusjon omkring kommunens barnehagedrift. Avsluttet.
2010	Innkjøp (etterlevelse av lov om offentlige anskaffelser) (sluttbehandlet i kommunestyret)	Kort om rapporten: <ul style="list-style-type: none"> • Gjennomført stikkprøve av anskaffelser mellom 100 000 og 500 000.

		<ul style="list-style-type: none"> • Gjennomført revisjonsprosjekt med fokus på overordnede rutiner mht overholdelse av lov om offentlige anskaffelser. Positiv konklusjon. • Rapporten følges opp i 2015.
2009	<i>Enkeltvedtak om spesialundervisning – får elevene det de har rett på?</i> (sluttbehandlet i kommunestyret)	Ikke prioritert å følge opp.
2008	<i>(ingen)</i>	-
2007	<i>Etikk i Nordre Land kommune</i> (sluttbehandlet i kommunestyret)	Ikke egnet for oppfølging.

7. Selskapskontroll

Lovpålagte oppgaver:

- Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper.
- Det skal utarbeides en plan for forvaltningsrevisjon, minimum en gang i valgperioden (første året i valgperioden). Planen skal vedtas av kommunestyret.
- Selskapskontrollens obligatoriske del går primært ut på å kontrollere om den som utøver kommunens eierinteresser i selskaper gjør dette i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger (eierskapskontroll). Selskapskontroll kan også omfatte forvaltningsrevisjon i selskapet

Plan for selskapskontroll:

Kontrollutvalget har laget en plan for selskapskontroll for perioden 2012-2015. Planen ble vedtatt av kommunestyret høsten 2012. Planen er basert på en overordnet analyse av kommunens virksomhet ut fra risiko- og vesentlighetsvurderinger, med sikte på å identifisere behovet for kontroll med kommunens styring med selskaper (eierskapskontroll), eller med forvaltningen i kommunalt eide selskaper. Følgende områder/tema er prioritert i planen:

- Eierstyring i Nordre Land kommune
- Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS
- VOKKS AS

Kommunestyret har delegert til kontrollutvalget å foreta undersøkelser og eventuelt igangsette kontroller på andre områder enn de som er nevnt i planen, dersom det oppstår behov for dette i planperioden.

Følgende er igangsatt i 2014:

- Planlegging/kartlegging vedr. VOKKS AS:
I løpet av året er det gjennomført forundersøkelse rettet mot VOKKS AS. På oppdrag fra kontrollutvalget har Innlandet Revisjon IKS også laget et forslag til prosjektplan for et revisjonsprosjekt rettet mot VOKKS AS. Med bakgrunn i at Etnedal eier 1/3 av

VOKKS AS ble det gjort forsøk på å engasjere kontrollutvalget i Etnedal kommune i å delta i en nærmere kartlegging/risikovurdering av VOKKS AS. Kontrollutvalget i Etnedal kommune avslo invitasjonen fra kontrollutvalget i Nordre Land kommune. Saken følges opp i 2015.

- Igangsatt evaluering av kommunenes felles eierskapspolitikk
Innlandet Revisjon IKS har fått oppdrag fra de fem kontrollutvalgene i Gjøvikregionen om å evaluere felles vedtatt eierskapspolitikk. Rapporten avsluttes våren 2014.

Oversikt over kontroller siste årene og oppfølgingen av disse:

År	Tema / selskap	Oppfølging / kommentar
2014	(ingen)	Flere planleggingsaktiviteter gjennomført, bl.a. rettet mot VOKKS AS og bestilt evaluering av den vedtatte eierskapspolitikken.
2013	<i>Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS</i>	Ordfører orienterte og svarte på spørsmål fra utvalget. Kontrollutvalget tok informasjonen til orientering og saken ble ikke fulgt opp videre.
2012	(ingen)	Ikke prioritert konkrete kontroller. Gjennomført kartlegging og risikovurdering som ledd i utarbeidelse av ny plan for selskapskontroll 2012-2015.
2011	(ingen)	Ikke prioritert.
2010	(ingen)	Ikke prioritert.
2009	<i>Nordre Land ASVO AS</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Utvalget er blitt orientert om selskapet av daglig leder Jan Olav Jacobsen. • Utvalget besøkte selskapet og fikk en omvisning. • Vedtatt ikke å gjennomføre nærmere kontroller, men vil følge opp selskapets etablering av kvalitets-system (2011).
2009	<i>Eierstyring</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Rådmannen orienterte om kommunens arbeid med etablering av prinsipper for eierstyring. Vedtatt å følge opp når disse har fungert en tid.
2008	(ingen)	Ikke prioritert.
2007	<i>GLT Avfall IKS</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Det ble gjennomført et revisjonsprosjekt i samarbeid med kontrollutvalgene i de andre eierkommunene. • Rapporten påpekte flere forhold rettet mot eierstyring og håndtering av regelverket for selvkost. Oppfølging av rapporten er foretatt på ulikt vis over flere år, og oppfølgingspunktene fra rapporten anses i dag å være tilfredsstillende fulgt opp.

8. Avtale med og oppfølging av valgt revisor / Innlandet Revisjon IKS

Kommunen ivaretar sine lovpålagte revisjonstjenester ved deltakelse i selskapet Innlandet Revisjon IKS, jf. vedtak i kommunestyret. Innlandet Revisjon IKS yter eierkommunene revisjon i egenregi til selvkost.

Kommunestyret har delegert til kontrollutvalget å inngå avtale mellom oppdragsgiver og selskapet. Avtalen (kalt oppdragsavtale) regulerer omfang, pris og kvalitet og rulleres årlig. Avtalen tydeliggjør kontrollutvalgets bestillerfunksjon.

Kontrollutvalget og Innlandet Revisjon IKS har felles mål at revisjonstjenestene skal være til konkurransedyktig pris og kvalitet. Innlandet Revisjon IKS har en uttalt strategi å være kundeorientert. Kontrollutvalget er bevisst disse målsettingene i sin oppfølging og dialog med revisor.

Pris følges opp gjennom krav til årlig sammenligning ("benchmarking") av kostnadene til revisjon mot andre kommuner. Slik sammenligning er foretatt i løpet året og viser at kostnadene til regnskapsrevisjon ligger omtrent på "snittet" sammenlignet med kommuner på samme størrelse. Sammenligningen er presentert for kontrollutvalget.

Kvalitet på revisjonstjenestene følges primært opp gjennom de enkelte tjenesteleveransene (regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll). I tillegg følges opp:

- At oppdragansvarlig revisor oppfyller de formelle kompetansekravene.
- At kravene til uavhengighet og objektivitet er oppfylt, herunder at revisor ikke har tatt på seg rådgivningsoppdrag eller andre tjenester for kommunen, som kan reise tvil om dette. Det påses at det årlig blir avgitt en uavhengighetserklæring fra revisor til kontrollutvalget.

Høsten 2014 ble det gjennomført en forbundsbasert kvalitetskontroll av Innlandet Revisjon IKS (i regi av Norges Kommunerevisorforbund). De utvalgte revisjonsoppdragene og forvaltningsrevisjonsprosjektene fikk "godkjent" (høyeste score). Innlandet Revisjon IKS v/daglig leder har orientert kontrollutvalget om kontrollen og resultatene.

Dokka, 16. februar 2015.

Birgit Felde Sevaldrud
Leder av kontrollutvalget

Nordre Land kommune**ANTIKORRUPSJONSARBID I KOMMUNENE –
VEILEDNINGSHFETET «BESKYTT KOMMUNEN»**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Beskytt kommunen! Håndbok i Antikorrupsjon i kommuner (utgitt av Transparency International Norge i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund)

Vedlagt:

Ja

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Veiledningsheftet «Beskytt kommunen!» tas til orientering.

2. ....

SAKSOPPLYSNINGER:**Bakgrunn/oppsummering:**

De siste 10 årene er 24 personer dømt for korrupsjon innenfor kommunal virksomhet i Norge (tall pr. 2013). De har lurt til seg over 205 millioner kroner og fått fengselsstraffer på 49 år til sammen.

Sakene viser at kommunal sektor er sårbar for korrupsjon og at det trengs et målrettet arbeid for å forhindre at korrupperende atferd får grobunn.

Antikorrupsjonsarbeid i kommunesektoren handler om å vedlikeholde og forbedre systemene for styring, kontroll og oppfølging. For at disse skal virke etter hensikten, er det viktig å skape bevissthet blant ansatte, administrative ledere og folkevalgte om hva det vil si å etterleve systemene. Det handler om holdningsskapende arbeid, organisasjonskultur og etisk bevissthet.

På etikkonferansen 2014 ble det lansert en ny versjon av «Beskytt kommunen!», en håndbok i antikorrupsjon.

Den nye håndboka ble omtalt av rådmannen i kontrollutvalgets møte den 1/12-14 i forbindelse med sak om internkontroll og risikovurderinger. Som en del av vedtaket i saken ba kontrollutvalget om å få fremlagt KS sitt veiledningshefte «Beskytt kommunen» på neste møte.

Håndboka følger vedlagt saken. Utvalgssekretær en kort presentasjon av håndboka i møtet.

Håndboka henvender seg til folkevalgte, ledere, ansatte og tillitsvalgte i kommuner og fylkeskommuner og gir gode råd for hvordan jobbe aktivt med å forebygge, avdekke og håndtere korrupsjon. Det er også laget en eksempelpank «Korrupsjonsfaren i kommuner – sårbarhet, verktøy og metoder».

Risikosoner i kommuneforvaltningen

I straffeloven er korrupsjon definert som «å kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag» eller «å gi eller tilby noen en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag.»

Politikere, ledere og medarbeidere kan komme i situasjoner som gir mulighet til å misbruke posisjon, tillit og makt. Personer utenfor kommunen kan også fremme særinteresser og utøve press som kan være vanskelig å håndtere og sette den enkeltes integritet på prøve.

I kommunal aktivitet er det flere roller som innehar fare for korrupsjon:

- Demokrati og politiske prosesser
- Myndighetsutøvelse
- Tjenesteyting
- Utvikling av lokalsamfunnet
- Eierstyring
- Anskaffelser

Korrupsjon kan ha mange former, og den kan utvikle seg gradvis, fra en praksis som oppleves som smidig og hensiktsmessig i hverdagen, via snarveie og små omgåelser av rutiner og regelverk, til misligheter eller straffbar korrupsjon. Prosessen kan skje på individnivå eller utspille seg som ukultur i et miljø der årvåkenhet og kritisk sans svekkes. I en slik glidende prosess med utspring i uvaner og ukultur, kan korrupsjon finne grobunn og gjøre organisasjonen sårbar for misbruk av myndighet og posisjon, eller redusere motstandsdyktigheten i møte med påvirking eller press for å oppnå fordeler.

Ulike korrupsjonsformer som kan oppstå innenfor de kommunale rollene er:

- Bestikkelser
- Bidrag til politiske partier eller kandidater
- Veldedige gaver
- Sponsing
- Utpressing
- Gaver, representasjon og utgiftsdekning
- Interessekonflikter og habilitet
- Lobbyvirksomhet
- Forretningsforbindelser og samarbeidspartnere

Ved å erkjenne risikoen for korrupsjon kan kommuner og kommunale bedrifter arbeide med å forebygge og forhindre at korrupperende atferd utvikler seg og styrke muligheten til å avdekke saker.

Eksempler på saker

Nedenfor omtales kort noen av sakene fra kommunal sektor:

• **Undervisningsbyggsaken:** En tidligere eiendomssjef i Undervisningsbygg i Oslo kommune tappet både Undervisningsbygg og Neas, hvor han tidligere var avdelingsleder, for nesten 100 millioner kroner. Han hadde også mottatt rundt 6,5 millioner kroner i utilbørlige fordeler fra ulike firmaer som fikk tildelt oppdrag for Undervisningsbygg. For grov utroskap, grov korrupsjon og dokumentfalsk ble han dømt til fengsel i syv år. Han ble også fradømt retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, og vinningen på 112 millioner kroner ble inndratt. Han ble dømt til å erstatte tapet Oslo kommune var påført.

• **Vannverkssaken:** Det hadde over flere år foregått omfattende økonomiske misligheter i de to interkommunale selskapene Nedre Romerike Vannverk AS og AS Sentralrenseanlegget RA-2. Tidligere administrerende direktør for selskapene hadde sammen med sin sønn og to ledere av forretningsforbindelser til selskapene, samt entreprenørfirmaet Peab AS, over en årrekke tappet vannverket og renseanlegget for betydelige verdier. Med utbyttet av de straffbare handlingene bygget vannverksdirektøren blant annet opp et privat jaktparadis bestående av ni farmer i Sør-Afrika. Direktøren ble dømt til en straff på fengsel i syv år og seks måneder, samt inndragning av de faste eiendommene i Sør-Afrika. Sønnen ble domfelt for grov korrupsjon og medvirkning til en rekke av farens grove utroskapshandlinger og ble dømt til fengsel i fire år. Forretningspartnerne ble domfelt for grov korrupsjon og medvirkning til direktørens utroskapshandlinger og dømt til henholdsvis to år og ti måneder, og ti måneders fengsel. Selskapet Peab ble idømt en foretaksstraff på tremillioner kroner.

• **Plan- og bygningsetat-saken:** En tidligere saksbehandler i Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune behandlet en rekke saker for foretakene til de øvrige tiltalte i saken, en arkitekt og to brødre. For dette hadde han mottatt vederlag på 12 000 kroner av arkitekten og fått ettergitt gjeld ved kjøp av en bil for 150 000 kroner fra brødrene. For dette ble alle de tiltalte i saken dømt for korrupsjon.

• **Bærum kommune-saken:** En tidligere fagansvarlig for overflatebehandling av Bærum kommunes bygningsmasse, ga familiemedlemmer og andre håndverkere oppdrag for kommunen. Oppdragene ble overfakturert eller fakturert uten at de var utført. Bærum kommune ble ved dette tappet for over 21 millioner kroner, og av dette mottok den fagansvarlige selv betydelige verdier. For passiv grov korrupsjon, som delvis hadde skjedd som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, grov utroskap og for medvirkning til dokumentfalsk ble den han idømt fengsel i fem år og seks måneder. Han ble solidarisk ansvarlig med fire av håndverkerne til å erstatte Bærum kommune med rundt 16 millioner kroner. De øvrige domfelte i saken fikk mellom ett og tre års fengsel.

• **Unibuss-saken:** Unibuss AS er et kommunalt transportselskap eid av Oslo kommune og driver rutebussvirksomhet i Oslo og på andre steder i landet. Ved utgangen av 2012 var to personer ved tilståelsesdom dømt for korrupsjon i tilknytning til den omfattende Unibuss-saken, der i alt 13 personer til nå er siktet for straffbare forhold. Den første tilståelsesdommen for korrupsjon i saken gjaldt salgsdirektøren i Vest Buss, en bussleverandør til Unibuss. To ganger arrangerte han reiser for ansatte i Unibuss til VM i skiskyting i Røpholding, og ble for dette dømt for korrupsjon. Den andre tilståelsesdommen i saken gjaldt administrerende direktør i selskapet Solaris AS, en annen

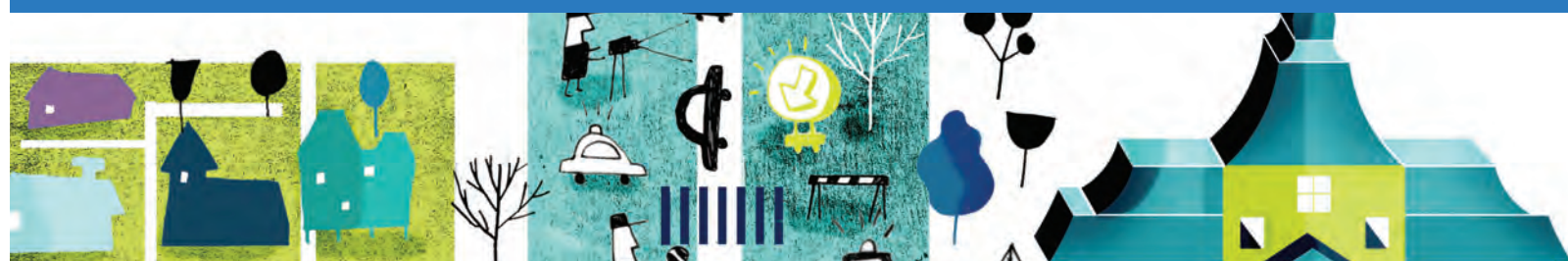
av bussleverandørene til Unibuss. Ved tre anledninger betalte han utgifter for leiebil til administrerende direktør i Unibuss, til en samlet verdi av over 17 000 kroner. Han ble for dette også dømt for korrupsjon.

• **Syden-saken:** En 59 år gammel mann tilbød ferie-opphold på Kanariøyene til en ansatt i Skedsmo kommune, for å fremskynde behandlingen av en byggesak i Lillestrøm. Verdien av ferietilbudet var 19 000 kroner. Mannen ble i Nedre Romerike tingrett dømt til 120 dagers fengsel for grov korrupsjon, med 75 dager betinget dom, og to års prøvetid. 59-åringen representerte parter som ifølge dommen hadde «betydelige økonomiske interesser i prosjektet», og kunne «lett komme i en situasjon hvor man oppnår betydelig økonomisk gevinst på bekostning av andre». I dommen heter det at «å fremsette et slikt tilbud, er etter rettens vurdering utilbørlig. Tiltaltes opptreden er klart klanderverdig».

BESKYTT KOMMUNEN!

Håndbok i antikorrupsjon

Transparency International (TI) er den globale sivilsamfunnsorganisasjonen som står i spissen for kampen mot korrupsjon. Gjennom rundt 100 avdelinger over hele verden og et internasjonalt sekretariat i Berlin sprer TI kunnskap om skadevirkningene av korrupsjon og samarbeider med myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn om å utvikle og iverksette effektive tiltak for å bekjempe korrupsjon.

TIs norske avdeling ble grunnlagt i 1999 og holder til i Oslo.

Transparency International Norge

Transparency International Norge
Kontoradresse: Tollbugata 32
Postadresse: Postboks 582 Sentrum, 0106 Oslo
Telefon: +47 41 75 08 72

Opphavsrett: 2014 Transparency International Norge
ISBN: 978-82-93348-04-7
Grafisk design: Nano Design
Illustrasjoner: Cathrine Finnema
Trykk: PJ Trykk
Utgitt i andre utgave: 25. november 2014

Denne trykksaken kan lastes ned fra Transparency International Norges hjemmeside: www.transparency.no og på KS' hjemmeside www.ks.no/etikkportalen

Ansvarsbegrensning:

Informasjonen og rådene i denne trykksaken gis med forbehold om eventuelle feil eller utelatelser.

Transparency International Norge er ikke ansvarlig for eventuelle tap eller skade som hevdes å være et resultat av informasjon som er gitt eller mangler i denne trykksaken.

Innhold

Etikk og antikorrupsjon på dagsorden	4	Antikorrupsjonsprogram i kommunen	23
		Formål og innretting	23
Hvorfor arbeide med antikorrupsjon i kommunene?	5	Verdier, holdninger og kultur	23
Korrupsjonens konsekvenser	5	Etiske regelverk for ansatte og folkevalgte	25
En stor kommunesektor trenger tillit	5	Risikoanalyser	26
Til refleksjon	6	Et godt kontrollsystem – egenkontroll og internkontroll	28
		Strategi for anskaffelser	29
		Varsling	32
Hva er korrupsjon og hvordan kan den oppstå i kommuner?	7	Sentrale lover og regelverk som krever etterlevelse	34
Korrupsjon i norsk straffelov	7		
Utilbørlig fordel	8	Aktiviteter for å implementere programmet	35
		Forankring i kommunens ledelse	35
Risikoner i kommunene	9	Opplæring	35
Demokrati og politiske prosesser	9	Informasjon internt og eksternt	36
Myndighetsutøvelse	9	Håndtering av saker som avdekkes -	
Tjenesteyting	11	ansvar og konsekvens	36
Utvikling av lokalsamfunnet	11	Rapportering og evaluering	37
Eierstyring	12		
Anskaffelser	12	Eksempler på etiske dilemmaer	38
Fra ukultur til korrupsjon	14		
Kan en kommune være korrupt?	14	Etterord	39
Eksempler på korrupsjonssaker fra kommunal sektor	15		
Fra risikoner til korrupsjonsformer	17		
Bestikkelser	17		
Bidrag til politiske partier eller kandidater	17		
Veldedige gaver	18		
Sponsing	18		
Utpressing	18		
Gaver, representasjon og utgiftsdekning	18		
Interessekonflikter og habilitet	19		
Lobbyvirksomhet	21		
Forretningsforbindelser og samarbeidspartnere	21		

Etikk og antikorrupsjon på dagsorden

Arbeidet med å sikre en høy etisk standard og forhindre korrupsjon krever kontinuerlig oppmerksomhet i kommuner og fylkeskommuner. Befolkningen skal være trygg på at kommuner og fylkeskommuner ivaretar fellesskapets beste, basert på demokratiske prosesser og rettferdig utøvelse av lokal myndighet.

I 2013 lanserte TI Norge og KS den første versjonen av «Beskytt kommunen! Håndbok i antikorrupsjon». Basert på praktiske erfaringer og tilbakemeldinger fra en rekke kommuner og fylkeskommuner presenteres håndboken nå i fornyet utgave.

Håndboken henvender seg til folkevalgte, ledere, ansatte og tillitsvalgte i kommuner, fylkeskommuner og kommunale bedrifter. Håndboken vil også kunne være til nytte for partigrupper, organisasjoner og private som samhandler med kommunene eller leverer varer og tjenester til dem.

Håndboken kan brukes i introduksjonsprogrammer for nyansatte, som utgangspunkt for seminarer i kommunale virksomheter, på folkevalgt dager og som utgangspunkt når rådmannens ledergruppe vurderer hvordan et kommunalt antikorrupsjonsprogram kan utvikles.

Håndboken bør suppleres med å bruke ideheftet «Rådmannens internkontroll», som inneholder råd om hvordan kommunens administrative ledelse kan få betryggende kontroll i henhold til kravene i kommune-loven. Etikkportalen.no er et verktøy på www.KS.no der KS legger ut relevante verktøy, artikler og litteratur som kan brukes i kommunenes etikkarbeid.

Politikere, ledere og medarbeidere i kommunene kan komme i situasjoner som gjør det mulig å misbruke posisjon, tillit og makt. Personer utenfor kommunen kan også fremme særinteresser og utøve press som det kan

være vanskelig å håndtere og som setter den enkeltes integritet på prøve.

Ved å erkjenne risikoen for korrupsjon kan kommuner og fylkeskommuner arbeide med å forebygge og forhindre at korrupperende atferd utvikler seg og styrke muligheten til å avdekke saker. Gode rutiner for kontroll og oppfølging er også viktig for å forebygge og avdekke misligheter eller korrupsjon.

Ved å vise omverdenen at risikoen for korrupsjon tas alvorlig, signaliserer kommuner og fylkeskommuner at de vil sikre en høy etisk standard og markere at det ikke vil lønne seg å misbruke posisjon og tillit for å tilgodese seg selv eller andre, eller å fremsette tilbud om det.

Håndboken er utarbeidet av Transparency International Norge i samarbeid med KS, kommunesektorens organisasjon organisasjon, gjennom prosjektet «Åpenhet, integritet og antikorrupsjon i kommunesektoren». Arbeidet er støttet økonomisk av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Guro Slettemark

Generalsekretær,
Transparency International
Norge

Gunn Marit Helgesen

Styreleder i KS

Hvorfor arbeide med antikorrupsjon i kommunene?

Korrupsjonens konsekvenser

Få saker er så uheldig for tillit og omdømme som eksempler på dårlige holdninger, kameraderi, vennetjenester, maktmisbruk, misligheter eller korrupsjon. Flere av de korrupsjonssakene som er avdekket i norsk kommunesektor¹, har vært svært alvorlige og vakt stor oppmerksomhet. Omdømmet og tilliten til de virksomheter eller kommuner som er berørt av slike saker, kan bli skadelidende.

Korrupsjon har en rekke *omkostninger* for samfunnet.

Korrupsjon kan føre til at ressurser anvendes på andre måter enn de er ment, for eksempel ved at det velges andre løsninger enn de som har demokratisk oppslutning. Dette kan svekke lokaldemokratiet og befolkningens tiltro til folkevalgte evne til å ta vare på fellesskapets interesser.

Korrupsjon innebærer økonomiske tap for samfunnet, ved at det rammer enkeltpersoner, bedrifter eller kommunene. Penger og goder går til å berike personer som ikke har rett til disse verdiene. For kommunene vil løsningene kunne bli dyrere, noe som igjen går ut over muligheten til å løse viktige oppgaver eller sikre god kvalitet på tjenestene. Det kan gi kommunenes innbyggere et dårligere tjenestetilbud. Korrupsjonen innebærer sløsing med kommunale midler og ineffektiv drift, mens det skaper konkurransevridning for næringslivet.

Kommunene skal ivareta rettsikkerhet og sørge for likebehandling. Når korrupsjon påvirker myndighetsutøvelsen vil det kunne føre til forskjellsbehandling som urettmessig favoriserer noen. På den annen side rammes enkeltpersoner, organisasjoner eller virksomheter. Hvis det fester seg et inntrykk av at kommunen fraviker likebehandlingsprinsippet på grunn av utilbørlig påvirkning utenfra, svekkes tilliten og legitimiteten til kommunens oppgaveløsning.

Kommunene er store arbeidsgivere og skal sikre godt arbeidsmiljø ved å ivareta helse, miljø og sikkerhet for sine ansatte. Korrupsjon omfatter ikke bare dem som har medvirket, men kan være en belastning for et helt arbeidsmiljø. Internt samarbeidsklima og kollegialitet kan settes på prøve. Ansattes stolthet over egen arbeidsplass rammes når korrupsjon avdekkes eller mistanken rettes mot en kommune eller en kommunal virksomhet. Muligheten til å beholde og rekruttere viktig arbeidskraft kan bli skadelidende.

De samfunnsmessige omkostningene ved korrupsjon er ofte usynlige eller indirekte. De kan likevel være betydelige, ved at fellesskapet bærer omkostningene for at noen få oppnår fordeler de ikke skulle hatt. For den enkelte vil konsekvensen ramme direkte, for eksempel i form av et uriktig enkeltvedtak, en manglende tillatelse eller at et kommunalt oppdrag ikke går til leverandøren som tilbyr best kvalitet til lavest pris.

Skadevirkningene kan være mer omfattende enn de umiddelbare konsekvensene. Tid og krefter må brukes på å gjenopprette omdømme og tillit. Kommunen må på en troverdig måte fjerne årsaken til et inntrykk av at forsøk på korrupsjon kan lønne seg.

En stor kommunesektor trenger tillit

Kommuner og fylkeskommuner² er avhengig av tillit når de forvalter store verdier på fellesskapets vegne. Tillit bygges gjennom god praksis. Gjennom god kvalitet på tjenester, saksbehandling og myndighetsutøvelse kan kommunene bygge opp et godt omdømme som også sikrer demokratiske grunnverdier.

Kommunelovens formålsparagraf inneholder en sterk verdimerking av hva som skal kjennetegne kommunenes virksomhet: «Loven skal også legge til rette for en tillitskapende forvaltning som bygger på en høy etisk standard.»

¹ Korrupsjonsdommer i Norge (TI Norge).

² Heretter kalt kommuner som fellesbetegnelse på både kommuner og fylkeskommuner .

Gjennom lokalt folkestyre har innbyggerne innflytelse over eget lokalsamfunn. Kommunene har myndighet til å fatte bindende beslutninger på fellesskapets vegne, innenfor nasjonalt fastlagte rammer og basert på et demokratisk mandat fra velgerne. Kommunesystemet er en grunnleggende byggestein i det norske demokratiet.

Kommuneforvaltningens omfang og betydning:

- Kommunene leverer grunnleggende velferdstjenester til den enkelte.
- Kommunene forvalter offentlig myndighet som regulerer grunnleggende forhold i innbyggernes liv og som fastlegger rammer for lokalsamfunnenes utvikling.
- Mer enn 11 500 folkevalgte i kommunestyre og fylkesting har ansvar for virksomheten i 428 kommuner og 18 fylkeskommuner.
- Kommuneforvaltningen disponerer i følge statsbudsjettet for 2015 til sammen 435 milliarder kroner, tilsvarende nesten 85 000 kroner pr. innbygger.
- 515 000 ansatte i kommuneforvaltningen sørger for daglig drift. Omtrent hver femte sysselsatte i Norge arbeider i kommunesektoren.
- I 2011 hadde Norge 2547 kommunalt eide selskaper med en omsetning på 137 milliarder kroner.

Tilliten til lokaldemokratiet og kommuneinstitusjonen svekkes når det avdekkes misligheter eller korrupsjon. Tilliten styrkes når kommunene gjennom praksis viser at tjenesteproduksjon, myndighetsutøvelse og politiske beslutningsprosesser er åpne, lovlige og etterprøvbare. Det er også tillitsbyggende når kommunene viser evne til å avdekke og håndtere uønskede hendelser på en betryggende måte.

Til refleksjon

- Er korrupsjon mer skadelig i offentlig sektor enn i det private næringsliv?
- Innebærer jobb i en kommune enda strengere krav til integritet og aktiv holdning mot korrupsjon enn en jobb i privat virksomhet?
- Hva innebærer det for meg å bidra til en «tillitskapende forvaltning»?
- Korrupsjon skjer svært sjelden i Norge og i hvert fall ikke på min arbeidsplass.

Hva er korrupsjon og hvordan kan den oppstå i kommuner?

Korrupsjon er et verdensomspennende problem. Norges korrupsjonsutfordringer kan i et internasjonalt perspektiv synes beskjedne. I den årlige korrupsjonsindeksen til Transparency International er de nordiske landene blant de landene i verden som oppfattes å ha lavest korrupsjonsnivå. Norge har i flere år scoret litt svakere enn de andre nordiske landene på denne indeksen.

Vi vet lite om omfanget av korrupsjon i Norge eller i norsk kommunesektor. Det er avdekket store og alvorlige saker i kommunesektoren, og det er avsagt rettskraftige dommer. Det er grunn til å anta at omfanget er større enn hva som blir avdekket.

Undersøkelser om korrupsjon i kommunene:

- Halvparten av befolkningen tror at korrupsjon, slik som bestikkelser/«smøring» og favorisering av familie og venner skjer i kommuner (Difi 2013).
- 21 prosent av befolkningen tror at kommune og stat er dårlige til å forhindre korrupsjon, mens 44 prosent tror de er gode til å forhindre korrupsjon (Difi 2013).
- Fire av ti ledere i kommunesektoren oppgir at de har fått tilbud om en eller flere utilbørlige fordeler i løpet av det siste året (KS/TNS 2013).
- Befolkningen har inntrykk av at særinteressene i kommunen får for stort gjennomslag på bekostning av innbyggernes fellesinteresser (seks av ti spurte). På den annen side har syv av ti spurte inntrykk av at kommunepolitikere ikke misbruker makt til egen vinning. (Baldersheim 2011, KS' lokaldemokratiundersøkelse).
- 25 personer er dømt for korrupsjon i seks rettsaker om korrupsjon siden korrupsjonslovgivningen trådte i kraft i 2003 og frem til 2013.

Korrupsjon i norsk straffelov

I den norske straffeloven fra 2003 er korrupsjon definert slik (§ 276 a):

- Å kreve, motta eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag,

Eller:

- Å gi eller tilby noen en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag.

Korrupsjonsbestemmelsene ble tatt inn i norsk straffelov i 2003, etter at Europarådets konvensjon mot korrupsjon ble implementert. Norsk lovgivning mot korrupsjon er blant de strengeste i verden. Før 2003 var ikke korrupsjon omtalt i straffeloven. Begrepene som ble brukt, var "trusler", "vederlag" og "tilbud om fordeler". I 2003 ble straffeloven betydelig skjerpet ved at tre nye bestemmelser mot korrupsjon ble lagt til:

- Korrupsjon
- Grov korrupsjon
- Påvirkningshandel – et mellomledd tilbys en utilbørlig fordel

Både den som tilbyr en utilbørlig fordel (aktiv korrupsjon) og den som aksepterer et slikt tilbud (passiv korrupsjon), kan straffeforfølges for korrupsjon i henhold til straffeloven. Loven kriminaliserer:

- Korrupsjon som involverer norske offentlige tjenestemenn og private aktører.
- Korrupsjon som involverer utenlandske offentlige tjenestemenn og private aktører.
- Medvirkning til korrupsjon.

Påtalemyndighetene er ikke pålagt å bevise at den som har tilbudt en utilbørlig fordel har oppnådd formålet med korrupsjonshandlingen. Det er tilstrekkelig å tilby eller gi en slik fordel, samt å kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel i forbindelse med en stilling, et verv

eller et oppdrag, for at handlingen skal være ulovlig.

Straffeloven gjelder også bestillinger som betales indirekte gjennom agenter, konsulenter eller andre mellomledd.

Strafferammen for korrupsjon spenner fra bøter til fengsel i inntil 10 år, avhengig av om bestemmelsen knyttet til «korrupsjon», «grov korrupsjon» eller «påvirkningshandel» anvendes.

Bestemmelsen om påvirkningshandel gjelder tilfeller der en person gir eller tilbyr et mellomledd en utilbørlig fordel som belønning for å påvirke en beslutningstaker, uten at beslutningstakeren oppnår noen fordel. Et sentralt punkt i vurderingen av om det har foregått et lovbrudd, er hvor åpen mellomleddet har vært om sine aktiviteter, relasjoner og intensjoner. Denne bestemmelsen omfatter påvirkningshandel både i privat og offentlig sektor. Lobbyvirksomhet kan være en form for påvirkningshandel som i visse tilfeller kan anses som utilbørlig og ulovlig, for eksempel hvis den skjer i det skjulte.

Utilbørlig fordel

Det sentrale villkår for å straffe etter korrupsjonsbestemmelsen er at det foreligger en utilbørlig fordel.

En «fordel» er i henhold til forarbeidene til endringen av straffeloven i 2003 «alt som den passive parten mener han/hun har interesse av eller kan dra fordel av». Denne vide definisjonen omfatter:

- Økonomiske fordeler, for eksempel betalinger i kontanter eller på konto, biler, gratisreiser, oppvartning eller aksjer i et selskap.
- Ikke-økonomiske fordeler uten direkte materiell verdi, f.eks. at den passive parten oppnår raskere saksbehandling, løfter om en framtidig ferietur eller en kontrakt, utsikter til en jobb, en kommunal tillattelse.

En rekke faktorer spiller inn når det i hvert enkelt tilfelle skal avgjøres om en fordel er utilbørlig. Slike faktorer kan være:

- Hensikten med fordelene.
- Hvilken stilling (offentlig tjenestemann, toppleder osv.) giveren (den aktive parten) og mottakeren (den passive parten) har.
- Fordelens verdi og type.
- At giverens eller mottakerens overordnede har godkjent fordelene som er tilbudt eller mottatt.
- At det har forekommet brudd på interne regler (etisk regelverk osv.) eller en kontrakt.

Risikoser i kommunene

Korrupsjonsrisikoen er knyttet til flere sentrale prosesser i kommunene som på ulike vis berører rollen som folkevalgt, leder og ansatt.

Demokrati og politiske prosesser

Lokaldemokratiet er basert på borgernes politiske deltakelse i og mellom valg. Muligheten til frie og hemmelig valg, til fritt å stille til valg, at alle stemmer teller likt og at valgoppgjøret skjer korrekt, er grunnleggende demokratiske prinsipper. Åpen og fri debatt er forutsetning for et levende lokaldemokrati.

I land med store korrupsjonsutfordringer er selve valgavviklingen ofte sårbar, for eksempel ved at kandidater ikke får stille fritt, opptellingen manipuleres og velgerne blir utsatt for press. Det er avgjørende for lokaldemokratiet å sikre frie, rettferdige og demokratiske kommunevalg.

De folkevalgte representerer innbyggerne i kommunen. De skal fremme innbyggernes og lokalsamfunnets interesser, veie motstridende hensyn opp mot hverandre og samtidig være ombud for enkeltpersoner, bedrifter, organisasjoner eller brukergrupper.

Politikerrollen innebærer utstrakt kontakt med ulike interesser i lokalsamfunnet, for å fange opp ønsker, behov og oppfatninger. Ordføreren, enkeltrepresentanter eller eventuelle saksordførere er viktige personer å nå fram til for dem som vil fremme et syn eller en sak. Partilagenes eller kommunestyregruppens forberedende møter er sentrale arenaer for meningsutveksling og avgjørelser om stemmegivning. Det samme kan gjelde meningsdannelsen gjennom offentlig debatt.

Disse kontaktene er viktige i politiske beslutningsprosesser og av stor verdi for at de folkevalgte skal kunne danne seg velbegrunnede oppfatninger og ivareta sin oppgave. De bidrar til å opplyse beslutningsgrunnlaget ut over saksinnstillingene som administrasjonen fremmer, og kan være avgjørende for å forstå virkningene av politiske vedtak. Slike prosesser kjennetegnes i større eller mindre grad de fleste av sakene innenfor kommunenes ansvarsområde.

For deltakere i disse beslutningsprosessene er det nødvendig å ha en oppfatning av hvor grensen går mellom legitim kontakt og utilbørlig påvirkning, særlig i situasjoner der det kan stilles spørsmål ved de folkevalgtes uavhengighet. Dette er noe de folkevalgte bør klargjøre i diskusjon med sine kolleger, og ikke minst formidle overfor dem som har interesse av et bestemt utfall av saken.

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold som gir grunn til å stille noen ekstra spørsmål:

- Når folkevalgte er store grunneiere eller driver egen næringsvirksomhet i lokalsamfunnet.
- Når det er tett kontakt mellom folkevalgte og enkelte særinteresser.
- Når politikere i kommunen inviteres på turer eller sammenkomster.

Myndighetsutøvelse

Kommunene utøver myndighet innenfor en rekke saksfelt. Kommunene fastsetter påbud og forbud, krever inn skatter og avgifter, gir tillatelser, fordeler tilskudd, bestemmer tildeling av tjenester og gir bevillinger som er bestemmende for enkeltindividers, bedrifters eller organisasjoners rettigheter og plikter. Likebehandling, rettsikkerhet og etterprøvbarehet er grunnleggende krav til myndighetsutøvelsen.

Gjennom myndighetsutøvelsen kan kommunene bestemme fordelingen av store økonomiske verdier, for eksempel når kommunestyret gjennom kommuneplanen tar avgjørelser om arealbruken i kommunen. Enkeltvedtakene har stor betydning for den enkeltes velferd og livssituasjon eller de kan handle om inntektsmuligheter til næringsdrivende som er avhengig av å bli tildelt oppdrag eller kommunal bevilling.

For både grunneiere og investorer vil planvedtak om arealdisponering ha stor økonomisk betydning som de dermed har sterk interesse av å kunne påvirke. Kommunens rolle er å foreta interesseavveininger i situasjoner der det mobiliseres sterkt til inntekt for flere konkurrerende hensyn. Det stiller store krav til ryddighet og uavhengighet i saksbehandling og hos de som skal treffe endelig vedtak.

Fordelingen av kommunale tilskudd til organisasjoner, foreninger eller kulturinstitusjoner er et annet eksempel på myndighetsutøvelse der det ofte stilles spørsmål ved om likebehandling og faglig eller politisk uavhengighet er ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Innenfor myndighetsrollen kan utilbørlig påvirkning fremme utenforliggende hensyn eller endre vedtakene, enten de treffes i et folkevalgt organ eller av kommunalt ansatte som forvalter vedtakskompetansen. Ofte har

ledere fått delegert vedtakskompetanse som også åpner for skjønsmessige vurderinger, der påvirkning eller press utenfra kan ha betydning for skjønnsutøvelsen. Ikke bare selve utfallet av saken, men også saksbehandlingstid og plass i køen kan påvirkes.

Ledere, ansatte og folkevalgte bør diskutere hvordan de unngår usaklig forskjellsbehandling i myndighetsutøvelsen.

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold som gir grunn til å stille noen ekstra spørsmål:

- Når enkeltsaksbehandlere har stor avgjørelsesmyndighet og arbeider svært selvstendig, uten å konsultere kolleger eller involvere nærmeste leder.
- Når ledere eller ansatte med avgjørelsesmyndighet alene har kontakt med interessenter som er avhengig av vedkommendes avgjørelser eller innstilling.
- Når innholdet i kontakt og møter mellom interessenter og kommunene ikke skrives ned og arkiveres.

Tjenesteyting

Kommunesektoren har et omfattende tjenesteansvar overfor befolkningen, blant annet innenfor barnehage, barnevern, skole, pleie og omsorg, helsetjenester, kollektivtransport, tannhelse. Også innenfor selve tjenesteytingen er det muligheter for at misligheter oppstår, at utilbørlig påvirkning eller korrupsjon kan endre selve tjenesteutformingen.

De kommunale tjenestene leveres i et direkte møte mellom tjenesteyter og mottaker. I disse møtene oppstår kvaliteten på tjenestene, hvorvidt mottakeren får det tilbudet som ønskes, forventer eller som den enkelte har krav på eller behov for. De ansattes ferdigheter, kompetanse, verdier og holdninger i dette møtet vil ha stor betydning for kvaliteten på tjenestene.

God tjenestetilpasning, -utforming og -kvalitet forutsetter kontakt og dialog mellom mottaker/pårørende og tjenestested/ansatt. Her ligger også muligheten til å påvirke tjenesteutformingen, prioritering av oppmerksomhet og innsats overfor den enkelte mottaker.

Utilbørlig påvirkning kan endre tjenesteytingen direkte eller indirekte eller gi ansatte utilbørlige fordeler. Det kan gjelde utformingen av rammene for tjenestestedenes virksomheter eller innholdet i selve tjenesten som enkeltbrukere mottar. Gaver til ansatte, overføring av økonomiske verdier og tilgang til for eksempel hytte eller bolig har vært brukt til å uttrykke takknemlighet fra brukere i pleie- og omsorgssektoren.

Ledere og ansatte i kommunenes tjenesteapparat bør diskutere hvordan de vedlikeholder en klar holdning og konsekvent praksis overfor forsøk på å favorisere enkeltbrukere eller grupper av brukere.

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold hvor man i rollen som tjenesteyter bør stille noen ekstra spørsmål:

- Når leder eller ansatt kjenner eller er venn med brukeren eller de pårørende.
- Når du som ansatt mottar tilbud om goder fra bruker eller pårørende.
- Når tjenesten ytes direkte mellom bruker og én ansatt, uten medvirkning fra kollega,

Utvikling av lokalsamfunnet

Kommunene har ansvar for å sikre en god samfunnsutvikling. Det handler om å drive stedsutvikling, å stimulere til næringsutvikling, å tilrettelegge for gode bosteder og å tiltrekke seg innbyggere eller næringsliv. Fylkeskommunene disponerer betydelige utviklingsmidler som gjennom medvirkning fra en rekke aktører i regionale partnerskap, skal benyttes til å realisere mål om nyskaping, innovasjon og næringsvekst på regionalt nivå. Mange kommuner driver et aktivt næringsrettet arbeid gjennom utviklingsselskaper og næringsfond for å skape lokale vekstmulighet. Kommunens framtid er mange steder avhengig av at det opprettholdes et livskraftig næringsgrunnlag som gir lokale sysselsettingsmuligheter. Mange kommuner ser det som en sentral oppgave å bidra aktivt i en slik rolle.

I slike utviklingsprosesser må kommunen være proaktiv i møte med potensielle interessenter, og bygge allianser og arenaer for å bringe aktører sammen. Kommunens virkemidler, kapital og faglige ressurser, skal spille sammen med andre drivkrefter i lokalsamfunnet eller regionen omkring. Ordfører, rådmann eller nærings sjef er ofte nøkkelpersoner i denne sammenheng.

I utviklingspolitikken bør kommunen tenke gjennom spørsmål om hvem som får adgang til å delta på viktige møtearenaer og tilgang til kommunale ressurser, og hva som gjør at de oppnår en slik posisjon. På hvilket grunnlag deltar partene og hvordan legges premisene for kommunens bidrag? Hvem mottar direkte eller indirekte støtte fra kommunen og på hvilket grunnlag?

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold som gir grunn til å stille noen ekstra spørsmål:

- Når en bedriftsleder eller eier tilbyr kommunen verdifulle gaver eller bidrag til sosiale eller kulturelle tiltak.
- Når private får disponere anlegg eller bygg som er kommunalt finansiert.
- Når kommunen skal invitere ressurspersoner til å delta på utviklingsverksteder og partnerskap.
- Når private henvender seg til kommunen og ber om samarbeid og bistand for å skaffe næringsvirksomhet og arbeidsplasser til kommunen.
- Når det skal fordeles lån og tilskudd fra kommunalt næringsfond.

Eierstyring

Kommuner velger i økende grad å organisere deler av virksomheten i egne selskaper. Dette omfatter blant annet aksjeselskaper, kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper (IKS). Det er mer enn 2 500 kommunale selskaper og bedrifter i Norge. Kommunens interesser i slike selskaper utøves gjennom eierstyring, blant annet i generalforsamling, styret, gjennom selskapsavtaler og i representantskap.

Felles for selskapsformene er at kommunens øverste folkevalgte organ (kommunestyret eller fylkestinget) ikke har en direkte styringsmulighet over selskapene, slik de har overfor den kommunale forvaltningen for øvrig. Samtidig forvalter selskapene store verdier på vegne av sine eiere. Hensikten med selskapsorganiseringen er nettopp å nedtone en løpende politisk styring for å gi en profesjonell ledelse mulighet til å ivareta forretningsmessige eller formålsbestemte hensyn på en bedre måte.

Flere av korrupsjonssakene i kommunal sektor har oppstått i kommunalt eide selskaper. Korrupsjonsrisikoen krever en bevisst og aktiv utforming av eierrollen. Håndboken "Beskytt din virksomhet. Håndbok i anti-korrupsjon for norsk næringsliv" (TI Norge 2014) og KS 19 anbefalinger for godt eierskap gir relevante råd til kommunalt eide selskaper.

Eierstyringen innebærer at kommunen som eier må sikre klarhet i roller, hvem som skal delta i styrer, profesjonalitet i selskapsledelsen, mulighet til kontroll og oppfølging av at driften er i samsvar med kommunens mål og interesser. I kraft av sin eierrolle bør kommuner påse at kommunalt eide selskaper har et antikorrupsjonsprogram.

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold som gir grunn til å stille noen ekstra spørsmål:

- Når daglig leder eller styret i en kommunal bedrift inviterer til sponsede turer for eiere eller forretningsforbindelser.
- Når styreleder og daglig leder er personlige venner.
- Når en kommunal bedrift ikke har etiske retningslinjer eller antikorrupsjonsprogram.
- Når styremedlemmene i kommunale bedrifter også er lokalpolitikere i eierkommunen.

Anskaffelser

Kommuner og fylkeskommuner kjøper inn varer og tjenester til en verdi av om lag 160 milliarder kroner årlig. Anskaffelsene utgjør en betydelig del av kommunens utgifter og skjer innenfor alle deler av kommunesektorens virkefelt.

I alle faser av en anskaffelsesprosess er det fare for at utilbørlig påvirkning eller usaklige hensyn påvirker anskaffelsen. Risikoen oppstår når praksis avviker fra grunnleggende prinsipper for offentlige anskaffelser, knyttet til kunngjøring, like konkurransevilkår og korrekte prosedyrer. Innkjøpere og leverandører kan fremme egne interesser og oppnå utilbørlige fordeler ved å fravike de formelle prosedyrene. Dette påfører både kommunen, innbyggerne og seriøse leverandører tap og omkostninger. Både innkjøpere og leverandører har ansvar for å motvirke at offentlige innkjøpsprosesser korrumpes. Etterlevelse av regelverket for offentlige innkjøp er et viktig bidrag til å forhindre korrupsjon. Det gjelder etterlevelsen i alle faser av en anskaffelsesprosess.

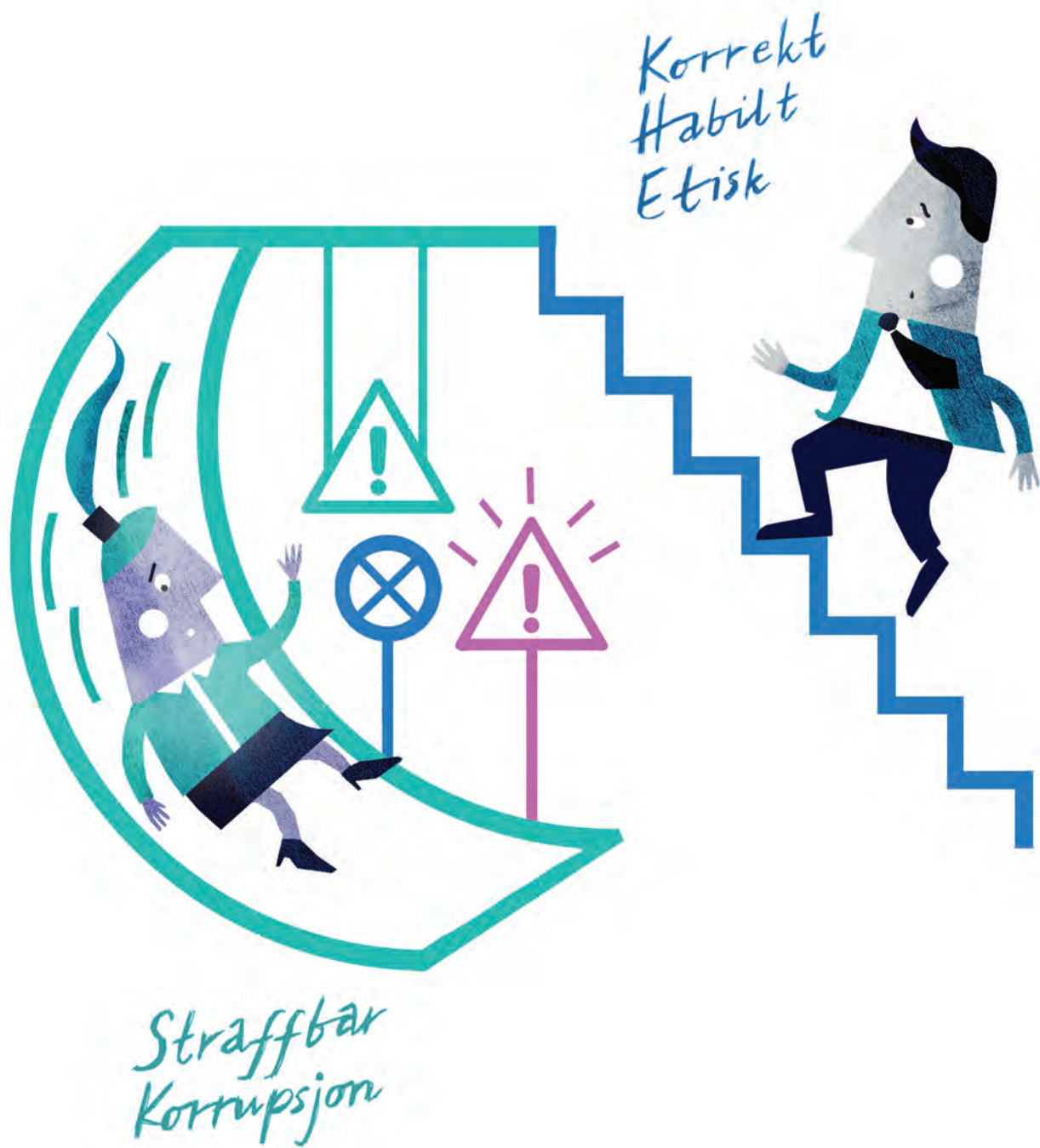
Kommunenes behov skal være styrende for anskaffelsene, og innkjøperne bør sikre at disse behovene ivaretas gjennom hele prosessen, fra behovene klarlegges og defineres, til konkurransegrunnlaget blir utformet, konkurransen gjennomføres, i utvelgelsen av tilbudene og i oppfølgingen av kontrakten i forbindelse med leveransen.

Det er særlig risiko for at kommunen kan bli utsatt for, og delvis bli ansvarlig for økonomisk kriminalitet som oppstår i leverandørkjeden.

Kommunen og virksomhetene bør tenke igjennom hvilke uønskede situasjoner som kan oppstå i en anskaffelsesprosess.

Rødt lys – stopp og tenk! Eksempler på forhold som gir grunn til å stille noen ekstra spørsmål.

- Når leverandøren engasjerer en eller flere underleverandører.
- Ansatte med stor myndighet som styrer store deler av prosessen alene.
- Kontroll med hva som er levert.

Korrupsjonsskila: Begynner en først å skli utfor, kan det være vanskelig å stoppe.

Fra ukultur til korrupsjon

Korrupsjon kan ha mange former og den kan utvikle seg gradvis, fra en praksis som oppleves som smidig og hensiktsmessig i hverdagen, via snarveier og små omgørelser av rutiner og regelverk, til misligheter eller straffbar korrupsjon. Prosessen kan skje på individnivå eller komme til uttrykk som ukultur i et miljø der årvåkenhet og kritisk sans svekkes. I en slik glidende prosess som starter med uvaner og ukultur, kan korrupsjon finne grobunn og gjøre organisasjonen sårbar for misbruk av myndighet og posisjon, eller redusere motstandsdyktigheten i møte med påvirkning eller press for å oppnå fordeler.

Kommunene skal kjennetegnes av høy etisk standard og opptre korrekt og habilt. Enkeltpersoner, kommunale enheter, ledere og politikere kan foreta seg små eller større handlinger som fjerner praksis fra et slikt ideal. Enkeltvis representerer ikke slike skritt nødvendigvis straffbar korrupsjon, men de kan være med på å legitimere overfor seg selv og andre at avvikene ikke er så alvorlige. Uten korreksjon kan slike skritt over tid befeste en ukultur eller uheldig praksis som gjør at nye skritt godtas. Grensene for hva som anses upassende, flytter seg. Ubehaget reduseres og hvis sanksjonene i tillegg uteblir, kan grobunnen være lagt for en ukultur som øker faren for korrupsjon.

Fenomenet omtales gjerne som «the slippery slope» i litteraturen om korrupsjon: Begynner en først å skli utfor, kan det være vanskelig å stoppe. I figuren (side 13) er skrittene markert med trinn, for å gi uttrykk for et mer optimistisk syn om at det er mulig å stanse opp, reorientere seg, reflektere over hva som er i ferd med å skje, og kanskje ta neste skritt tilbake og opp framfor videre nedover. Effektive varsellys kan forhindre neste steg.

Kommuner bør være oppmerksomme på at slike «korrupsjonsskler» kan finnes i egen organisasjon, og at søkelyset ikke bare bør rettes mot enkeltpersoner, men også mot prosesser som enhver kan tenkes å involveres i, bevisst eller ubevisst. Det er også verdt å merke seg at motivene i utgangspunktet kan være hederlige nok og forankret i et ønske om å være en effektiv, handlekraftig og imøtekommende medarbeider, leder eller politiker på vegne av kommunen.

Det er gjennomført flere granskninger av korrupsjonsaker i Norge, både av eksterne og gjennom kommunenes forvaltningsrevisjoner. Det ser ut til at muligheten for korrupsjon ofte oppstår som følge av svikt i enkle rutiner eller mangelfull kontroll og oppfølging, herunder eierstyring av foretak og selskaper. Risikoen øker når det skjer brudd på bestemmelser som skal verne mot korrupsjon.

Til refleksjon:

- «Har vi takhøyde for å gi og ta kritikk hos oss?»
- «Hos oss vet alle hvor grensene går for hva som er akseptabelt»
- «Vi har kontrollrutiner som forebygger at vi sklir utfor korrupsjonssklien»

Kan en kommune være korrupt?

Ovenfor er det beskrevet situasjoner eller prosesser som kan åpne for at kommunene blir utsatt for korrupsjon innenfra eller utenfra. Kommuner befinner seg også i dobbeltroller som gjør at de selv kan havne i gråsonen eller begå korruperte handlinger. Gjennom myndighetsutøvelsen setter kommunene rammer for økonomiske virksomheter i lokalsamfunnet, samtidig som de selv er økonomiske aktører med egeninteresse for hvordan disse rammene fastsettes.

Kommunen kan foreta disposisjoner eller tøyse sitt mandat slik at det skapes konkurransevridning i favør av egne selskaper eller virksomhet. Kommunen kan også påvirke sitt eget fremtidige inntektsgrunnlag, gjennom måten den ivaretar sitt myndighetsansvar på overfor konkurrerende private bedrifter som ønsker etablering i kommunen. Her er kan det oppstå gråsoner og rolleblending som kommunen må ha klare prinsipper for å håndtere, slik at det ikke oppstår tvil om hvordan kommunen skiller mellom rollen som myndighet og som økonomisk aktør. Slike gråsoner kan oppstå i flere sammenhenger:

- Når kommunestyret som lokal høringsinstans avgir uttalelse til NVE om konsesjon for vindkraft, samtidig som den forhandler med kraftleverandører om økonomisk kompensasjon til kommunen for naturinngrepene ved en eventuell utbygging.

- Når kommunen som lokal forurensningsmyndighet behandler søknad om utslippstillatelser og samtidig forhandler med søkeren om etablering av kontroversiell næringsvirksomhet som gir arbeidsplasser, kommunale inntekter eller tilskudd til kommunale fond.
- Behandling av reguleringsplaner, utslippstillatelser og byggesaker for selskaper der kommunen er eier, mens private konkurrenter opplever andre konkurransevilkår.
- Kommunale anskaffelser i et marked der kommunens selskaper er leverandør i konkurranse med private leverandører.
- Når private selskaper i kommunen gir gaver eller

donasjoner til kommunen som kan skape bindinger eller avhengighet som vil kunne påvirke myndighetsutøvelsen i form av gjenytelser i fremtiden.

Eksempler på korrupsjonssaker fra kommunal sektor

TI Norge har publisert en samling av alle rettskraftige dommer etter straffelovens korrupsjonsbestemmelser for perioden 2003-2014. Nedenfor omtales kort noen av disse sakene fra kommunal sektor:

- *Undervisningsbygg*: En tidligere eiendomssjef i Undervisningsbygg i Oslo kommune tappet både Undervisningsbygg og Neas, hvor han tidligere var avdelingsleder, for nesten 100 millioner kroner. Han hadde også mottatt rundt 6,5 millioner kroner i utilbørlige fordeler fra ulike firmaer som fikk tildelt oppdrag for Undervisningsbygg. For grov utroskap, grov korrupsjon og dokumentfalsk ble han dømt til fengsel i syv år. Han ble også fradømt retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, og vinningen på 112 millioner kroner ble inndratt. Han ble dømt til å erstatte tapet Oslo kommune var påført.
- *Vannverkssaken*: Det hadde over flere år foregått omfattende økonomiske misligheter i de to interkommunale selskapene Nedre Romerike Vannverk AS og AS Sentralrenseanlegget RA-2. Tidligere administrerende direktør i selskapene hadde sammen med sin sønn og to ledere hos forretningsforbindelser til selskapene, samt entreprenørfirmaet Peab AS, i en årrekke tappet vannverket og renseanlegget for betydelige verdier. Med utbyttet fra de straffbare handlingene bygget vannverksdirektøren blant annet opp et privat jaktparadis bestående av ni farmer i Sør-Afrika. Direktøren ble dømt til en straff på fengsel i syv år og seks måneder, samt inndragning av de faste eiendommene i Sør-Afrika. Sønnen ble domfelt for grov korrupsjon og medvirkning til en rekke av farens grove utroskapshandlinger og ble dømt til fengsel i fire år. Forretningspartnerne ble domfelt for grov korrupsjon og medvirkning til direktørens utroskapshandlinger og dømt til henholdsvis to år og ti måneder, og ti måneders fengsel. Selskapet Peab ble idømt en foretaksstraff på tre millioner kroner.
- *Plan- og bygningsetat-saken*: En tidligere saksbehandler i Plan- og bygningsetat en i Oslo kommune behandlet en rekke saker for foretakene til de øvrige tiltalte i saken, en arkitekt og to brødre. For dette hadde han mottatt vederlag på 12 000 kroner av arkitekten og fått ettergitt gjeld ved kjøp av en bil for 150 000 kroner fra brødrene. For dette ble alle de tiltalte i saken dømt for korrupsjon.
- *Bærum kommune-saken*: En tidligere fagansvarlig for overflatebehandling av Bærum kommunes bygningsmasse, ga familiemedlemmer og andre håndverkere oppdrag for kommunen. Oppdragene ble overfakturert eller fakturert uten at de var utført. Bærum kommune ble ved dette tappet for over 21 millioner kroner, og av dette mottok den fagansvarlige selv betydelige verdier. For passiv grov korrupsjon, som delvis hadde skjedd som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, grov utroskap og for medvirkning til dokumentfalsk ble den fagansvarlige dømt til fengsel i fem år og seks måneder. Han ble solidarisk ansvarlig med fire av håndverkerne til å erstatte Bærum kommune med rundt 16 millioner kroner. De øvrige domfelte i saken fikk mellom ett og tre års fengsel.
- *Unibuss-saken*: Unibuss AS er et kommunalt transportselskap eid av Oslo kommune som driver rutebussvirksomhet i Oslo og på andre steder i landet. Ved utgangen av 2012 var to personer ved tilståelsesdom dømt for korrupsjon i tilknytning til den omfattende Unibuss-saken, der i alt 13 personer til nå er siktet for straffbare forhold. Den første tilståelsesdommen for korrupsjon i saken gjaldt salgsdirektøren i Vest Buss, en bussleverandør til Unibuss. To ganger arrangerte han reiser for ansatte i Unibuss til VM i skiskyting i Rupholding, og ble for dette dømt for korrupsjon. Den andre tilståelsesdommen i saken gjaldt administrerende direktør i selskapet Solaris AS, en annen av bussleverandørene til Unibuss. Ved tre anledninger betalte han utgifter for leiebil til administrerende direktør i Unibuss, til en samlet verdi av over 17 000 kroner. Han ble for dette også dømt for korrupsjon.
- *Syden-saken*: En 59 år gammel mann tilbød ferieopphold på Kanariøyene til en ansatt i Skedsmo kommune, for å fremskynde behandlingen av en byggesak i Lillestrøm. Verdien av ferietilbudet var 19 000 kroner. Mannen ble i Nedre Romerike tingrett dømt til 120 dagers fengsel for grov korrupsjon, med 75 dager betinget dom, og to års prøvetid. 59-åringen representerte parter som ifølge dommen hadde «betydelige økonomiske interesser i prosjektet», og kunne «lett komme i en situasjon hvor man oppnår betydelig økonomisk gevinst på bekostning av andre». I dommen heter det at «å fremsette et slikt tilbud, er etter rettens vurdering utilbørlig. Tiltaltes opptreden er klart klanderverdig».

Fra risikoner til korrupsjonsformer

Korrupsjon dreier seg om å oppnå en utilbørlig fordel. I kommuner kan ansatte, ledere eller folkevalgte misbruke sin posisjon («i anledning stilling, verv eller oppdrag») til å yte noen en fordel de ikke skulle hatt («utilbørlig fordel»). Ofte skjer det i form av et bytte, der kommunens representant mottar en utilbørlig fordel.

Nedenfor omtales noen eksempler på korrupsjonsformer.

Bestikkelser

Bestikkelser handler om å tilby goder eller fordeler for å oppnå fordeler for seg eller andre. Muligheten for bestikkelser kan oppstå i mange situasjoner. Selv om bestikkelser er forbudt, er det likevel nødvendig å presisere for ansatte og folkevalgte at bestikkelser kan skje på flere måter, slik at bevisstheten styrkes om hvordan eventuelle tilbud skal møtes. Noen former for bestikkelser har det vært mindre motstandsdyktighet mot tidligere, mens det de siste årene er blitt skjerpet inn at f.eks. gaver og utgiftsdekning kan falle inn under betegnelsen bestikkelser.

Bidrag til politiske partier eller kandidater

Bidrag kan gis i form av direkte økonomisk støtte til et parti eller til kandidater eller personer som innehar verv. Det kan også dreie seg om indirekte økonomisk støtte via organisasjoner eller foreninger som gir økonomisk støtte til politiske partier og/eller politikere. Et politisk bidrag er ikke det samme som en bestikkelse, men ligger i et risikoområde. Et bidrag som gis for å påvirke en avgjørelse i favør av en virksomhet eller en enkeltperson, eller kan oppfattes slik, er å anse som bestikkelse. Særlig gjelder dette hvis det gis bidrag til partier eller politikere fra for eksempel en bedrift som er avhengig av konsesjon, tillatelse eller kontrakter fra kommunen.

Eksempler på bestikkelser

- Pengegaver – kontanter eller tilsvarende
  - Vederlag i form av arbeid på mottakerens eiendom eller materialer levert til vedkommendes hus
  - Gaver med betingelser
  - Fri bruk av leilighet eller bil som tilhører en annen bedrift
  - Returprovisjon
  - Løfter om ytterligere forretninger
  - Gaver som kan påvirke en situasjon der en er i ferd med å gi et tilbud eller gå inn i forhandlinger
  - Kostbare reiser, innkvartering og arrangementer med lite eller intet faglig innhold
  - Andre enn arbeidsgiver dekker utgifter for en selv og/eller et familiemedlem
  - Representasjon, oppvartning eller arrangementer som er ment å påvirke forhandlinger eller innkjøp
  - Seksuelle tjenester
  - Kontant betaling uten kvitteringer eller dokumentasjon
  - Dekning av andre utgifter enn normale innkvarteringskostnader via hotellregningen
  - Betaling av personlige utgifter, for eksempel reiseutgifter
  - Lån fra leverandører, med korrekte låneavtaler, men lånene betales aldri tilbake
-

Veldedige gaver

Kommunen eller dens ansatte og politikere kan direkte eller indirekte motta bidrag gjennom gaver til en veldedig organisasjon, eller til en sosial investering i et lokalsamfunn. Det kan for eksempel være en bedrift som tilbyr å finansiere et idrettsanlegg eller kulturtiltak.

En veldedig gave er ikke det samme som bestikklser, men befinner seg i en gråson. En gave som gis for å påvirke en avgjørelse i favør av en virksomhet, eller som kan oppfattes slik, kan bli ansett som en bestikkelse.

Det kan for eksempel være tilfellet der organisasjoner i virkeligheten drives av beslutningstakere i kommunen eller personer knyttet til den.

Sponsing

Sponsing er ikke det samme som bestikklser, men er et risikoområde. Korrupsjon kan knyttes til sponsing hvis det foreligger interessekonflikter på betalerens eller mottakerens side. Det kan for eksempel skje ved at leverandører dekker deler av kostnadene ved faglige reiser eller kurs for kommunalt ansatte. Sponsing kan åpne for forventning om gjenytelser. Hvis disse gis til en eller noen få utvalgte personer og i det skjulte, kan de betraktes som utilbørlige fordeler.

Utpressing

Betalinger som kan komme inn under begrepet korrupsjon, er de som skyldes utpressing, trusler mot liv og helse, eller risiko for betydelig økonomisk tap. Straffelovens bestemmelser om nødverge kan da gjelde. Hvorvidt betalinger under slike omstendigheter er lovstridige, må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Personen som utsettes for utpressing eller handler i nødverge, kan ha et forsvarsargument mot korrupsjonsanklage hvis trusselen innebærer alvorlige konsekvenser.

Gaver, representasjon og utgiftsdekning

I samhandlingen med leverandører, organisasjoner, privatpersoner eller interessenter kan kommunenes

representanter få tilbud om gaver, inviteres på en lunsj eller middag eller få tilbud om å være med på et arrangement.

Slike tilbud kan være i gråsonen for korrupsjon, eller bidra til å knytte bånd og skape avhengigheter som korrupsjonsbestemmelsene nettopp er ment å forhindre. Transparency International har utviklet noen prinsipper for å bekjempe bestikklser i privat virksomhet (Business principles for countering bribery). Disse kan også være relevante for kommunesektoren. Her legges det vekt på at gaver, representasjon og utgiftsdekning er problematisk på flere måter:

- Gaver er penger, varer, tjenester eller lån som angivelig gis som et tegn på vennskap eller takknemmelighet. De gis tilsynelatende uten forventninger om gjenytelse eller verdier tilbake. Gaver kan brukes for å uttrykke et felles formål og et håp om framtidig suksess og fremgang. Gaver hører ikke hjemme i forretningsprosessen på annen måte enn som en markering eller forsterkning av relasjoner, eller for å promotere giverens virksomhet ved å gi bort gjenstander med virksomhetens logo eller et annet reklamebudskap.
- Representasjon omfatter oppvarning, måltider, mottakelser og billetter til sosiale tilstelninger og underholdnings- eller idrettsarrangementer og kan ha som formål å innlede eller utvikle forretningsforhold. Det kan være vanskelig å skille mellom representasjon og gaver, spesielt dersom den som representerer ikke er til stede og ikke opptrer som vertskap.
- Utgiftsdekning innebærer at et firma betaler eller refunderer utgifter til reise og andre relaterte utgifter for en potensiell kunde eller forretningspartner, og der en slik dekning ikke er angitt i kontrakten.

Spørsmål til diskusjon: I en del tilfeller mottar kommunen selv gave fra givere som ønsker å bidra med goder til lokalsamfunnet. På hvilket grunnlag skal kommunen takke ja til slike gaver? Hvilken vekt skal tillegges åpne og skjulte motiver for å gi en slik gave? Kan det være forventninger om gjenytelser? Kan gaven skape lojalitetsbånd som gjøre det vanskeligere å behandle saker som berører denne giveren senere?

De fleste kommuner har nedfelt klare retningslinjer om at ansatte og politikere ikke skal motta gaver eller andre fordeler.

Etiske regler for ansatte i Oslo kommune

«Ansatte i Oslo kommune må for seg selv eller andre ikke motta gaver, provisjoner, tjenester eller andre ytelser i forbindelse med anskaffelser og kontraktsinn-gåelser, eller når ytelsen er egnet til eller av giveren er ment å påvirke vedkommendes tjenstlige handlinger. Dette omfatter også gunstige betingelser knyttet til reiser og opphold. Med mindre gaven er av ubetydelig verdi, plikter også ansatte i Oslo kommune å gi avkall på gaver og testamentariske gaver fra brukere av kommunens omsorgstjenester, selv om gaven ikke kan påvirke tjenesteytelsen.»

I et antikorrupsjonsprogram er det viktig å klargjøre hva bestemmelsene om gaver betyr og i hvilke situasjoner gaver, representasjon og utgiftsdekning ikke er tillatt.

Selv om bestemmelsene fastslår at det er ulovlig, uetisk eller uakseptabelt å motta gaver, kan det være situasjoner der gaver er naturlig eller vil bli gitt. Følgende tommel-fingerregler kan være til hjelp for kommuneansatte, ledere i kommunale bedrifter, politikere og for bedrifter som samhandler med kommunene:

- Gaver bør gis og mottas i full åpenhet og skal aldri medføre noen forpliktelser for mottakeren. Gaver skal ikke brukes for å oppnå en forretningsmessig fordel, eller kunne oppfattes slik.
- De samme prinsippene bør gjelde for ledelse og ansatte. Hvis det er nødvendig og akseptabelt med forskjeller, bør reglene være åpne om dette. Skjult praksis kan undergrave antikorrupsjonsarbeidet.
- Gaver bør aldri gis eller mottas i forbindelse med ansettelse, anbud, evaluering eller tildeling av kontrakter. Man skal også være forsiktig med gaver etter at en kontrakt er tildelt, fordi det kan oppfattes som utsatt returprovisjon eller knyttes til godkjenning av endringsordrer eller nye kontrakter.
- Hvis det er upassende å avvise gaven, kan den på et senere tidspunkt returneres til giveren med en forklaring, eller den kan gis til en veldedig organisasjon og giveren orienteres om dette.
- Å gi verdifulle gaver til personer som er underlagt strenge regler på dette området, eller å motta gaver som overskrider grensene som settes i kommunen, skaper kinkige situasjoner. Det kan derfor være

hensiktsmessig å utveksle informasjon om regler for gaver med forretningspartnere i forkant.

- Det er lettere for de ansatte å håndtere gaver hvis de kan forholde seg til faste verdibegrensninger. Samtidig kan slike grenser ta fokus bort fra andre viktige forhold, slik som hyppighet og sammenheng (f.eks. anbudsrunder og kontraktstildelinger). Kommuner bør i sitt antikorrupsjonsarbeid angi hvilke verdier, omstendigheter og typer gaver som er akseptable, og beskrive godkjenningsrutiner for tilfeller der grensene overskrides og når det oppstår tvil.

Interessekonflikter og habilitet

Når enkeltpersoner har private interesser som står i konflikt med de interessene en skal ivareta som ansatt eller politiker, oppstår det interessekonflikt. Beslutningene de skal fatte vil da kunne påvirkes av denne konflikten. Som folkevalgt eller ansatt i kommunen er det kommunens hensyn som skal ligge til grunn, og kommunens innbyggere og brukere skal være sikre på at slike personlige interesser ikke virker inn på kommunens avgjørelser.

Interessekonfliktene blant politikere kan oppstå når folkevalgte organer skal fatte vedtak i saker som direkte eller indirekte berører de folkevalgte selv. Det kan være som eier av bolig eller eiendom, som beboer i et område som er til regulering, eller som medlem i en organisasjon som søker støtte. Det kan også være som ansatt eller eier i en lokal bedrift eller gjennom nære vennskap. Det samme kan gjelde for ansatte i kommunen.

Habilitetsreglene i kommuneloven og forvaltningsloven regulerer hvem som kan være med og fatte en beslutning eller vedtak. Reglene åpner for skjønn, men nedfeller noen grunnprinsipper som gir en klar retning: man skal fratse behandlingen av en sak når man selv:

- er part i saken eller er i nær slekt med en part i saken
- står i et nært vennskaps- eller avhengighetsforhold til en part i saken
- står i sterkt motsetningsforhold til en part i saken
- har et ikke uvesentlig økonomisk forhold til en part i saken
- har privat forretningsvirksomhet, eierinteresser eller er styremedlem i selskaper og firma som er part i saken
- det foreligger andre forhold som er egnet til å svekke tilliten til den ansattes upartiskhet

Innenfor eierstyringen av kommunale selskaper har det vært en rekke eksempler på dobbeltroller. Ofte velges framtrepende kommunepolitikere til styreverv, ut fra en tanke om at kommunens eierinteresser ivaretas best på den måten. En slik styredeltakelse gjør disse politikerne inhabile når de saker som berører selskapet, skal behandles i kommunens folkevalgte organer.

Framtrepende lokalpolitikere kan være etterspurte styrerepresentanter og inneha mange slike verv. Flere steder er det reist kritiske spørsmål om situasjoner som oppstår fordi politikerne har «for mange hatter». Det er viktig å diskutere slike potensielle rollekonflikter for å skape økt bevissthet og evnen til å håndtere rollene på en betryggende måte. Still gjerne spørsmålet: «Hvor mange hatter makter politikerne å håndtere?»

KS har utarbeidet 19 anbefalinger for godt kommunalt eierskap, selskapsledelse og kontroll. Her nevnes noen som særlig er relevant i et antikorrupsjonsperspektiv:

Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

Det er opp til hvert enkelt eierorgan (representantskap/ generalforsamling) å avgjøre hvilken type kompetanse

et styre skal ha. I utgangspunktet anbefales det å unngå situasjoner der styrets medlemmer jevnlig blir vurdert i forhold til forvaltningslovens regler om habilitet og derfor kritisk vurderer bruken av ledende politikere i selskapsstyrene. Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter, og at kommunestyret oppretter en valgkomité som innstiller til det organ som skal velge styrerepresentanter. Som en hovedregel bør politikerne ikke sitte i styrene i de kommunale /fylkeskommunale foretakene på grunn av den direkte rapporteringslinjen mellom styret og øverste politiske nivå.

Godtgjøring og registrering av styreverv

Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse og eventuell revidering av eiermelding gjennomføre en prinsipiell diskusjon om honorar som grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar, uavhengig av organisasjonsform. Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregister.no

Utarbeidelse av etiske retningslinjer

Det anbefales at eier påser at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Lobbyvirksomhet

De kommunale beslutningsprosessene er gjenstand for påvirkning. Når berørte interesser medvirker og uttaler seg i saker, regnes det som en del av en demokratisk rett til å delta. Når organiserte interesser søker å påvirke beslutningsprosessene i retning av et bestemt utfall, kan det være snakk om lobbyvirksomhet som skjer utenfor de ordinære beslutningskanalene. Lobbyvirksomheten kan ta form av informasjonsarbeid, kampanjer og direkte kontakt for å påvirke beslutningstakernes oppfatninger eller holdninger direkte eller indirekte ved å påvirke beslutningsgrunnlag og premisser.

Dersom det ikke er kjent for omverdenen hvem som har forsøkt å påvirke gjennom slik lobbyvirksomhet eller hva slags form for kontakt lobbyistene har hatt med beslutningstakerne, kan det redusere tilliten til at beslutningsprosessene har gått riktig for seg. Det representerer et demokratisk problem.

Det kan være behov for at kommunene nedfeller noen kjøreregler for hvordan de skal forholde seg til slik lobbyvirksomhet.

Styrevervregisteret legger til rette for åpenhet og innsyn i roller og interesser hos folkevalgte og administrativ ledelse i kommunesektoren.
www.styrevervregisteret.no

Forretningsforbindelser og samarbeidspartnere

Kommuner kan stilles ansvarlig for korrupsjonshandlinger som er utført av andre som de har et forretningsforhold til. For å motvirke korrupsjon må derfor kommuner i tilstrekkelig grad forsikre seg om at forretningspartnere og samhandlingspartnere opptrer i samsvar med gjeldende lovgivning og etiske prinsipper.

Det er særlig i anskaffelser og felles utviklingsprosjekter der kommunene samhandler med andre aktører at det kan være korrupsjonsrisiko.

Regelverket for offentlige anskaffelser fastlegger hovedprinsippene for gjennomføringen av kommuners kjøp av varer og tjenester. Kommuner kan i sine anskaffelser stille etiske og sosiale krav til leverandørene og leverandørkjeden. Kommuner bør derfor vurdere hvordan de gjennom sine anskaffelsesstrategier kan sikre høy etisk standard hos sine leverandører, både gjennom kvalifikasjonskrav og i oppfølgingen av leverandører og leveranser.

Kommuner samhandler ofte med partnere uten at det faller inn under regelverket for offentlige anskaffelser. Det dreier seg om eierskap i selskaper, samarbeid med eller støtte til frivillige organisasjoner og samarbeid om utviklingsprosjekter og offentlig-privat samarbeid (OPS). Også her bør kommunen forsikre seg om at samarbeidspartnerne har en høy etisk standard og et system for å forhindre korrupsjon.

Bakgrunnsjekk – «Due diligence»

Innjøp fra og samhandling med konsulenter, entreprenører, leverandører og andre forretningsforbindelser utgjør en risiko for å bli innblandet i korrupsjon. Derfor bør kommuner ut fra en risikovurdering gjennomføre «due diligence»-undersøkelser før de innleder et forretnings-samarbeid. Det innebærer å ta alle nødvendige forholdsregler for å sikre at kommunen samarbeider med vel ansatte og kvalifiserte partnere og representanter.

Due diligence ("tilbørlig aktsomhet") undersøkelser innen korrupsjon (ofte kalt "integrity due diligence") er undersøkelser og vurderinger av forretningspartnere for å skaffe seg en rimelig forsikring om at man ikke blir innblandet i forutgående, pågående eller framtidige korrupsjonshandlinger gjennom forretnings-samarbeidet.

Det er mest aktuelt å foreta slike due diligence-undersøkelser av ukjente forretningspartnere før man inngår avtaler med dem, men det kan også være relevant på et senere tidspunkt hvis nye opplysninger tilsier det.

Det kan være upraktisk å utføre due diligence på alle forretningspartnere. Kommunene bør ha retningslinjer med kriterier for når det skal gjøres og hvordan man skal prioritere. De bør som et minstekrav avgjøre i hvert enkelt tilfelle om det skal utføres due diligence, og hvor grundig undersøkelsene skal være.

Due diligence kan utføres i samarbeid med bedriften som er gjenstand for undersøkelsen, eller uten dennes vitende. Undersøkelsen kan utføres av kommunens egne ansatte eller av et konsulentfirma og bestå av informasjonssøk på åpne kilder, blant annet Internett. I kritiske og vanskelige tilfeller kan det være nødvendig å leie inn spesialiserte konsulentfirmaer som er i stand til å gjøre grundigere undersøkelser.

I løpet av en due diligence-undersøkelse kan varsel-lamper begynne å lyse. Noen av disse kan være:

- En offentlig tjenestemann (eller familiemedlem) er aksjonær i selskapet, har andre interesser i det, eller er selskapets egentlige eier.
- En person i styret, i ledelsen eller en sentral medarbeider har interesser i et annet selskap som kan være en konkurrent.
- Selskapet nekter å opplyse om eiernes identitet.
- Selskapet nekter å redegjøre for eiernes, styremedlemmenes eller sentrale medarbeideres andre økonomiske interesser som kan utgjøre en interessekonflikt.
- Selskapet er utestengt fra anbudsrunder.
- Undersøkelsen avdekker tette forbindelser til politikere, konkurrenter eller forbrytere.
- Selskapet har dårlig rykte av andre grunner enn dem som er nevnt ovenfor.

Varsellamper i starten av en undersøkelse betyr ikke nødvendigvis at samarbeidet bør opphøre. Kommunen kan komme til en akseptabel konklusjon ved å innhente mer informasjon eller gjennom forhandlinger. Hvis man ikke finner en fullstendig løsning, men likevel mener at det er grunnlag for å samarbeide videre, vil det fortsatt være et element av risiko til stede, og kommunen bør ha en plan for risikodemping og overvåke samarbeidet nøye. Det er svært uheldig for kommunens omdømme hvis

samarbeidspartnere i fellesforetak og felleseide selskaper er kjent for manglende integritet eller tilfeller av korrupsjon. Kommunen kan risikere medvirkningsansvar for korrupsjon hvis den kjenner til eller burde ha kjent til korrupte handlinger. Det er viktig at korrupsjonsbekjempelse omhandles i aksjonæravtaler og i avtaler for fellesforetak. Rett til informasjon og stemmereglene som muliggjør veto mot korrupte forretningsarrangementer er også viktig.

Kommunens krav til antikorrupsjonsprogram bør gjøres gjeldende i heleide og deleide selskaper og fellesforetak. Korrupsjonsbekjempelse bør være et element i oppfølgingen av heleide og deleide selskaper og fellesforetak.

Det bør foretas due diligence-undersøkelser av potensielle partnerselskaper (og deres eiere og nøkkelpersonell) hvis kommunen ikke har kjennskap til disse fra før. Due diligence er også aktuelt overfor kjente partnere hvis det framkommer ny eller mistenkelig informasjon som gjør dette nødvendig.

Antikorrupsjonsprogram i kommunen

Formål og innretting

Formålet med et kommunalt antikorrupsjonsarbeid er:

- å forebygge at korrupsjon skjer
- å øke muligheten til å avdekke eventuell korrupsjon
- å øke beredskapen for å håndtere en eventuell korrupsjonssak

Kommuner og fylkeskommuner må selv implementere de systemer og mekanismer som skal til for å oppnå dette, slik det passer best i den enkelte kommune. Hovedelementer i et antikorrupsjonsprogram:

1. Verdier, holdninger og kultur
2. Etske retningslinjer for ansatte og folkevalgte
3. Risikoanalyser
4. Et godt kontrollsystem – egenkontroll og internkontroll
5. Strategi for anskaffelser
6. Varslingsordning

Gjennom antikorrupsjonsarbeidet kan kommunene skape bevissthet, holdninger, kunnskap og atferd som gjør at regelverk og rutiner faktisk blir etterlevd. De etterleves ikke av seg selv, men gjennom aktive handlinger som politikere, ledere og ansatte foretar seg.

Det er grunn til å tro at omfanget av den faktiske korrupsjonen er større enn den som avdekkes. Kommunene har først og fremst mulighet til å gjøre noe med sine interne forhold, slik at korrupsjon forhindres selv om det utenfor kommunene skulle være en vilje til å forsøke. Men gjennom egen opptreden kan kommunene også påvirke holdninger og villighet i omverdenen.

Et antikorrupsjonsprogram bør vise hvordan kommunen i sin løpende virksomhet gjennomfører aktiviteter som både forebygger og avdekker korrupsjon. Kommunene bør sørge for at tiltak mot korrupsjon inngår i de kommunale kjerneprosessene:

- Politiske beslutningsprosesser
- Myndighetsutøvelse og saksbehandling
- Tjenesteproduksjon

Antikorrupsjonsprogrammet bør også omfatte de sentrale støtteprosessene:

- Økonomiforvaltning
- Anskaffelser
- Personalforvaltning
- IKT-drift

Hovedinnholdet i kommunens antikorrupsjonsprogram bør være formulert skriftlig, med henvisning til sentrale kommunale regelverk og styringsprosesser, slik at det er mulig å synliggjøre programmet og å ta det opp til vurdering.

Korrupsjon er et alvorlig straffbart forhold som det kan være vanskelig å ta opp. Ubegrunnede påstander og beskyldninger om korrupsjon rettet mot lokalpolitikere eller kommuneansatte kan være ødeleggende, ikke bare for dem som blir beskyldt, men også for kommunens mulighet til å sette korrupsjonsrisiko og antikorrupsjon på dagsordenen. Samtidig er det viktig at korrupsjon blir et tema som det ikke er «farlig» å snakke om i kommuner og fylkeskommuner. Et antikorrupsjonsprogram kan bidra til dette, siden temaet tas opp uavhengig av konkrete mistanker eller beskyldninger.

Verdier, holdninger og kultur

Kommunens verdigrunnlag uttrykker hva som skal kjennetegne kommunens virksomhet i dens roller og funksjoner. Verdigrunnlaget er rettesnoren for alle ansatte og folkevalgte og signaliserer for omverdenen hva som skal kjennetegne kommunens virksomhet. All aktivitet på kommunenes vegne bør være forankret i verdigrunnlaget.

Ved å ha et aktivt og bevisst forhold til verdigrunnlaget, vil de som opptre på vegne av kommunen, stå bedre rustet til å møte uetisk atferd og korrupsjon. Det vil også kunne forhindre utglidninger og dermed forebygge at uheldig praksis finner fotfeste.

ETIKKPLAKATEN

For folkevalgte og ansatte i Grimstad kommune

Bedriftskulturen i Grimstad kommune skal gjenspeile etiske kjerneverdier. Folkevalgte og ledere skal gå foran og motivere til etisk refleksjon og gode valg.

De etiske kjerneverdiene i Grimstad kommune er:

ÅPENHET
REDELIGHET
RESPEKT
MOT

Folkevalgte og ansatte bidrar til å virkeliggjøre verdiene i de etiske retningslinjene når de:

ÅPENHET

- Bidrar til åpenhet i alt arbeid og samhandling i kommunen

REDELIGHET

- Opptre redelig
- Er klar på egen rolle og unngår dobbeltroller
- Opptre upartisk og praktiserer likebehandling
- Unngår gaver eller andre personlige fordeler som kan påvirke tjenestehandlinger, eller vekke mistanke om slik påvirkning

RESPEKT

- Er tydelig på eget syn og har toleranse og respekt for andres syn

- Møter publikum og brukere med vennlighet, respekt og omtanke
- Viser respekt for personvernet og overholder taushetsplikten

MOT

- Sier ifra om kritikkverdige forhold til den det gjelder eller varsler til noen som kan gjøre noe med det
- Tar ansvar for at egne handlinger er i samsvar med de etiske retningslinjene
- Overholder lover og regler, og forholder seg lojalt til vedtak og avgjørelser, når disse er i samsvar med kommunens etiske retningslinjer

Verdigrunnlaget må omsettes i praksis i de kommunale virksomheter og prosesser. Det betyr at verdiene må gjenspeiles i de handlingene som kommunens representanter foretar seg, som ledere, ansatte eller folkevalgte.

I teorien kan verdier ofte oppfattes som allmenne og enkle å slutte seg til. I praksis kan ansatte og folkevalgte oppleve at verdiene settes på prøve, at det oppstår dilemmaer eller konflikter som gjør at det ikke er opplagt hvordan en skal opptre. Manglende bevissthet om dette kan føre til at private holdninger eller oppfatninger blir mer styrende enn kommunens grunnverdier.

For å gjøre verdiene levende og til noe som etterleves, må de tas opp og gjøres relevante i den praktiske hverdagen innenfor alle tjenester og på kommunale arbeidsteder. Holdninger skapes og endres, og organisasjonens evne til å omsette verdiene til konkrete handlingsvalg forutsetter at de tas fram og gjøres til utgangspunkt for samtaler og diskusjoner om hva de betyr. Her har lederne et særskilt ansvar.

Kommunenes ledelse bør sørge for at det er formulert et verdigrunnlag og at dette brukes aktivt i arbeidet med å bygge en god organisasjonskultur der målet er å forebygge og reagere på uetisk og korrumpert atferd.

Etiske regelverk for ansatte og folkevalgte

De fleste kommuner har utarbeidet etiske retningslinjer for ansatte og folkevalgte. Kommuner som ikke har gjort det, bør prioritere dette arbeidet. De etiske retningslinjene bør behandles av kommunestyret.

Etiske retningslinjer inneholder ofte klare anvisninger om hvilken atferd som forventes og hva som skal være rettesnoren. De presiserer noen fundamentale krav som følger av kommunens grunnverdier.

Mange kommuner velger å ta utgangspunkt i andres regelverk når de lager sine egne. Det er ikke nødvendig å finne opp kruttet på nytt, men samtidig bør regelverkene bygge på en selvstendig vurdering tilpasset den enkelte kommunes situasjon.

Etiske retningslinjer får praktisk betydning ved å tas i bruk og ved at ansatte og folkevalgte forholder seg aktivt til betydningen av dem. Det har liten verdi om innholdet i retningslinjene ikke følges opp etter at de er vedtatt.

En slik oppfølging skjer både gjennom formidling av innholdet, lokalt arbeid med å oversette hva de innebærer for egen virksomhet og å ta dem opp til vurdering og diskusjon jevnlig. For å sikre oppfølging kan for eksempel arbeidet med etiske retningslinjer nedfelles som en del av lederkontrakten med lederne i ulike avdelinger.

Kommunene bør også sørge for å gjøre de etiske retningslinjene gjeldende i kommunale foretak og introdusere dem for kommunalt eide selskaper og overfor viktige samarbeidspartnere.

Kommuneloven § 48 nr. 5 inneholder en bestemmelse om at kommunen i årsberetningen skal redegjøre for tiltak som er satt i verk og som planlegges for å sikre høy etisk standard. Dette krever at kommunen har oversikt over hvilke aktiviteter som er gjennomført på etikkfeltet og hva status er. En slik redegjørelse kan være et godt utgangspunkt for debatter i kommunestyret om kommunens etikkarbeid. Det er også en mulighet til å synliggjøre etikkarbeidet.

Eksempler fra Oslo kommunes etiske regelverk for ansatte:

«Formålet med Oslo kommunes etiske regler er å sikre en god etisk praksis og definere fellesstandarder for ansatte i Oslo kommune. De etiske reglene gjelder alle kommunens ansatte.»

Ledere i Oslo kommune skal bygge en organisasjonskultur basert på åpenhet, og som ivaretar kommunens verdigrunnlag og etiske regler.

Ledere på alle nivåer skal gjennomgå de etiske reglene med sine medarbeidere en gang i året, og ved nyansettelse. Lederne skal påse at alle ansatte undertegner på at de har lest og forstått kommunens etiske regler.

Ansatte i Oslo kommune har et personlig og selvstendig ansvar for å følge kommunens etiske regler. Ansatte må ta opp tvilstilfeller i forhold til de etiske reglene med sin nærmeste leder.

Kommunens ansatte har rett til å nekte å følge pålegg som er ulovlige eller medfører brudd på de etiske regler.

Brudd på de etiske reglene kan i henhold til personalreglementet medføre konsekvenser for arbeidsforholdet.

På Etikportalen finnes eksempler på etiske regelverk fra ulike kommuner og virksomheter.

Tips til etiske retningslinjer:

- Bør inneholde regler om forbud mot at ansatte i kommunen kan bruke rammeavtaler om innkjøp på ulike områder til private formål.
- Det bør fremkomme at brudd på retningslinjene vil ha konsekvenser
- Det bør fremkomme at ansatte eller folkevalgte ikke deltar på turer som er finansiert av eller sponset av kommunens samarbeidspartnere

Eksempler og tips til hvordan etikkarbeid kan drives:

Ledelsen

- Etikkarbeid må forankres hos ledelsen på det enkelte tjenestested, på rådmannsnivå og hos folkevalgte. Kommunestyret bør diskutere kommunens etikkarbeid.
- Det bør avklares hvem som har ansvar for etikk og korrupsjonsforebyggende arbeid. Ansvaret kan legges til et team, for å gjøre det mindre sårbart, eventuelt etablere egen stilling - etisk rådgiver, for eksempel lagt til rådmannens stab.
- Innarbeide etikk som tema i lederavtalen, la etikk bli et område som lederne måles på og en del av rådmannens bestilling til ledere. Tydeliggjøre og etterspørre aktiviteter og fokusområder, for eksempel i oppdragsbrev.
- Etikkarbeid må prioriteres, det må settes av tid til etikkarbeid og til gjentakende etiske refleksjoner om relevante tema. Det må diskuteres hva som er greit eller ikke greit i virksomheten, slik at ansatte og ledelse trener opp felles bevissthet om rett og galt.
- Utvikle rutiner som gir oversikt over bierverv hos ledere og ansatte – for eksempel i arbeidsreglementet. KS styrevervregister og Brønnøysundregisteret bør benyttes.
- Lage informasjon om regelverk og retningslinjer slik at det blir høy bevissthet om etterlevelse – at reglene er kjent, forstått og blir fulgt.
- Etablere «etisk råd» i kommunen, med for eksempel rådmann, virksomhetsledere og tillitsvalgte.
- Det kan være nyttig å kartlegge kommunens etiske profil, eventuelt med ekstern hjelp, for å vurdere innretting på etikkarbeidet (bl.a. om medarbeidernes kjennskap til etisk regelverk, erfaringer med situasjoner ol.).
- Utarbeide oversikt over negative hendelser, bruke dem systematisk til læring om risikovurdering og i dilemmatrening.

- Innarbeidet krav om rapportering om status for etikkarbeidet i rådmannens virksomhetsstyring, som grunnlag for oppfølging og videre rapportering til kommunestyret.

Informasjon og opplæring overfor ansatte

- Nyansatte bør signere på at de etiske retningslinjene er lest og forstått.
- Tillitsvalgte bør involveres, etikkansvar kan inkluderes i verneombudsrollen, etikkarbeid bør settes på dagsordenen i Arbeidsmiljøutvalget.
- Etikk og antikorrupsjon tas opp som i medarbeider-samtalen.
- Det bør utarbeides rutiner om eierskap til kompetanse og produkter ansatte har utviklet gjennom sin jobb i kommunen.
- Klargjøre hva som er greit/ikke greit som ansatte kan forholde seg til på det enkelte arbeidssted. Klargjøre for kommunens ansatte hva som forventes av en åpen og transparent kommune. Fokuser på størst mulig åpenhet i alle prosesser.
- Ha etikkansvarlige ute i kommunens virksomheter, gjennomføre opplæring i etikk, også for nyansatte.
- Arrangere etikk-/antikorrupsjonsdag.
- Gjennomføre dilemmatrening på seksjonsmøter, avdelingsmøter og ledersamlinger.

Risikoanalyser

Hensikten med risikoanalyse er å finne ut hvordan antikorrupsjonsarbeidet bør innrettes og hva som bør prioriteres. Kartlegging og analyse av risiko for korrupsjon er utgangspunkt for risikoreduserende tiltak, enten som egne målrettede tiltak eller som en integrert del av kommunens helhetlige risikostyring.

Kjernen i en risikoanalyse er å identifisere hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, hvor de kan inntreffe og hvilke konsekvenser de vil ha. Videre består risikoanalysen i å vurdere sannsynligheten for at hendelsen skal inntreffe. Selve risikoen fremkommer ved å vurdere risiko og konsekvens i sammenheng, slik det er illustrert i KS- idéheftet «Rådmannens internkontroll».³

Risiko for korrupsjon bør analyseres på strategisk nivå i kommunen og innenfor i alle virksomheter. Det kan skje ved at alle kommunale virksomheter tenker gjennom følgende:

- Hvordan kan korruperte handlinger skje i egen virksomhet?
- Hvor sannsynlig er disse hendelsene?
- Hvilke konsekvenser kan hendelsene ha?

Basert på en slik risikokartlegging kan den administrative ledelsen sette sammen et helhetlig bilde av korrupsjonsrisiko og dermed prioritere risikoreducerende tiltak. På folkevalgt side bør kommunestyret og øvrige politiske organer sette av tid til å vurdere korrupsjonsrisiko i folkevalgtrollen og hvordan den kan reduseres.

Kontrollutvalget bør i sin tilsyns- og kontrollvirksomhet vurdere om risikostyringen i kommunen er god nok og om korrupsjonsrisiko er fanget opp gjennom risikostyringen.

Eksempler og tips til risikostyring

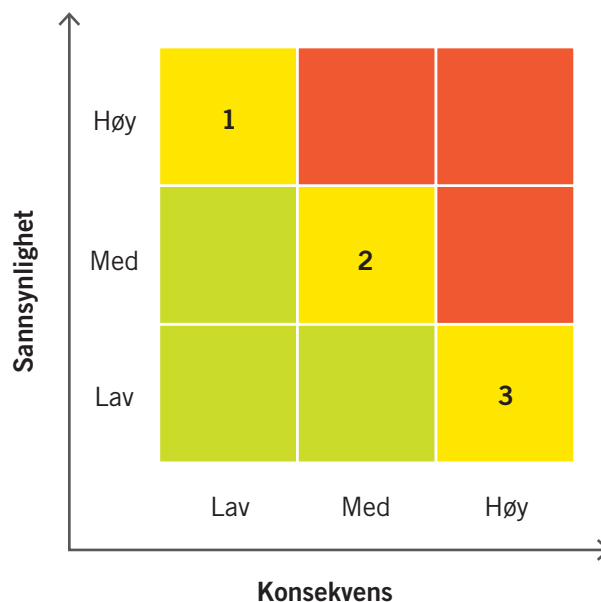
Risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) benyttes av mange kommuner som ledd i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap og innenfor prosjektstyring. ROS-analyser er også et nyttig hjelpemiddel i det korrupsjonsforebyggende arbeidet.

Kartlegge risiko for korrupsjon – sannsynlighet og konsekvens

- En ROS-analyse kan gjennomføres på overordnet nivå i rådmannens ledergruppe og innenfor hvert av kommunens tjenestoområder.
- Analysen kan gjennomføres som en gruppeprosess og idemyldring der risikofaktorer og uønskede hendelser innenfor eget arbeidsfelt blir identifisert. På dette grunnlaget rangeres risikofaktorene, enten ved gjennom en kvalitativ vurdering og diskusjon eller ved å kvantifisere sannsynlighet og konsekvens og plassere faktorene i en risikomatrix.
- Spørreundersøkelse blant ansatte kan også være en metode for å kartlegge opplevd risiko for korrupsjon, avdekke behov for informasjon og justere regler og rutiner.

Sette i verk risikoreducerende tiltak

- På bakgrunn av ROS-analysen kan risikoreducerende aktiviteter identifiseres og prioriteres. De ansatte må informeres om relevante risikofaktorer på det enkelte arbeidssted. Rutiner og kontroller utvikles for å redusere risikoen der den er avdekket. Rådmannen bør, gjennom virksomhetsstyring og intern kontroll, etterspørre status for risikostyringen.
- Ansvaret for å gjennomføre ROS-analyse må plasseres i virksomhet/avdeling/utvalgte områder.

Røde bokser:

Kritisk risiko. Risikoreducerende tiltak skal iverksettes.

Gule bokser

1. Betydelig risiko. Risikoreducerende tiltak.
2. Sentrumsområdet. Betydelig risiko. Risikoreducerende tiltak skal vurderes.
3. Beredsskapshjørnet. Betydelig risiko. Risikoreducerende tiltak skal vurderes.

Grønne bokser:

Ubetydelig risiko. Ikke nødvendig med tiltak.

Figur: Risikokart kan vise hvilke områder som bør prioriteres for risikoreducerende tiltak. (Kilde: KS 2013)

- Det bør innarbeide krav i styringssystemet om at det skal gjennomføres risikovurderinger og at dette dokumenteres i et egnet verktøy.
- Ledere og ansattes holdninger og bevissthetsnivå spiller en sentral rolle for at rutiner og tiltak skal ha effekt. Derfor bør det gjennomføres øvelser som kan trene opp kunnskap og bevissthet hos medarbeiderne. Det kan omfatte refleksjon om situasjoner der ansatte kan være inhabile. Et tiltak kan være at ansatte signerer på at de ikke er inhabile. Videre vil intern åpenhet og erfaringsdeling bidra til kunnskapsutvikling og bevissthet som kan redusere risiko.
- Ved å utarbeide en oversikt over kontrakter, eiendeler og eiendomsmasse (som egner seg for utleie), kan kommunen kontrollere status og praksis for hvordan de disponeres.

Et godt kontrollsystem - egenkontroll og internkontroll

Et velfungerende kontrollsystem er avgjørende i det kommunale arbeid mot korrupsjon. Et av de mest sentrale virkemidlene i et kommunalt antikorrupsjonsarbeid er derfor å arbeide med å styrke alle funksjoner i det kommunale kontrollsystemet. Å forebygge uønskede hendelser og hindre myndighetsmisbruk er eksplisitte mål med kontrollvirksomheten.

Kontrollsystemene har en viktig forebyggende funksjon, dels gjennom kontroller som reduserer muligheten til å begå korruperte handlinger, dels ved at kontroll øker faren for å bli oppdaget. Videre vil kontrollsystemet avdekke eventuelle misligheter, feil eller korruperte handlinger som er begått.

Svakheter i kontrollsystemene øker faren for misligheter og korrupsjon. Slike svakheter gjør det også vanskeligere å oppdage feil, misligheter eller korrupsjon som er blitt begått. Flere korrupsjonssaker i kommuner har vist hvordan svikt i enkle kontrollrutiner har muliggjort korrupsjon. Utfordringen for kommunene er å gjøre kontrollsystemet virksomt og effektivt i antikorrupsjonsarbeidet. Korrupsjon foregår i det skjulte, mellom parter som begge har interesse av å holde den korruperte handlingen skjult. De korruperte handlingene kan dermed også være vanskelige å oppdage gjennom kontrollvirksomheten.

Hovedelementene i kommunenes kontrollsystem følger av kommuneloven og skisseres kort nedenfor.

Kommunestyret har det øverste ansvaret for at kommunen opptrer i samsvar med lover og regler, at etiske standarder etterleves og at tjenester leveres i tråd med politiske mål.

Rådmannen som administrasjonssjef har det overordnede ansvar for internkontrollen i kommunens forvaltning. Det handler i prinsippet om å ha kontroll med tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse, og at de sentrale støtteprosessene utføres i tråd med politiske mål, faglige krav, lover og regelverk.

Kontrollutvalget som er oppnevnt av kommunestyret, skal føre tilsyn og kontroll med kommunens virksomhet på vegne av kommunestyret. Kontrollutvalget har selv-

stendig innsynsrett og skal foreta de undersøkelser de finner nødvendig for å ivareta sin kontrolloppgave på vegne av kommunestyret.

Kommunestyret velger hva slags revisjonsordning kommunen skal ha. Revisjonen utfører forvaltningsrevisjon og regnskapsrevisjon. I tillegg kan revisjonen utføre andre oppgaver etter bestilling fra kontrollutvalget, for eksempel bistå kontrollutvalget i å utføre selskapskontroll. Store og komplekse organisasjoner som mange kommuner er, bygger på omfattende delegering av ansvar og myndighet til underliggende enheter, deres ledere og enkeltpersoner. Men ledere og enkeltpersoner kan gjøre feil og de kan misbruke tilliten. Det er her tilsyns- og kontrollfunksjoner kommer inn. Ansvaret for å kontrollere virksomheten følger delegasjonslinjene. Overordnet nivå må gjennom kontroll forsikre seg om at underordnet nivå faktisk kontrollerer det de skal.

Det er en balansegang mellom ressursene som brukes på kontroll på den ene siden, og effektiviteten i den kommunale driften og oppgaveløsningen på den annen. En sentral del av kontrollsystemet er å gjennomføre risikovurderinger og analyser, slik at kontrollvirksomheten rettes inn mot de områder der risikoen er størst.

KS har utarbeidet et idéhefte om internkontroll, som beskriver kritiske sider ved utformingen av internkontrollsystemet i kommunene, "Rådmannens internkontroll. Hvordan få orden i eget hus?" (KS 2013).

I et kommunalt antikorrupsjonsprogram bør kommunen beskrive hvordan kontrollsystemet skal fange opp korrupsjonsrisiko innenfor alle sentrale prosesser.

Eksempler og tips for kontrollarbeidet

Overordnede kontrollfunksjoner

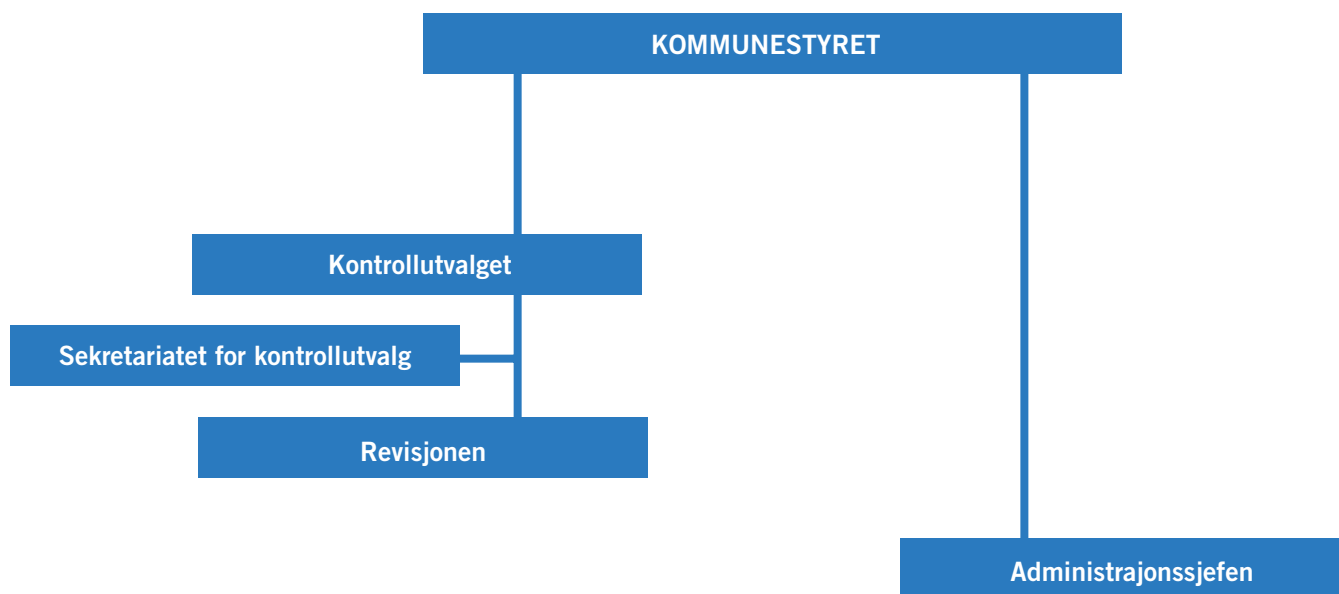
- Rådmannens system for internkontroll bør utformes med sikte på å forebygge og avdekke korrupsjon. Kontrollaktivitetene gjennomføres i administrasjon, på tjenestesteder og i de sentrale støtteprosessene.
- Kontrollutvalget bør gjennom sin tilsynsrolle og forvaltningsrevisjoner undersøke hvordan de korrupsjonsforebyggende og -avdekkende tiltakene som er iverksatt, fungerer.
- Kommunestyret bør ved valg av medlemmer til kontrollutvalget ta hensyn til hvordan sammen-

setningen kan styrke tilliten til utvalgets uavhengighet. Kontrollutvalgets budsjett bør gi utvalget tilstrekkelig mulighet til å iverksette de undersøkelser og revisjonsarbeider som det finner nødvendig for å kunne vurdere de korrupsjonsforebyggende aktivitetene. Når det er avdekket korrupsjon eller misligheter i kommunen, bør kontrollutvalget sørge for at forholdene granskes og følges opp med nødvendige tiltak.

Praktiske tiltak

- Ansette sentral controller og opprette controllerfunksjon på store prosjekter.
- Innføre et system med to personer som godkjenner fakturaer, hvorav en har nærhet til leveransen og kan kontrollere den.
- Ta i bruk eksisterende kontrollordninger og -muligheter, inkludert kontrollutvalg.
  - Gjennomføre fakturakontroll og årlig kontroll av koder/kontoer, anbud, protokoll, rammeavtaler og tilskudd.
  - Gjennomføre forvaltningsrevisjon, gjerne på avgrensede områder, f.eks. innenfor internkontroll og fakturakontroll.
  - Kontrollere kommunenes bruk av rammeavtaler
  - Gjennomføre interne revisjoner av rutinene.

- Innføre kontrollrutiner på områder som innebærer risiko. Mer aktiv kontroll - «kontrollere at det kontrolleres», risikobasert kontroll fremfor stikkprøver.
- Etterkontroll av at rutiner blir fulgt, hva vet en om effektene av tiltakene?
- Utarbeide rutiner for uttak av varer og materiell: Lagerstatus, felles lager, bil- og bensinbruk med mer.
- Delegasjonsreglementet – sette økonomiske rammer som utgangspunkt for delegasjon.
- Etablere beredskapsplaner ved oppfølging av kritikkverdige forhold eller varslinger.
- Gjennomføre opplæring av attestanter og anvisere.
- Gjennomgå bestillingsfullmakter.
- Etablere innkjøpsstrategi.
- Sjekke hvilke relasjoner ansatte i kommunen har til ulike eksterne nettverk.
- Arbeide med å utvikle en «kultur for kontroll», slik at kontroll oppleves som en gjensidig trygghets- og tillitsskapende arbeidsform snarere enn en antydning om mistanke.
- Ambisjonen bør være et risikobasert kontrollsystem der den enkelte virksomhet og enhet reduserer risiko for feil, misbruk og korrupsjon til et akseptabelt nivå.

Figur: Kontrollinjene i det kommunale kontrollsystemet. Kilde: KS

Strategi for anskaffelser

Ved å ha en tydelig strategi for anskaffelser og å implementere den i alle ledd, vil kommunen kunne redusere risikoen for feil, misligheter og korrupsjon. Oppbygging av anskaffelsesfaglig kompetanse, klare rutiner og tydelig ansvar for å etterleve dem vil være sentrale elementer i en slik strategi.

Lov om offentlige anskaffelser og tilhørende forskrifter setter opp klare krav til en ryddig anskaffelsesprosess og de grunnleggende prinsippene som skal oppfylles. Formålet er å sikre effektiv utnyttelse av de offentlige midlene og rettferdig konkurranse mellom leverandører. I lovens § 5 stilles følgende grunnleggende krav:

- Oppdragsgiver skal opptre i samsvar med god forretningskikk, sikre høy forretningsetisk standard i den interne saksbehandling og sikre at det ikke finner sted forskjellsbehandling mellom leverandører.
- En anskaffelse skal så langt det er mulig være basert på konkurranse.
- Oppdragsgiver skal sikre at hensynet til forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet ivaretas gjennom anskaffelsesprosessen.
- Utvelgelse av kvalifiserte tilbydere og tildeling av kontrakter skal skje på grunnlag av objektive og ikke-diskriminerende kriterier

I forberedelsene til og gjennomføringen av en anskaffelse kan det være behov for kontakt med potensielle tilbydere og leverandører. Informasjon til leverandørene skal være lik og ikke innebære forskjellsbehandling som kan favorisere noen av dem. Etter at kontraktene er inngått og leveransene finner sted, bør kommunen kontrollere at de faktisk har mottatt leveransene i henhold til kontrakt og til avtalt kvalitet, omfang og pris. I denne oppfølgingsfasen bør kommunale innkjøpere også være opptatt av at kommunen unngår å etablere avhengighet eller bindinger som kan påvirke uavhengigheten i fremtidige anskaffelsesprosesser.

Et effektivt marked kan være avgjørende for muligheten til å få tilbud fra leverandører i reell konkurranse. Derfor bør kommuner være opptatt av de konkurransepolitiske virkningene av sine anskaffelser. Et effektivt og kompetent leverandørmarked kan kreve et langsiktig samarbeid for å sikre leverandører som er i stand til å dekke framtidige

offentlige behov. En slik strategi for leverandørutvikling må skje åpent og ryddig, i samsvar med sentrale verdier og prinsipper for anskaffelser.

Kommunene kan bidra til at leverandørene ivaretar samfunnsansvar knyttet til miljø, menneskerettigheter, lønns- og arbeidsforhold, etikk og antikorrupsjon ved å stille krav i konkurransegrunnlagene og ved å følge dem opp gjennom hele anskaffelsesprosessen. Leverandørene kan også forpliktes til å dokumentere hvordan de ivaretar samfunnsansvar både i egen virksomhet og overfor leverandørkjeden og kunder.

Kommunens strategi for anskaffelser bør beskrive risikofaktorer i anskaffelsesprosessen. Risikoen for korrupsjon er tilstede i flere faser:

- Vurdering av behovet som skal dekkes gjennom anskaffelsen. Her kan kontakter med leverandører eller interessekonflikter hos innkjøpere ha betydning for hvordan behovet for anskaffelsen beskrives. I hvilken grad trengs anskaffelsen? Kunne behovet vært dekket på andre måter?
- Planlegging og organisering av selve anskaffelsen. Her vil kjennskap til markedet og kontakt med leverandører kunne påvirke planleggingen av anskaffelsen. Asymmetrisk informasjon mellom leverandørsiden og kommunen kan påvirke behovs- og anskaffelsesbeskrivelsen. I hvilket omfang og med hvilken standard trengs anskaffelsen? Behovet kan i for stor grad bli formulert som et bestemt produkt som avgrenser potensielle leverandører.
- Gjennomføring av konkurransen om oppdraget. Her vil valg av konkurranseform, utforming av anbuds-dokumenter, kravspesifikasjon osv kunne påvirkes av at innkjøpere eller fagansvarlige ikke er tilstrekkelig uavhengig. Videre vil selve kunngjøringen av konkurransen kunne skje på en måte som ikke likestiller potensielle leverandører og ved at vesentlig informasjon blir holdt tilbake slik at noen leverandører har et konkurransefortrinn. Vurderingen av tilbudene og endelig valg av leverandør kan være utsatt for utilbørlig påvirkning i form av vennskap, gaver, bestikkelser, kick-backs eller lignende. Tidligere kommunalt ansatte som har gått over til leverandørsiden kan ha innsiderekunnskap, bekjentskaper og kontakter som de drar nytte av i tilbudsutformingen og i eventuelle forhandlinger i konkurransen.

- Oppfølging av leveransen og kontrakt. Her kan risikoen være knyttet til at kostnader og kvalitet avviker fra det som er opprinnelig avtalt, og at den som godkjenner leveransene og håndterer fakturaer og utbetalinger aksepterer det. Avhengig av kontraktsform vil det kunne være en rekke steg fra bestilling til ordrebekreftelse og – mottak, fakturagodkjenning og utbetaling der korrupsjonsrisiko er tilstede.

Eksempler på risiko i anskaffelsesprosesser

- Leverandøren gir en godt betalt jobb til en slektning av innkjøperen.
- Leverandøren engasjerer uten noen god forretningsmessig grunn en privat bedrift, som er kontrollert av innkjøperen eller av venner eller slektninger av innkjøperen, som underleverandør til prosjektet.
- Leverandøren utfører arbeid på innkjøperens private bolig og sender en sterkt rabattert faktura – noen ganger sendes faktura uten at betaling kreves inn, andre ganger sendes ingen faktura i det hele tatt.
- Ulovlige direkte anskaffelser.
- Ukoordinerte innkjøp av samme vare eller tjeneste fra forskjellige innkjøpere i kommunen.
- Feil i gjennomføringen av anskaffelsene som fører til ressurskrevende klagesaker med negative omdømmevirkninger.
- Feil som følge av at innkjøpere sjelden foretar anskaffelser
- Manglende dokumentasjon/arkivering som gjør oppfølging og kontroll vanskelig.
- Anskaffelser/deler av anskaffelser anvendes til privat bruk.
- Folkevalgte som engasjerer seg for at lokale leverandører foretrekkes.
- Innkjøpere som ikke følger kommunens inngåtte rammeavtaler eller andre avtaler.

Eksempler og tips for sikrere anskaffelser

- Gjennomføre risikovurdering på hele anskaffelsesområdet. Hvor er det størst risiko for å gjøre feil? På bakgrunn av risikovurderingen iverksettes nødvendige tiltak.
- Utarbeide og oppdatere kommunens anskaffelsesstrategi
- Informere slik at ansatte kjenner til og følger strategien og rutinene. Innarbeide tiltak mot korrupsjon og for menneskerettigheter i strategien.
- Sikre anskaffelsesprosesser med dokumentasjon og varemottak før betaling, stille krav til leverandører i anskaffelsen som også omfatter underleverandører.

- Sikre anskaffelsesprosess ved hjelp av e-handel, e-faktura og konkurransegiennomføringsverktøy.
- Drive opplæring i anskaffelsesregelverket/lov om offentlige anskaffelser - også om unntakene fra regelverket.
- Kontrollere etterlevelsen av anskaffelsesregelverk, særlig innenfor utsatte områder og ved tilleggsbestillinger.
- Inngå rammeavtaler for større deler av kommunens virksomheter.
- Sentralisere innkjøpsfunksjon slik at det bygges opp et sterkt anskaffelsesfaglig miljø i kommunen eller i samarbeid med flere kommuner. I tillegg til å styrke markedsmakten vil en slik sentralisering også medføre en profesjonalisering og kompetansebygging, større i form av færre og profesjonelle innkjøpere og bestillere. Sertifisere innkjøpere, egne etiske retningslinjer for innkjøpere.
- Utarbeide veiledere og nettside med informasjon om kommunens anskaffelser.
- Utarbeide en eierstrategi for kommunale selskaper og foretak der korrupsjonsforebygging er tema, følge opp dette gjennom eierstyringen.

Varsling

Antikorrupsjonsprogrammer kan ha begrenset verdi hvis ansatte eller andre som opplever kritikkverdige forhold, ikke vet hvor de skal henvende seg. Varsling har erfaringsmessig vist seg å være avgjørende for å bringe fram kritikkverdige forhold som innebærer korrupsjonsrisiko eller for å avdekke uønskede hendelser.

Kanaler som går nedenfra og opp, slik som varslingsrutiner, er et supplement til ledelsens engasjement for å motvirke korrupsjon i virksomheten.

Rådmann og andre ledere må gi tilstrekkelig beskyttelse til de som ønsker å stå fram og rapportere om avvik fra etiske og juridiske standarder i kommunen. Dette kan for eksempel gjøres via konfidensielle telefontjenester eller intranett- og internettsider der ansatte og forretningspartnere kan luften bekymringer eller formidle informasjon. For at slike tjenester skal fungere effektivt, må man lytte til bekymringene og nøkkelpersonell må reagere innen rimelig tid. Legitim bruk av varslingsrutiner må ikke føre til represalier i form av endrete karrieremuligheter, utestenging fra attraktive arbeidsoppgaver eller sosial utfrysing. Slike kanaler bør gjøres tilgjengelig ikke bare for ansatte, men også for forretningsforbindelser, brukere og innbyggere.

Kommuner som allerede har en varslingskanal, må vurdere behov for tilpasninger når de lanserer sitt anti-korrupsjonsprogram. Kommuner som ikke har en slik kanal, bør etablere det som en del av programmet.

Erfaringer fra varslingsordninger i kommunene og i arbeidslivet har vist flere utfordringer:

- Varslere får negative reaksjoner, fra ledere eller kolleger.
- Varslere vet ikke om varselet er bekreftet og får ikke informasjon om hva som skjer videre.
- Ansatte har liten kjennskap til hvordan de kan varsle.
- Varslingsordningen blir misbrukt til å drive interne omkamper.
- Anonymitet og misbruk av ordningen - varslere som ønsker å sverte navngitt personer.
- Ansatte varsler om egen sak selv om ordningen er innrettet for varsling fra uavhengige.
- Å ivareta den det varsles om.
- Å verne den som varsler.
- Oppfatning om at «det hjelper sikkert ikke å varsle», det blir for ubehagelig å varsle, eller folk frykter

negative konsekvenser slik at de unnlater å varsle om kritikkverdige forhold de observerer, særlig når det gjelder egne ledere.

- Informasjonssikkerhet, at varslene behandles på sikker måte og at få har tilgang til informasjonen.

Tips til etablering av varslingsordning:

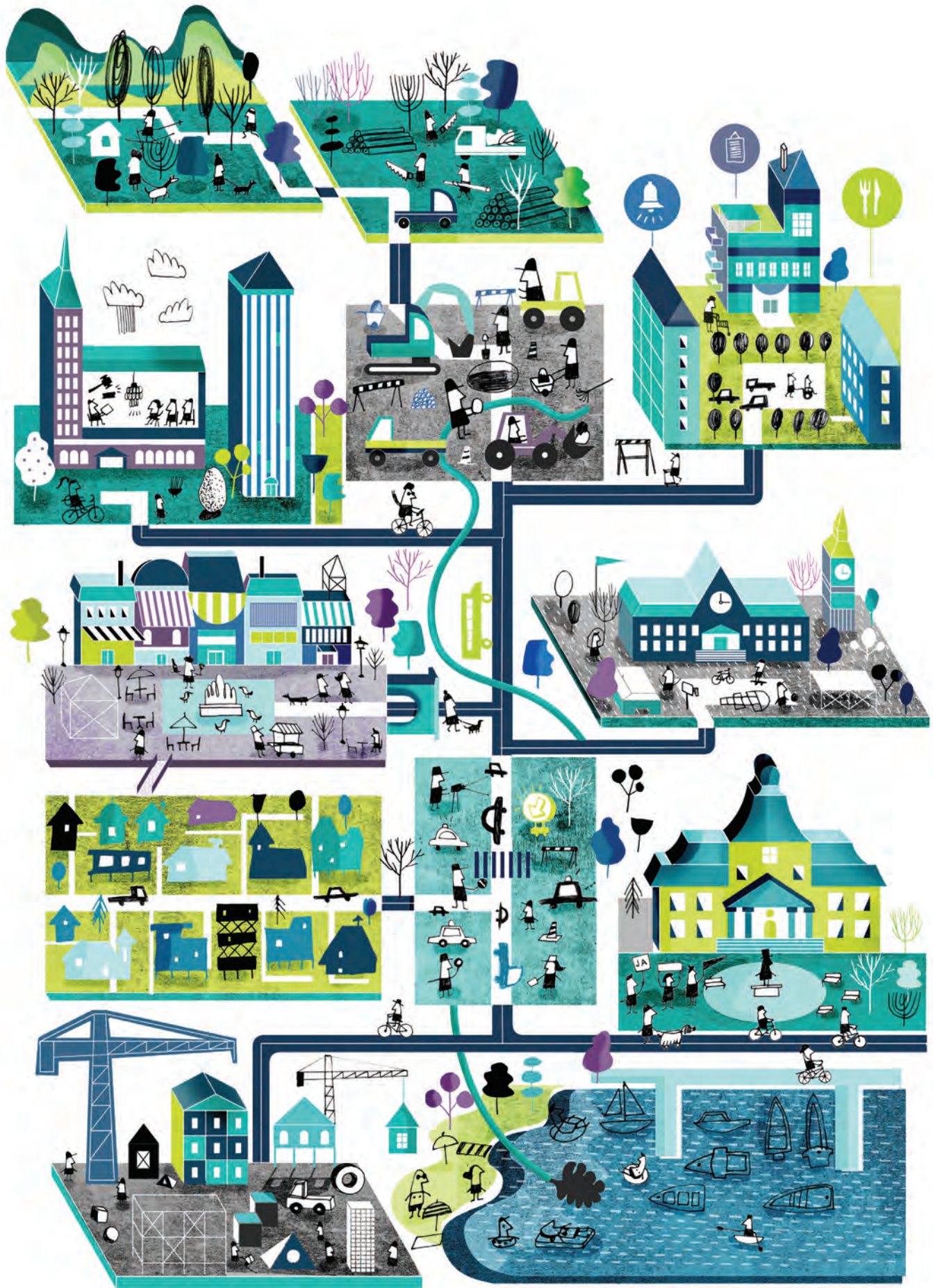
- Varslingskanalen bør administreres av en uavhengig stabsenhet (eventuelt eksternt) som rapporterer til rådmann.
- Det må være anledning til å rapportere anonymt.
- Sakene må behandles konfidensielt og med tilstrekkelig vern og rettfærdig behandling av personen som rapporterer og den det blir rapportert om.
- Sakene må undersøkes og avsluttes, og oppsummeres i etterkant sammen med de involverte personene.
- Kommunen må ha et godt system for dokumentasjon og arkivering av bekymringsmeldinger, saksbehandling og konklusjoner.

Kommunen må sikre at varsling oppmuntres og at varslere beskyttes. Når en ansatt observerer kritikkverdige forhold, skal vedkommende oppmuntres til å rapportere dette. Kommunen har plikt til å oppmuntre sine ansatte til å bruke sin rett til å si ifra, og å tilrettelegge for det. I 2007 ble bestemmelser om varsling innlemmet i arbeidsmiljøloven (§2-4 og § 2-5). Bestemmelsene gjelder både for offentlig og privat sektor, og krever at kommunen har rutiner for varsling.

Varsling er en lovlig handling, og loven gir vern mot gjengjeldelse ved varsling. Vern mot gjengjeldelse omfatter også eksternt rapportering, for eksempel til offentlige tilsynsmyndigheter, politi og media, og ikke bare intern varsling. Loven gir imidlertid ikke et helt tilfredsstillende vern ettersom det kreves at varsleren må ha opptrådt på en "forsvarlig" måte, noe som kan tolkes vidt forskjellig av de involverte parter i en konkret sak.

Varsling. Hvordan utvikle gode rutiner om varsling i kommuner og fylkeskommuner. (KS 2007).

Veilederen finnes på Etikportalen.

Sentrale lover og regelverk som krever etterlevelse

Kommunenes integritet skal sikres gjennom en rekke lovverk (med tilhørende forskrifter) i tillegg til egne kommunale regelverk. Kunnskap om regelverk og lovgivning er et viktig element i forebyggingen, også for å ha en beredskap til å håndtere situasjoner når de oppstår. De ulike lover og regelverk er aktuelle for flere av elementene som et anti-korrupsjonsprogram består av. De mest sentrale lovene er:

- *Valgloven* som regulerer gjennomføringen av demokratiske valg, valgoppgjør, valgbarhet og stemmerett.
- *Kommuneloven* som inneholder bestemmelser om styringsform, valg og sammensetning av kommunale organer, administrasjonenes oppgaver og organisering, saksbehandling, tilsyn og kontroll, revisjon, økonomi-bestemmelse og habilitet.
- *Forvaltningsloven* som blant annet inneholder bestemmelser om saksbehandling, vedtak, habilitet, taushetsplikt, klageadgang.
- *Offentleglova* som regulerer offentlighetens rett til innsyn i saker og begrensningen av denne.
- *Lov om offentlige anskaffelser* som regulerer prosedyrer for innkjøp, anbudskonkurranser, konkurransegrunnlag og utelukkelse av leverandører med mer.
- *Arbeidsmiljøloven* som regulerer grunnleggende arbeidstakerrettigheter og blant annet rett og plikt til varsling og om varslervern
- *Konkurranseloven*
- *Skadeerstatningsloven*
- *Straffeloven*
- *Saksbehandlingsregler* i en rekke særlover som regulerer kommunenes ansvar og plikter, samt hvordan tjenester og myndighet skal tilbys.
- *Kommunale vedtekter* og regelverk som kan regulere en rekke forhold i den enkelte kommune, blant annet etiske regelverk for ansatte og folkevalgte.
- *Lov om interkommunale selskaper og øvrig selskapsrett* som nedfeller grunnleggende styringsprinsipper, ansvars plassering og representasjon i styringsorganer
- *Styrevervregisteret fra KS* som inneholder opplysninger om lokalpolitikere og ansattes økonomiske interesser og styreverv.

- *Regnskapsloven* som krever at store foretak skal redegjøre for hvordan de integrerer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø, og berkjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, daglige drift og i forhold til interessenter.

Gjeldende lovverk inneholder langt på vei de elementene som skal forhindre korruperte handlinger. Likevel er det en rekke forhold som gjør at korrupsjon kan utvikle seg.

Enkeltpersoner og ledes opptreden i møte med dilemmaer, interessekonflikter og mulige fristelser kan være avgjørende for å forhindre misligheter og å stoppe forsøk på korrupsjon. Men dersom ansvaret utelukkende er individualisert, blir kommunen sårbar. Kommunen har ansvar for å arbeide systematisk med å redusere muligheten for at enkeltpersoner kommer i situasjoner der de kan trå feil eller fristes til å gjøre det. Organisasjonens motstandskraft er avhengig av en organisasjonskultur som vedlikeholder og fremmer høy etisk standard på alle nivåer. Kontinuerlig oppmerksomhet om temaet blant de ansatte og folkevalgte er nødvendig.

Aktiviteter for å implementere programmet

Forankring i kommunens ledelse

Kommunestyret eller formannskap må avgjøre om og innenfor hvilke rammer et kommunalt antikorrupsjonsprogram skal gjennomføres.

Rådmannen bør ha ansvar for å utvikle elementene og iverksette systemene i antikorrupsjonsprogrammet. Rådmannen har også ansvar for å følge dem opp gjennom styring, støtte og kontroll av underliggende virksomheter. Folkevalgte og administrativ ledelse må uttale seg, skrive og handle i samsvar med programmet. De må demonstrere en klar og tydelig forpliktelse til programmet hele tiden – både under forberedelse, lansering og oppfølging.

Rådmann bør be de ulike virksomhetene eller resultat-enhetene om å oppgi status for gjennomføring og etterlevelse av programmet i de jevnlige rapporteringene og i forbindelse med viktige beslutninger.

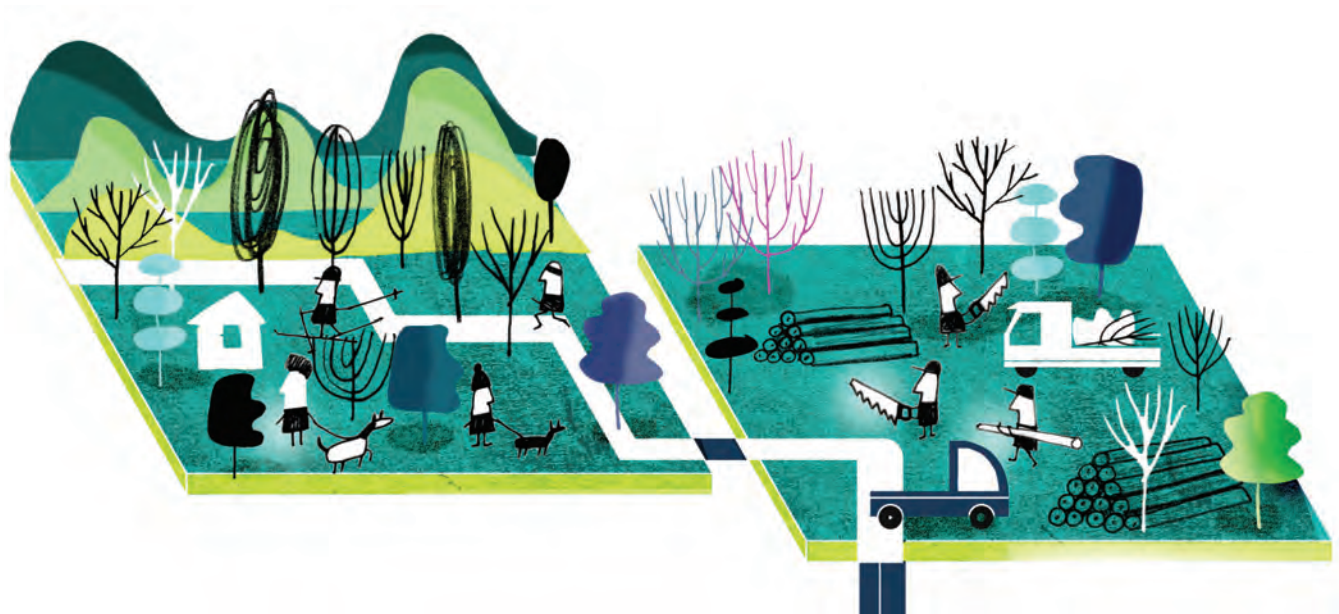
Programmet bør inneholde alle relevante elementer og fortrinnsvis iverksettes i én omgang. Man kan også velge en innføring i flere faser.

Opplæring

Et antikorrupsjonsprogram krever et grundig informasjons- og opplæringsopplegg rettet mot alle virksomheter i kommunen. Opplegget bør tilpasses de utfordringene og risikoene de ulike enhetene står overfor.

Opplæringen bør dekke alle deler av programmet og omfatte diskusjoner av eksempler og dilemmaer. Det er mest effektivt å bruke konkrete eksempler som organisasjonen har opplevd og dilemmaer som er relevante for virksomheten.

Opplæringen kan foregå i form av møter, workshops/seminarer og teambuilding, via nettbasert opplæring, eller en kombinasjon av disse. Møter med dilemmatrening i plenum eller gruppearbeid er spesielt effektivt. Dette krever utarbeidelse av gode dilemmaer/eksempler og alternative (gode og mindre gode) løsninger, samt drevne fasilitatorer. Det skaper engasjement og felles forståelse, og bidrar til å kalibrere de etiske standardene i organisasjonen.

Korrupsjonsrisiko og antikorrupsjonsarbeidet bør tas opp i alle virksomheter, på personalmøter, seksjonsmøter, avdelingsmøter eller –seminarer. Informasjon om programmet bør være obligatorisk i opplæringen av nyansatte. Antikorrupsjonstrening skal ikke være en engangsforeteelse, men et kontinuerlig arbeid. Det anbefales at opplæring i antikorrupsjon gjentas annethvert år.

Informasjon internt og eksternt

Ved å informere internt og eksternt om antikorrupsjonsprogrammet kan kommunen bidra til å skape en forebyggende effekt. Mange overtredelser skyldes rett og slett manglende bevissthet eller ren uvitenhet.

Under forberedelsen, lanseringen og oppfølgingen av programmet bør ansatte få jevnlig informasjon om planer, innhold og krav. En bestemt organisasjonsenhet bør ha ansvar for å ta imot og behandle kommentarer og forslag til programmet, både fra interne og eksterne kilder, og gi informasjon og råd når noen ber om det. Rådmannen bør jevnlig rapportere til kommunestyret om hvordan programmet fungerer i praksis.

Interne kommunikasjonstiltak kan være: nettsider – intranett, opplæring av ansatte, ledelseskurs, seminarer, ledermøter, etikk-telefon, samt e-poster til ansatte. I ekstern kommunikasjon til befolkningen, brukere og leverandører bør kommunens verdier, etiske retningslinjer og korrupsjonsbekjempelse formidles. Skriftlige deler av programmet, som regelverk, rutiner og retningslinjer, bør gjøres tilgjengelig på kommunens nettsider og formidles til forretningsforbindelser og forvaltningsorganer som kommunen samhandler med.

Kommunen bør:

- Opplyse om arbeid med og resultater av antikorrupsjonsprogrammet
- Være åpen om god og dårlig praksis og redegjøre for eventuell korrupsjon
- Vurdere hvordan viktig informasjon fra varslingskanalen skal følges opp.
- Undersøke hendelser / melding til politimyndighet.

Hvis det blir framsatt mistanke om uregelmessigheter,

misligheter eller korrupsjon innenfor kommunenes virksomheter, er det nødvendig å undersøke forholdene og vurdere om det er grunnlag for å anmelde forholdene. En slik undersøkelse kan gjennomføres av et eget team som opprettes for formålet eller settes bort til eksterne.

En undersøkelse vil ofte bestå av følgende elementer:

- Intervjuer med ansatte og tredjeparter
- Gjennomgang av kontrakter og betalinger
- Gjennomgang av anbud og evalueringer
- Prioritert gjennomgang av kontoer
- Analyse av økonomiske data
- Gjennomgang av e-poster og dokumentarkiver

Når det kommer en bekymringsmelding gjennom varslingskanalen, er det organisasjonsenheten som administrerer kanalen som i første omgang avgjør hvordan saken skal håndteres. Både den som har varslet og dem det eventuelt er varslet om må sikres vern og juridisk rådgivning.

Håndtering av saker som avdekkes - ansvar og konsekvens

Rådmannen bør formidle tydelig at alle ansatte har ansvar for å iverksette antikorrupsjonsprogrammet og etterleve det. Programmet må bli en naturlig og integrert del av kommunens styrings- og ledelsessystem. Programmet er en viktig del av kommunens system for internkontroll.

Antikorrupsjonstiltakene bør inngå i den løpende virksomhetsstyringen, dvs. i årsbudsjetter og handlingsprogram, prosjektgjennomføringsplaner, innkjøpsprosedyrer, personalpolitikk og -rutiner samt rapportering.

Ulike metoder kan brukes for å styrke iverksettelsen, for eksempel at ledere skriftlig bekrefter at de har mottatt program materialet og samtidig forplikter seg til å gjennomføre det, en årlig angivelse av status med egenevaluering og en erklæring om etterlevelse av programmet.

I kommunikasjon fra kommuneledelsen og i beskrivelsen av personalpolitiske rutiner må det framgå tydelig at brudd på etisk standard eller bestemmelsene om korrupsjon vil bli fulgt opp og medføre disiplinærtiltak. Brudd

på obligatoriske krav i antikorrupsjonsprogrammet bør føre til sanksjoner, avhengig av hvor alvorlig overtredelsen er. Videre er kommunen ansvarlig for å politianmelde hendelser som kan være ulovlige.

Kommunen bør vurdere å gjennomføre integritetsjekk av søkere til kritiske og utsatte stillinger. Antikorrupsjonsvilkår kan brukes i ansettelseskontrakter, og etterlevelse av kommunens retningslinjer mot korrupsjon kan være en egen betingelse i kontrakten. Innsatsen for å iverksette og etterleve programmet bør inngå i medarbeidersamtalene.

Rapportering og evaluering

Rådmannen skal rapportere om internkontrollen og redegjøre i årsrapporten om etikkarbeidet. Det bør også

vurderes å rapportere om status for hvordan regelverk og systemer praktiseres. Deres hensiktsmessighet og effekt bør også vurderes.

Basert på systematisk informasjonsinnhenting fra ulike virksomheter om implementering, resultater og effekter programmet, bør forbedring og tilpasning av antikorrupsjonsprogrammet vurderes.

Det bør etableres oversikt over hendelser og indikatorer på effekten av etikkarbeid, kontroll og antikorrupsjon. Det kan f. eks dreie seg om indikatorer på økt bevissthet, hvor går det oftest galt, tenkes det likt om etikk og antikorrupsjon lik på alle nivåer? Hvem har oversikt over bekymringsmeldinger? Finnes databaser eller samlet oversikt over denne informasjonen?

Eksempler på etiske dilemmaer

Svart arbeid

Du jobber som rådgiver på skattekontoret, og har forstått at kollegaen din benytter svart arbeidskraft hjemme, både til rengjøring og nå også til å pusse opp. Bør du gjøre noe her?

Gourmetmiddagen

Du blir invitert til å holde et innlegg på et fagseminar om offentlige innkjøpsregler, arrangert av et velrennomert forretningsadvokatfirma i hovedstaden. Det skal komme en rekke spennende fagpersoner å holde innlegg. Vil du delta på den etterfølgende gourmetmiddagen?

Fellesskapets goder

Du er klar for høstens mange oppgaver etter en fin ferie, og går til rekvisitalageret for å hente det du trenger for å komme i gang. Til din store forbauselse ser du at det nesten er tomt, og henvender deg til ansvarlig person for å høre når det kommer permer, mapper, blokker og annet. Da får du vite at det nettopp ble kjøpt inn, men at det nå – rett før skolestart – nok er en del som "låner" litt ekstra utstyr hjem til barna. Bør du si ifra?

Gevinstsikring

En viktig leverandør til kommunen holder sitt årlige avtalte brukerforum. Der finner det sted en utlodning. Ved å registrere deg når du kommer inn, kan du vinne en iPad. Og det gjør du faktisk. Men kan du egentlig ta imot denne ettersom du er på jobb for kommunen?

Tjenestevei eller ei?

Du har en leder som er lite interessert i nytenking, noe som er frustrerende. Gjentatte forsøk på å drøfte dette med leder har ikke ført fram. Du har nå stor tiltro til et nytt prosjekt, og lurer på hvordan du skal få gjennomslag. I et selskap treffer du imidlertid din leders sjef, og dere kommer i prat. Det slår deg at dette kanskje er en god mulighet til å diskre sjekke om du kan selge inn prosjektet den veien? Du vet at din leder sannsynligvis er uenig. Men bør du benytte deg av muligheten?

Etterord

Kommuner løper en stor risiko hvis de ikke har noen form for antikorrupsjonsprogram. Samtidig kan anbefalingene om et slikt program som er gitt i denne håndboken, virke overveldende for en kommune som er i ferd med å starte dette arbeidet.

Det er verdt å merke seg at:

- Programmet trenger bare å dekke de risikoområder og elementer som er relevante for kommunen.
- Det er bedre å komme i gang med et ufullstendig og ufullkomment program som tar for seg de mest alvorlige risikoene, og så utvide det over tid, enn ikke å ha noe program i det hele tatt.

Denne håndboken er en del av TI Norge og KS sin innsats for å bekjempe korrupsjon, ved å gi norske kommuner, fylkeskommuner og kommunale bedrifter hjelp til selvhjelp for å unngå og å motarbeide korrupsjon. TI Norge vil fortsette å bistå kommunene på dette området og håper norske kommuner vil støtte TI Norge i dette arbeidet.

Transparency International - den globale koalisjonen mot korrupsjon

Bli medlem - www.transparency.no

TRANSPARENCY INTERNATIONAL NORGE

Kontoradresse: Tollbugata 32, Oslo

Postadresse: Postboks 582 Sentrum, 0106 Oslo

Telefon: + 47 41 75 08 72

Nordre Land kommune**KONTROLLUTVALGSKONFERANSEN 2015**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Program for Kontrollutvalgskonferansen 2015

Vedlegg:

Ja

FORSLAG TIL VEDTAK:

Presentasjon av hovedpunktene på Kontrollutvalgskonferansen 2015 tas til orientering.

SAKSOPPLYSNINGER:

Utvalgssekretær deltok på årets konferanse på Gardermoen den 4.-5. februar 2015.

Etter avtale er det lagt opp til en kort orientering om hovedtemaene på konferansen.

Hensikten er generell læring, samtidig som det legges opp til refleksjon omkring temaene i forhold til oppfølging i egen kommune.

Det vises til vedlagte program for oversikt over tema og innhold på konferansen.

VEDLEGG

NKRFS

Kontrollutvalgskonferanse

4-5 februar 2015

Clarion Hotel & Congress Oslo Airport, Gardermoen

Hovedtemaer:

Kommunelovutvalget >

Kommunereform >

Informasjonssikkerhet >

Evaluering av kontrollutvalg og sekretariater >

Korrupsjon >

Grå økonomi >

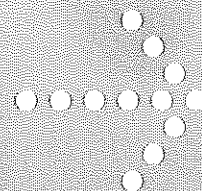
Målgruppe

Ledere/medlemmer av kontrollutvalg,
kontrollutvalgsssekretærer, revisorer og andre som er
interessert i tilsyn og kontroll i kommunesektoren

Følg konferansen
på Twitter:
@KulSaker

www.twitter.com/nkrf

Møteleder: Daglig leder Ole Kristian Rogndokken, Norges Kommunerevisorforbund (NKRF)

Registrering og kaffe/rundstykke / utstilling

Velkommen

► Møteleder Ole Kristian Rogndokken, daglig leder, Norges Kommunerevisorforbund (NKRF)

Åpning

► Riksrevisor Per-Kristian Foss

Kommunelovutvalget - statusrapport

► Utvalgsmedlem Nina Neset, daglig leder, Romerike Revisjon IKS

Lunsj / utstilling

Kommunereform - ekspertutvalgets sluttrapport

► Ekspertutvalgets leder Signy Irene Vabo, professor, Høgskolen i Oslo og Akershus

Pause / utstilling

Kommentarer til ekspertutvalgets rapport

► Dr. polit. Jan Erling Klausen, forsker, Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)
► Professor Nils Aarsæther, UiT Norges arktiske universitet

Pause / utstilling

Samspillet mellom fylkesmannens tilsyn og kontrollutvalgets tilsynsaktivitet

► Fylkesmann Sigbjørn Johnsen, Fylkesmannen i Hedmark

Pause / utstilling

Null CTRL: Så lett går det galt!

I en prisbelønt [artikkelserie](#) har Dagbladets reportere avdekket hvordan sviktende datasikkerhet rammer oss hjemme, på jobb og i det offentlige rom.

► Reportasjeleder Espen Sandli, Dagbladet

Middag

Møteleder: Møteleder Sverre Bugge Midthjell, leder, NKRFs selskapskontroll- og kontrollutvalgskomite og rådgiver, KonSek Midt-Norge IKS

Velkommen

- ▶ Møteleder Sverre Bugge Midthjell, leder, NKRFs selskapskontroll- og kontrollutvalgskomite og rådgiver, KonSek Midt-Norge IKS

KMDs evaluering av kontrollutvalg og kontrollutvalgssekretariater

- ▶ Director Birte Bjørkelo, Deloitte AS

Pause / utsjekking / utstilling

Paneldebatt om resultatene fra KMDs evaluering

Panel:

- ▶ Roar Thun (Ap), kontrollutvalgsleder, Ski kommune og styreleder i Follo interkommunale kontrollutvalgssekretariat (FIKS)
- ▶ Torgun M. Bakken, daglig leder, Glåmdal sekretariat IKS
- ▶ Orrvar Dalby, daglig leder, Vestfold Interkommunale Kontrollutvalgssekretariat (VIKS)

Lunsj / utstilling

Hvor redde er vi for korrupsjon?

- ▶ Partner Nigel Krishna Iyer, The Septia Group
Iyer er en innovativ, praktiserende lærer og dramatiker med over 20 års erfaring med å etterforske, oppdage og forebygge misligheter og korrupsjon. Les artikkelen "[Hvem frykter for at de Røde Flagg etter misligheter og korrupsjon blir avdekket?](#)"

Pause / utstilling

Grå økonomi

Aftenposten setter i en serie reportasjer søkelyset på kobling mellom hvit og svart økonomi. Norske skatte kroner sluses inn i prosjekter der underleverandører driver svart og svindler med moms, skatt og avgifter.

- ▶ Journalist Siri Gedde-Dahl, Kapital (tidl. Aftenposten)

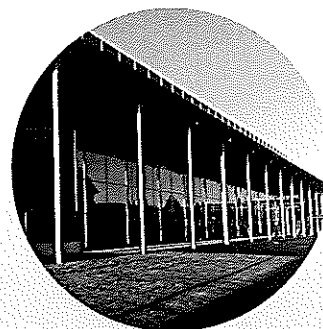
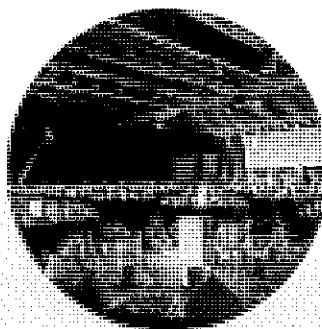
Kåseri

- ▶ Nyhetsredaktør Ole Petter Pedersen, Kommunal Rapport

Avslutning

- ▶ Styreleder Per Olav Nilsen, Norges Kommunerevisorforbund (NKRF)

Nordre Land kommune**OPPFØLGING AV PLAN FOR FORVALTNINGSREVISJON OG SELSKAPSKONTROLL 2012-2015**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Kontrollutvalgets plan for forvaltningsrevisjon og selskapskontroll 2012-2015

Vedlagt:

Nei

FORSLAG TIL VEDTAK:**SAKSOPPLYSNINGER:**

Kontrollutvalgets plan for forvaltningsrevisjon og selskapskontroll legges frem til gjennomgang og drøfting mht. eventuell videre oppfølging.

I kontrollutvalgets budsjett for 2015 er det budsjettert med 235 timer til dette arbeidet. Kontrollutvalget har tidligere bestilt et revisjonsprosjekt rettet mot innkjøp, stipulert til 230 timer.

I tillegg må kontrollutvalget påregne at det det går med noen timer til avsluttende arbeid med det felles revisjonsprosjektet «Etterlevelse av felles eierskapspolitikk i Gjøvikregionen». Sluttrapport for dette prosjektet foreligger i løpet av mars 2015.

Dette betyr at kontrollutvalget allerede har bundet opp budsjettet til forvaltningsrevisjon i 2015. Det foreslås derfor at ytterligere aktiviteter i 2015 begrenses til kartlegging og eventuelt planlegging av undersøkelser i 2016, dvs. for nytt kontrollutvalg. En slik aktivitet er den planlagte vurderingen av eventuell undersøkelseselskapskontroll i VOKKS AS.

Saken legges frem til drøfting, uten forslag til vedtak.

Oversikt over tidligere oppfølging av planen:

Kontrollutvalgets plan for forvaltningsrevisjon og selskapskontroll 2012-2015 ble sist fulgt opp i kontrollutvalgets møte den 2/12-13, der det ble fattet slikt vedtak:

Kontrollutvalget prioriterer følgende tema/områder i 2014:

Forvaltningsrevisjon:

- **Skole:**
  - *Kontrollutvalget har tidligere uttrykt bekymring for utviklingen i oppnådde grunnskolepoeng (mål for det samlede læringsutbytte for elever som sluttvurderes med karakter i ungdomsskolen). Det er gjort avtale med rådmannen om en presentasjon av utviklingen i første møte i kontrollutvalget i 2014. Behov for eventuell videre kartlegging/evaluering vil bli tatt stilling til da.*
- **Samhandlingsreformen:**
  - *Rådmannen inviteres til neste møte for å gi en generell orientering om kommunens arbeid med samhandlingsreformen (stikkord: måloppnåelse jf. reformens målsetting, økonomi, utskrivningsklare pasienter, samarbeid og overholdelse av inngåtte avtaler med sykehuset, utfordringer/risiko mv.)*
- **Eiendomsforvaltning:**
  - *Kontrollutvalget vil vurdere å gjennomføre en forundersøkelse på området, fortrinnsvis i løpet av 2. halvår 2014. Saken følges opp.*

Selskapskontroll:

- **Eierstyring/eierskapspolitikk:**
  - *Kommentar: Kontrollutvalget vedtok høsten 2013 å undersøke muligheten for et samarbeid mellom kommunene i Gjøvikregionen om et felles revisjonsprosjekt rettet mot kommunenes etterlevelse av kommunenes likelydende eierskapspolitikk. Et eventuelt samarbeid avklares i løpet av første kvartal 2014.*
- **VOKKS AS:**
  - *Innlandet Revisjon IKS bes om å gjennomføre en forundersøkelse der formålet er innhente informasjon om selskapet og komme med forslag til mulige innfallsvinkler til en eventuell selskapskontroll av VOKKS AS.*

Nedenfor følger oversikt over områder som kontrollutvalget har hatt opp til vurdering/drøfting i 2012/2013:

- **Selvkost:** Temaet er gjennomgått ved flere anledninger som en utvidet del av regnskapsrevisjonen.
- **Medisinhåndtering:** Forundersøkelse er gjennomført. Vedtatt følgende i møte 3/12-12:
  1. *Med bakgrunn i at Fylkesmannen har varslet tilsyn med legemiddelhåndteringen i hjemmetjenesten i januar 2013, vil kontrollutvalget avvente nærmere planlegging av et eventuelt revisjonsprosjekt på området.*
  2. *Kontrollutvalget ber rådmannen om å få en presentasjon av tilsynsrapporten fra Fylkesmannen når den foreligger, sammen med kommunens svar til rapporten.*
  3. *Kontrollutvalget har i forbindelse med forundersøkelsen gått gjennom avviksrapporteringen i halvårsrapporten for 2012 og har notert seg følgende momenter til senere oppfølging:*
    - *Rapportering av antall avvik og differensiering av alvorgrad.*
    - *Fastsettelse av måltall for antall avvik.*
- **Oppfølging av politiske vedtak:** Revisjonsprosjekt er gjennomført. Vedtak om oppfølging av revisjonsrapporten i løpet av 1.halvår 2015.
- **Tildeling av sykehjemsplasser.** Rådmannen orienterte om inntaksprosessen. Ikke prioritert å gå videre.
- **Nordre Land skolen.** *Kommunedelplan Nordre Land skolen 2011-2015 og Tilstandsrapport 2011 for Nordre Land skolen lagt frem for utvalget til orientering.*

PLAN FOR FORVALTNINGSREVISJON – PRIORITERINGER

Kontrollutvalget har prioritert følgende tema/områder i sitt arbeid med forvaltningsrevisjon (ikke prioritert rekkefølge):

Prioriterte områder/tema	Kommentarer
Helse og omsorg	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stort område som berører mange. • Statistikk over avvik viser mye feilmedisinering. • Stort politisk fokus <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan fungerer inntaksprosessen ved behov for sykehjemsplass?<ul style="list-style-type: none"> ➢ Hvordan kommuniseres ”ventelister” med søkerne/pårørende? ➢ Tildelingskontoret bistår i søknadsprosessen, samtidig som tjenester tildeles? Hvordan håndteres denne dobbeltrollen? • Medisinhandling: Er det etablert tilfredsstillende rutiner, og fungerer disse som forutsatt?
Byggesak- /planavdelingen	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viktig område for kommunen. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er planprosessene effektive? • Er prosjektstyringen tilfredsstillende? • Det er mange planer i Nordre Land kommune. Hvordan blir vedtakene/planene fulgt opp? • Hvordan henger kapasitet og ambisjonsnivå sammen? • Forholdet til reguleringsplaner og reguleringsbestemmelser i fm. adm.vedtak/innvilgelse av dispensasjonssøknader.
Innkjøp	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komplekst område – stor iboende risiko for svikt • Stikkprøver har vist indikasjoner på svikt i f.m. mangelfull konkurranse og dokumentasjon av anskaffelser <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overholdelse av lov om offentlige anskaffelser • Oppfølging av revisjonsrapporten ”Innkjøp – overholdelse av lov om offentlige anskaffelser” fra

	<p>2010</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er målet med sentralisert innkjøpsavdeling er nådd (fellesprosjekt med kommunene i Gjøvikregionen).
Oppfølging av politiske vedtak	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En av hovedoppgavene for rådmannen/administrasjonen. • Politisk interesse. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vurdering av rådmannens system for oppfølging av politiske vedtak (fokus på rapportering) • Etterprøving av oppfølging av konkrete vedtak (stikkprøver)
Flyktingtjenesten	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flyktingtjenesten begynner å bli stor i Nordre Land kommune. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evaluering av måloppnåelse. • Oppfølging av politiske vedtak på området.
Selvkostområdene	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komplekst regelverk i f.m. beregning av selvkost • Avgiftsnivå stor interesse i befolkningen og media • Stor politisk interesse <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etterleves regelverket; er det selvkost? • Får innbyggerne det de betaler for? • Drives selvkostområdene effektivt? • Foretas det beregninger for alle aktuelle områder?
Eiendomsforvaltning	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krevende område for de fleste kommuner. • Betydelig økonomi. • Kommunen har et ikke ubetydelig vedlikeholdsetterslep. • Politisk interesse. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisering • Planlegging, styring og kontroll? • Effektivitet og ressursbruk? • Forsvarlig vedlikehold?
Varsling	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viktig element i kommunens system for intern

	<p>kontroll mht.forbedring og læring.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lovpålagt varslingsordning fungert noen år (krav i arbeidsmiljøloven mht. varsling fra ansatte) <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har kommunen en tilfredsstillende varslingsordning og fungerer den? • Hva med varsling fra eksterne, hvem håndterer dette? • Hvordan håndteres anonymitet? • Må ses i sammenheng med temaet intern kontroll og avvikshåndtering.
Intern kontroll	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rådmannen har ansvar for å ha ”betryggende kontroll”, jf. kommunelovens § 23. Ansvar er betydelig, dvs. et vesentlig område å ha kontroll/styring med. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risikovurderinger (integrering av risikostyring som del av et helhetlig internkontrollsystem) • Avviksrapportering og avvikshåndtering • Tertialrapportering og styring (budsjettjusteringer benyttes ikke gjennom året, styrer på prognoser)

Andre aktuelle områder/tema	Kommentarer
Samhandlings-reformen	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betydelig reform med store konsekvenser for flere tjenestoområder i kommunen. • Stor politisk interesse. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • På kort sikt: Økonomirutiner • På lengre sikt: Måloppnåelse, oppfølging av inngåtte avtaler med Sykehuset Innlandet, økonomi/finansiering <p>Kommentar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evt. kontroller må koordineres/samordnes med evt. andre aktører som evaluerer ordningen. Felles revisjonsprosjekt i Gjøvik-regionen i slutten av valgperioden?
Barnevern	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stor økning i utgifter på området de siste årene (2008-2012) • Høyt sykefravær blant de ansatte innenfor tjenesten (2012).

	<ul style="list-style-type: none"> Nasjonale tilsyn viser svikt på flere områder innenfor barnvernstjenesten i norske kommuner. Tilsyn fra Fylkesmannen i 2011 avdekket svakheter i rutiner for oppfølging og evalueringer. Politisk interesse. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppfølging av tilsyns- og revisjonsrapporter <ul style="list-style-type: none"> Tilsynsrapport (Fylkesmannen, 2011). Revisjonsrapporten "Samhandling mellom barnevernet og barnehagene" (kontrollutvalget/Innlandet Revisjon IKS, 2010) Evaluering av tiltakssiden, evt. sammenligning med andre kommuner. Effekt av opptrappingen av barnevernet, herunder prosjektstillinger.
<p>Sykefravær</p>	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> Høyt sykefravær (økt fra 2010 til 2011). Fravær hos ansatte har stor betydning for kommunes tjenesteyting. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> Årsaker: Hvorfor er fraværet så høyt? Tiltak: Hva gjøres? I hvilken grad jobber kommunen med forebygging? Effekter: Hvilke effekter har tiltakene som iverksettes? Kommunen oppfyllelse av IA-avtalen (Inkluderende Arbeidsliv) <p>Kommentar:</p> <ul style="list-style-type: none"> En eventuell kontroll på området kan vurderes som et samarbeidsprosjekt i Gjøvikregionen.
<p>Beredskapsplaner og ROS-analyse</p>	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vesentlig område for kommunen. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gjennomføres rullering av beredskapsplan og risiko- og sårbarhetsanalyser som forutsatt? (beredskapsplanen skal følge kommuneplanenperioden, mens tiltak/ROS-analyse vurderes årlig) Samfunnssikkerhet. <p>Kommentar:</p> <ul style="list-style-type: none"> Evt. kontroller må koordineres/samordnes med fylkesmannes tilsynsrolle. Vannleveranser i Nordre Land kommune: Er det gjennomført tilfredsstillende risikovurderinger? <p>Kommentar:</p> <ul style="list-style-type: none"> Evt. kontroll vurderes i slutten av valgperioden.

Bruk av kostra-tall	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Økende bruk av kostra til sammenligning mellom kommuner og til statlig styring. • Behovet for pålitelige tall er økende. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan brukes Kostra tallene i kommunen? • Benyttes kostra aktivt til læring og forbedring? • Lærer vi av tidligere år? • Hvorfor er det fortsatt påstander om feilrapportering på enkelte enheter (helsesøster)?
Facebook/ sosiale medier	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunens bruk av sosiale medier? • Etterlevelse av retningslinjer?
Administrativ organisering	<p>2 nivå modell. Rådmann – Enhetsledere.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evaluering av flat struktur
IKT og informasjonssikkerhet	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vesentlig område for kommunen, da bruk av IKT benyttes i større eller mindre grad innenfor alle tjenestoområder. • Risiko for svikt kan få store konsekvenser. <p>Aktuelle tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informasjonssikkerhet, herunder etterlevelse av personopplysningsloven.

PLAN FOR SELSKAPSKONTROLL - PRIORITERINGER

Kontrollutvalget prioriterer følgende i sitt arbeid med selskapskontroll:

Område/selskap	Kommentar
Eierstyring i Nordre Land kommune	<p>Hovedbegrunnelse for valg av området:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generelle utfordringer/risiko knyttet til styring av fristilte selskaper • Politisk interesse <p>Aktuelle fokusområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overholdelse av kommunens vedtatte eierskapspolitikk.

<p>Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS</p>	<p>Hovedbegrunnelse for valg av selskapet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nyopprettet selskap. <p>Aktuelle fokusområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etterlevelse av aktuelle lover, regler og retningslinjer for virksomheten, herunder eiernes målsettinger og selskapets vedtekter.
<p>VOKKS AS</p>	<p>Hovedbegrunnelse for valg av selskapet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eierskap med stor økonomisk betydning • Politisk interesse <p>Aktuelle fokusområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Foranalyse gjennomføres for å avdekke aktuelle kontrollområder.

Nordre Land kommune**REFERATSAKER**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	16.02.15	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:	Vedlegg:
1. Oppstartbrev – selskapskontroll: Etterlevelse av felles eierskapspolitikk i Gjøvikregionen (brev av 18/12-14 fra Innlandet Revisjon IKS til berørte selskaper i Gjøvikregionen)	Vedlegg 1
2. Oppstartbrev – forvaltningsrevisjon: Informasjon om forvaltningsrevisjonsprosjekt vedr. etterlevelse av lov om offentlige anskaffelser (brev av 5/1-15 fra Innlandet Revisjon IKS til Nordre Land kommune v/rådmannen)	Vedlegg 2
3. Egenvurdering av uavhengighet – Innlandet Revisjon IKS <ul style="list-style-type: none"> • Vurdering av daglig leder og oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighet • Vurdering av oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighet (3 stk)	Vedlegg 3 a)-d)
4. Skatteregnskapet for Nordre Land kommune for 2014	Vedlegg 4
5. Årsrapport 2014 fra Skatteoppkreveren i Nordre Land kommune	Vedlegg 5
6. Diverse avisartikler	Vedlegg 6
7. Kontrollutvalgets budsjett for 2015 – kommunestyrets behandling	Muntlig orientering
8. Neste møte: Tidspunkt/saksliste	Muntlig orientering

FORSLAG TIL VEDTAK:

Referatsakene tas til orientering.

VEDLEGG 1
Rev

Innlandet Revisjon IKS

Lillehammer, 18.12.2014
J.nr./Referanse: 2014-869 KL

Industribygg AS
Østre Toten Eiendomsselskap AS
Vestre Toten Rådhus AS
VOKKS AS
Sølve AS
Topro AS
GLT-Avfall IKS
Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Selskapskontroll - Etterlevelse av felles eierskapspolitikk i Gjøvik-regionen

Vi viser til tidligere korrespondanse og samtaler om ovennevnte prosjekt. Resultatet av vår revisjon foreligger nå i rapportutkast, som vedlegges. Før vi sender over rapporten til eierkommunene, og deretter til kontrollutvalgene i kommunene, ønsker vi selskapenes kommentarer til og syn på rapporten.

Vi har satt opp noen spørsmål nedenfor som vi ønsker at dere bruker som grunnlag for kommentarene. Dere må gjerne komme med andre synspunkt i tillegg.

1. Har selskapet kommentarer til metode, anvendte kilder eller faktaframstilling som kan ha betydning for våre vurderinger eller konklusjoner?
2. Har selskapet kommentarer til revisjonskriteriene som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner?
3. Har selskapet kommentarer til rapportens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger?

Vi ønsker i utgangspunktet at selskapet konsentrerer sine kommentarer til det som direkte eller indirekte angår selskapet selv.

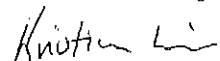
Vi ønsker tilbakemelding pr. e-post senest 16. januar 2015.

Alle selskapenes høringssvar vil bli lagt ved rapporten når den sendes de fem eierkommunene som har bestilt selskapskontrollen for uttalelse. Eventuelle gjenstående feil og misforståelser som påpekes kan dessuten gi grunnlag for endringer i rapporten. Når eierkommunene mottar rapporten vil den bli offentlig tilgjengelig.

Vi takker for samarbeidet i gjennomføringen av prosjektet.

Med hilsen

Innlandet Revisjon IKS

Kristian Lein

Oppdragsansvarlig revisor

Postadr.: Postboks 988

2626 Lillehammer

Tlf 61289080

Faks 61289081

E-post: postmottak@irev.no

Teknologivn. 6

2815 Gjøvik

Tlf. 61130350 Faks 61130360

www.irev.no

Besøksadresse: Kirkeg. 76

2609 Lillehammer

Org. nr. 987769386MVA

VEDLEGG 2
Revisjon

Innlandet Revisjon IKS

Lillehammer, 5. januar 2015
J.nr./Referanse: 2015-001/SØJ

Nordre Land kommune
v/rådmannen

INFORMASJON OM FORVALTNINGSREVISJONSPROSJEKT

Kontrollutvalget vedtok i sak 39/2014 å starte opp et prosjekt med temaet etterlevelse av lov om offentlige anskaffelser. Prosjektet har følgende problemstillinger:

- Beskrive rådmannens vurderinger omkring endring av reglene for enkeltinnkjøp, antall personer med innkjøpsfullmakt og muligheter for differensiering av innkjøpsordninger (Oppfølging av pkt. 2 i kommunestyrets vedtak i sak 91/10)
- Har anskaffelser i størrelsesorden kr 100 000 – kr 500 000 vært gjenstand for konkurranse og er kravet til dokumentasjon oppfylt?
- Hvordan sikrer rådmannen at anskaffelsesregelverket etterleves?

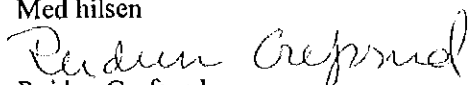
Revisjonen ønsker å igangsette prosjektet nå. Vi ønsker i denne forbindelse et oppstartmøte med kommunen og foreslår tirsdag 13. januar 2015. Vi ber om tilbakemelding på om tidspunktet passer, eventuelt forslag om andre mulige tidspunkter.

Kommunikasjon underveis i gjennomføringen av prosjektet er viktig for begge parter og vi ber derfor om at vi får en kontaktperson i kommunen som vi kan forholde oss til i prosjektperioden.

Vi forventer å avslutte prosjektet i løpet av våren 2015. Rådmannen vil få rapportutkastet til uttalelse før endelig rapport sendes kontrollutvalget.

Silje Østby Jystad er prosjektansvarlig og den som først og fremst vil holde kontakt med kommunen underveis. Oppdragsansvarlig Reidun Grefsrud kan imidlertid også kontaktes hvis dere har spørsmål til prosjektet eller gjennomføringen.

Med hilsen

Reidun Grefsrud
Oppdragsansvarlig
Tlf: 61289096/95136962
Reidun.Grefsrud@irev.no

Silje Østby Jystad
Prosjektansvarlig
Tlf 61289084/95057142
Silje.Ostby.Jystad@irev.no

Hovedkontor:
Postadr.: Postboks 988
2626 Lillehammer
Tlf 61289080 Faks 61289081
E-post: postmottak@irev.no

Avdeling Gjøvik:
Teknologivn. 6
2815 Gjøvik
Tlf. 61130350 Faks 61130360

Firma:
www.irev.no
Besøksadresse: Kirkeg. 76
2609 Lillehammer
Org. nr. 987769386MVA
Bank 16041146927

VEDLEGG 3a)
Rev

Innlandet Revisjon IKS

Lillehammer, 09.01.2015
J.nr./Referanse: 2015-034 /BH

Til kontrollutvalget i:

- Gjøvik kommune
- Østre Toten kommune
- Vestre Toten kommune
- Jevnaker kommune
- Lunner kommune
- Gran kommune
- Søndre Land kommune
- Nordre Land kommune

Vurdering av daglig leder og oppdragsansvarlig revisors uavhengighet.

Innledning

I henhold til forskrift om revisjon (revisjonsforskriften) § 12 skal oppdragsansvarlig revisor for kommuner ha ført en hederlig vandel. Oppfølging av dette kravet tilligger kontrollutvalget, jamfør merknader til nevnte bestemmelse.

I følge revisjonsforskriften § 15 skal oppdragsansvarlig revisor hvert år, og ellers ved behov, avgi en skriftlig egenvurdering av sin uavhengighet til kontrollutvalget. Krav til uavhengighet og objektivitet gjelder også for revisors medarbeidere, men det er kun oppdragsansvarlige revisorer som plikter å legge fram en skriftlig vurdering for kontrollutvalget.

Lovgivningsmessige krav til revisors uavhengighet

Følgende fremgår av kommuneloven § 79:

Den som foretar revisjon for en kommune eller fylkeskommune kan ikke ivareta revisjons- og kontrolloppdrag for kommunen eller fylkeskommunen dersom revisor eller dennes nærstående har en slik tilknytning til revidert eller kontrollert virksomhet, dens ansatte eller tillitsmenn, at dette kan svekke revisors uavhengighet og objektivitet. Det samme gjelder dersom det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisors uavhengighet og objektivitet ved gjennomføring av oppgavene. Ansettelse som revisor i kommunen eller fylkeskommunen, eller i en interkommunal samarbeidsordning, medfører ikke i seg selv at revisoren mangler nødvendig uavhengighet og objektivitet.

Som nærstående regnes

- a) ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapsliknende forhold
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken, og deres ektefeller eller personer som de bor sammen med i ekteskapsliknende forhold og
- c) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt under bokstav a

Krav til uavhengighet er nærmere spesifisert i revisjonsforskriften § 13.

- Revisor kan etter denne forskrift ikke inneha andre stillinger hos kommunen eller fylkeskommunen eller i virksomhet som den kommunen eller fylkeskommunen deltar i ved siden av revisoroppdraget.
- Revisor kan ikke være medlem av styrende organer i virksomhet som kommunen eller fylkeskommunen deltar i.

Hovedkontor: Postadr.: PB 988 2626 Lillehammer Tlf 61289080 Faks 61289081 E-post: postmottak@irev.no	Avdeling Gjøvik: Teknologivn. 6 2815 Gjøvik Tlf. 61130350 Faks 61130360	Firma: Besøksadresse: Kirkeg. 76 2609 Lillehammer Org. nr. 987769386MVA Bank 16041146927
---	---	---

- Revisor kan ikke delta i, eller ha funksjoner i annen virksomhet når dette kan føre til at vedkommendes interesser kommer i konflikt med interessene til oppdragsgiverne eller på annen måte er egnet til å svekke tilliten til den som foretar revisjon.

I tillegg er det følgende begrensninger ved gjennomføring av oppgaver, jf. revisjonsforskriften § 14:

- revisor kan ikke utføre rådgivnings- eller andre tjenester der dette er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet
- revisor kan ikke yte tjenester som hører inn under den revisjonspliktiges (dvs kommunens) egne ledelses- og kontrolloppgaver
- revisor kan ikke opptre som fullmektig for den revisjonspliktige, unntatt ved bistand i skattesaker etter domstoloven.

Hovedreferanse:

Kommuneloven § 79

Revisjonsforskriften kap. 6

ISA 200 - Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med revisjonsstandardene pkt. 14

ISA 220 - Kvalitetskontroll av revisjon av regnskaper pkt 11

ISA 300 - Planlegging av revisjon av et regnskap pkt. 7

Standard for forvaltningsrevisjon RSK 001 pkt. 8

Oppdragsansvarlig revisors vurdering av uavhengighet i forhold til kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land:

Pkt 1: Ansettelsesforhold	<i>Undertegnede har ikke ansettelsesforhold i andre stillinger enn i Innlandet Revisjon IKS.</i>
Pkt 2: Medlem i styrende organer	<i>Undertegnede er ikke medlem av styrende organ i noen virksomhet som disse kommunene deltar i.</i>
Pkt 3: Delta eller inneha funksjoner i annen virksomhet, som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit	<i>Undertegnede deltar ikke i eller innehar funksjoner i annen virksomhet som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit til rollen som revisor.</i>
Pkt 4: Nærstående	<i>Undertegnede har ikke nærstående som har tilknytning til disse kommunene som har betydning for uavhengighet og objektivitet.</i>
Pkt 5: Rådgivnings- eller andre tjenester som er egnet til å påvirke revisors habilitet	<i>Før slike tjenester utføres, foretas en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art i forhold til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med bestemmelsen i forskriften § 14, skal revisor ikke utføre tjenesten. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt.</i> <i>Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Paragrafen sier at også slike veiledninger må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger.</i> <i>Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor disse kommunene som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.</i>
Pkt 6: Tjenester under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver	<i>Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor disse kommunene som hører inn under kommunenes egne ledelses- og kontrolloppgaver.</i>
Pkt 7: Opptre som fullmektig for den revisjonspliktige	<i>Undertegnede opptrer ikke som fullmektig for kommunene.</i>
Pkt 8: Andre særegne forhold	<i>Undertegnede kjenner ikke til andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til uavhengighet og objektivitet.</i>

Med hilsen

Björg Hagen

Björg Hagen

Daglig leder/ Oppdragsansvarlig revisor

Lillehammer, 28. januar 2015
J.nr./Referanse: 2015-071/KL

36

Til kontrollutvalget i:

- Gjøvik kommune
- Østre Toten kommune
- Vestre Toten kommune
- Jevnaker kommune
- Lunner kommune
- Gran kommune
- Søndre Land kommune
- Nordre Land kommune

Vurdering av oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighet.

Innledning

I henhold til forskrift om revisjon (revisjonsforskriften) § 12 skal oppdragsansvarlig revisor for kommuner ha ført en hederligandel. Oppfølging av dette kravet tilligger kontrollutvalget, jmfør merknader til nevnte bestemmelse.

I følge revisjonsforskriften § 15 skal oppdragsansvarlig revisor hvert år, og ellers ved behov, avgi en skriftlig egenvurdering av sin uavhengighet til kontrollutvalget. Krav til uavhengighet og objektivitet gjelder også for revisors medarbeidere, men det er kun oppdragsansvarlige revisorer som plikter å legge fram en skriftlig vurdering for kontrollutvalget.

Lovgivningsmessige krav til revisors uavhengighet

Følgende fremgår av kommuneloven § 79:

Den som foretar revisjon for en kommune eller fylkeskommune kan ikke ivareta revisjons- og kontrolloppdrag for kommunen eller fylkeskommunen dersom revisor eller dennes nærstående har en slik tilknytning til revidert eller kontrollert virksomhet, dens ansatte eller tillitsmenn, at dette kan svekke revisors uavhengighet og objektivitet. Det samme gjelder dersom det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisors uavhengighet og objektivitet ved gjennomføring av oppgavene. Ansettelse som revisor i kommunen eller fylkeskommunen, eller i en interkommunal samarbeidsordning, medfører ikke i seg selv at revisoren mangler nødvendig uavhengighet og objektivitet.

Som nærstående regnes

- a) ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapsliknende forhold
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken, og deres ektefeller eller personer som de bor sammen med i ekteskapsliknende forhold og
- c) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt under bokstav a

Krav til uavhengighet er nærmere spesifisert i revisjonsforskriften § 13.

- Revisor kan etter denne forskrift ikke inneha andre stillinger hos kommunen eller fylkeskommunen eller i virksomhet som den kommunen eller fylkeskommunen deltar i ved siden av revisoroppdraget.
- Revisor kan ikke være medlem av styrende organer i virksomhet som kommunen eller fylkeskommunen deltar i.

Hovedkontor:
Postadr.: PB 988
2626 Lillehammer
Tlf 61289080 Faks 61289081
E-post: postmottak@irev.no

Avdeling Gjøvik:
Teknologivn. 6
2815 Gjøvik
Tlf. 61130350 Faks 61130360

Firma:
Besøksadresse: Kirkeg. 76
2609 Lillehammer
Org. nr. 987769386MVA
Bank 16041146927

- Revisor kan ikke delta i, eller ha funksjoner i annen virksomhet når dette kan føre til at vedkommendes interesser kommer i konflikt med interessene til oppdragsgiverne eller på annen måte er egnet til å svekke tilliten til den som foretar revisjon.

I tillegg er det følgende begrensninger ved gjennomføring av oppgaver, jf. revisjonsforskriften § 14:

- revisor kan ikke utføre rådgivnings- eller andre tjenester der dette er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet
- revisor kan ikke yte tjenester som hører inn under den revisjonspliktiges (dvs kommunens) egne ledelses- og kontrolloppgaver
- revisor kan ikke opptre som fullmektig for den revisjonspliktige, unntatt ved bistand i skattesaker etter domstolloven.

Hovedreferanse:

Kommuneloven § 79

Revisjonsforskriften kap. 6

ISA 200 - Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med revisjonsstandardene pkt. 14

ISA 220 - Kvalitetskontroll av revisjon av regnskaper pkt 11

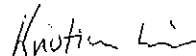
ISA 300 - Planlegging av revisjon av et regnskap pkt. 7

Standard for forvaltningsrevisjon RSK 001 pkt. 8

Oppdragsansvarlig revisors vurdering av uavhengighet i forhold til kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land:

Pkt 1: Ansettelsesforhold	<i>Undertegnede har utenom Innlandet Revisjon IKS, også et ansettelsesforhold i Østlandsforskning. Denne stillingen innebærer ingen kontakt med kommunene, eller noen form for interessekonflikt sett i forhold til Innlandet Revisjon.</i>
Pkt 2: Medlem i styrende organer	<i>Undertegnede er ikke medlem av styrende organ i noen virksomhet som disse kommunene deltar i.</i>
Pkt 3: Delta eller inneha funksjoner i annen virksomhet, som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit	<i>Undertegnede deltar ikke i eller innehar funksjoner i annen virksomhet som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit til rollen som revisor.</i>
Pkt 4: Nærstående	<i>Undertegnede har ikke nærstående som har tilknytning til disse kommunene som har betydning for uavhengighet og objektivitet.</i>
Pkt 5: Rådgivnings- eller andre tjenester som er egnet til å påvirke revisors habilitet	<i>Før slike tjenester utføres, foretas en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art i forhold til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med bestemmelsen i forskriften § 14, skal revisor ikke utføre tjenesten. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt.</i> <i>Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Paragrafen sier at også slike veiledninger må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger.</i> <i>Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor disse kommunene som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.</i>
Pkt 6: Tjenester under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver	<i>Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor disse kommunene som hører inn under kommunenes egne ledelses- og kontrolloppgaver.</i>
Pkt 7: Opptre som fullmektig for den revisjonspliktige	<i>Undertegnede opptre ikke som fullmektig for kommunene.</i>
Pkt 8: Andre særegne forhold	<i>Undertegnede kjenner ikke til andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til uavhengighet og objektivitet.</i>

Med hilsen

Kristian Lein

Lillehammer, 20. januar 2015
J.nr./Referanse: 2015-050/GSL

Til kontrollutvalget i:

- Gjøvik kommune
- Østre Toten kommune
- Vestre Toten kommune
- Jevnaker kommune
- Lunner kommune
- Gran kommune
- Søndre Land kommune
- Nordre Land kommune

Vurdering av oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighet.

Innledning

I henhold til forskrift om revisjon (revisjonsforskriften) § 12 skal oppdragsansvarlig revisor for kommuner ha ført en hederlig vandel. Oppfølging av dette kravet tilligger kontrollutvalget, jamfør merknader til nevnte bestemmelse.

I følge revisjonsforskriften § 15 skal oppdragsansvarlig revisor hvert år, og ellers ved behov, avgi en skriftlig egenvurdering av sin uavhengighet til kontrollutvalget. Krav til uavhengighet og objektivitet gjelder også for revisors medarbeidere, men det er kun oppdragsansvarlige revisorer som plikter å legge fram en skriftlig vurdering for kontrollutvalget.

Løvgivningsmessige krav til revisors uavhengighet

Følgende fremgår av kommuneloven § 79:

Den som foretar revisjon for en kommune eller fylkeskommune kan ikke ivareta revisjons- og kontrolloppdrag for kommunen eller fylkeskommunen dersom revisor eller dennes nærstående har en slik tilknytning til revidert eller kontrollert virksomhet, dens ansatte eller tillitsmenn, at dette kan svekke revisors uavhengighet og objektivitet. Det samme gjelder dersom det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisors uavhengighet og objektivitet ved gjennomføring av oppgavene. Ansettelse som revisor i kommunen eller fylkeskommunen, eller i en interkommunal samarbeidsordning, medfører ikke i seg selv at revisoren mangler nødvendig uavhengighet og objektivitet.

Som nærstående regnes

- a) ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapsliknende forhold
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken, og deres ektefeller eller personer som de bor sammen med i ekteskapsliknende forhold og
- c) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt under bokstav a

Krav til uavhengighet er nærmere spesifisert i revisjonsforskriften § 13.

- Revisor kan etter denne forskrift ikke inneha andre stillinger hos kommunen eller fylkeskommunen eller i virksomhet som den kommunen eller fylkeskommunen deltar i ved siden av revisoroppdraget.
- Revisor kan ikke være medlem av styrende organer i virksomhet som kommunen eller fylkeskommunen deltar i.

Hovedkontor:
Postadr.: PB 988
2626 Lillehammer
Tlf 61289080 Faks 61289081
E-post: postmottak@irev.no

Avdeling Gjøvik:
Teknologivn. 6
2815 Gjøvik
Tlf. 81130350 Faks 61130360

Firma:
Besøksadresse: Kirkeg. 76
2609 Lillehammer
Org. nr. 987769386MVA
Bank 16041146927

- Revisor kan ikke delta i, eller ha funksjoner i annen virksomhet når dette kan føre til at vedkommendes interesser kommer i konflikt med interessene til oppdragsgiverne eller på annen måte er egnet til å svekke tilliten til den som foretar revisjon.

I tillegg er det følgende begrensninger ved gjennomføring av oppgaver, jf. revisjonsforskriften § 14:

- revisor kan ikke utføre rådgivnings- eller andre tjenester der dette er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet
- revisor kan ikke yte tjenester som hører inn under den revisjonspliktiges (dvs kommunens) egne ledelses- og kontrolloppgaver
- revisor kan ikke opptre som fullmektig for den revisjonspliktige, unntatt ved bistand i skattesaker etter domstoloven.

Hovedreferanse:

Kommuneloven § 79

Revisjonsforskriften kap. 6

ISA 200 - Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med revisjonsstandardene pkt. 14

ISA 220 - Kvalitetskontroll av revisjon av regnskaper pkt 11

ISA 300 - Planlegging av revisjon av et regnskap pkt. 7

Standard for forvaltningsrevisjon RSK 001 pkt. 8

Oppdragsansvarlig revisors vurdering av uavhengighet i forhold til kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land:

Pkt 1: Ansettelsesforhold	<i>Undertegnede har ikke ansettelsesforhold i andre stillinger enn i Imlandet Revisjon IKS.</i>
Pkt 2: Medlem i styrende organer	<i>Undertegnede er ikke medlem av styrende organ i noen virksomhet som disse kommunene deltar i.</i>
Pkt 3: Delta eller inneha funksjoner i annen virksomhet, som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit	<i>Undertegnede deltar ikke i eller innehar funksjoner i annen virksomhet som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit til rollen som revisor.</i>
Pkt 4: Nærstående	<i>Undertegnede har ikke nærstående som har tilknytning til disse kommunene som har betydning for uavhengighet og objektivitet.</i>
Pkt 5: Rådgivnings- eller andre tjenester som er egnet til å påvirke revisors habilitet	<i>Før slike tjenester utføres, foretas en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art i forhold til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med bestemmelsen i forskriften § 14, skal revisor ikke utføre tjenesten. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt.</i> <i>Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Paragrafen sier at også slike veiledninger må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger.</i> <i>Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor disse kommunene som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.</i>
Pkt 6: Tjenester under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver	<i>Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor disse kommunene som hører inn under kommunenes egne ledelses- og kontrolloppgaver.</i>
Pkt 7: Opptre som fullmektig for den revisjonspliktige	<i>Undertegnede opptrer ikke som fullmektig for kommunene.</i>
Pkt 8: Andre særegne forhold	<i>Undertegnede kjenner ikke til andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til uavhengighet og objektivitet.</i>

Med hilsen

Guro Selfors Lund

Guro Selfors Lund

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

Lillehammer, 15. 01. 2015
J.nr./Referanse: 2015-040/RG

Til kontrollutvalget i:

- Gjøvik kommune
- Østre Toten kommune
- Vestre Toten kommune
- Jevnaker kommune
- Lunner kommune
- Gran kommune
- Søndre Land kommune
- Nordre Land kommune

Vurdering av oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighet.

Innledning

I henhold til forskrift om revisjon (revisjonsforskriften) § 12 skal oppdragsansvarlig revisor for kommuner ha ført en hederligandel. Oppfølging av dette kravet tilligger kontrollutvalget, jmfør merknader til nevnte bestemmelse.

I følge revisjonsforskriften § 15 skal oppdragsansvarlig revisor hvert år, og ellers ved behov, avgi en skriftlig egenvurdering av sin uavhengighet til kontrollutvalget. Krav til uavhengighet og objektivitet gjelder også for revisors medarbeidere, men det er kun oppdragsansvarlige revisorer som plikter å legge fram en skriftlig vurdering for kontrollutvalget.

Lovgivningsmessige krav til revisors uavhengighet

Følgende frengår av kommuneloven § 79:

Den som foretar revisjon for en kommune eller fylkeskommune kan ikke ivareta revisjons- og kontrolloppdrag for kommunen eller fylkeskommunen dersom revisor eller dennes nærstående har en slik tilknytning til revidert eller kontrollert virksomhet, dens ansatte eller tillitsmenn, at dette kan svekke revisors uavhengighet og objektivitet. Det samme gjelder dersom det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisors uavhengighet og objektivitet ved gjennomføring av oppgavene. Ansettelse som revisor i kommunen eller fylkeskommunen, eller i en interkommunal samarbeidsordning, medfører ikke i seg selv at revisoren mangler nødvendig uavhengighet og objektivitet.

Som nærstående regnes

- a) ektefelle og en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapsliknende forhold
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken, og deres ektefeller eller personer som de bor sammen med i ekteskapsliknende forhold og
- c) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken til en person som nevnt under bokstav a

Krav til uavhengighet er nærmere spesifisert i revisjonsforskriften § 13.

- Revisor kan etter denne forskrift ikke inneha andre stillinger hos kommunen eller fylkeskommunen eller i virksomhet som den kommunen eller fylkeskommunen deltar i ved siden av revisoroppdraget.
- Revisor kan ikke være medlem av styrende organer i virksomhet som kommunen eller fylkeskommunen deltar i.

Hovedkontor:
Postadr.: PB 988
2626 Lillehammer
Tlf 61289080 Faks 61289081
E-post: postmottak@irev.no

Avdeling Gjøvik:
Teknologivn. 6
2815 Gjøvik
Tlf. 61130350 Faks 61130360

Firma:
Besøksadresse: Kirkeg. 76
2609 Lillehammer
Org. nr. 987769386MVA
Bank 16041146927

- Revisor kan ikke delta i, eller ha funksjoner i annen virksomhet når dette kan føre til at vedkommendes interesser kommer i konflikt med interessene til oppdragsgiverne eller på annen måte er egnet til å svekke tilliten til den som foretar revisjon.

I tillegg er det følgende begrensninger ved gjennomføring av oppgaver, jf. revisjonsforskriften § 14:

- revisor kan ikke utføre rådgivnings- eller andre tjenester der dette er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet
- revisor kan ikke yte tjenester som hører inn under den revisjonspliktiges (dvs kommunens) egne ledelses- og kontrolloppgaver
- revisor kan ikke opptre som fullmektig for den revisjonspliktige, unntatt ved bistand i skattesaker etter domstolloven.

Hovedreferanse:

Kommuneloven § 79

Revisjonsforskriften kap. 6

ISA 200 - Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med revisjonsstandardene pkt. 14

ISA 220 - Kvalitetskontroll av revisjon av regnskaper pkt 11

ISA 300 - Planlegging av revisjon av et regnskap pkt. 7

Standard for forvaltningsrevisjon RSK 001 pkt. 8

Oppdragsansvarlig revisors vurdering av uavhengighet i forhold til kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land:

Pkt 1: Ansettelsesforhold	<i>Undertegnede har ikke ansettelsesforhold i andre stillinger enn i Innlandet Revisjon IKS.</i>
Pkt 2: Medlem i styrende organer	<i>Undertegnede er ikke medlem av styrende organ i noen virksomhet som disse kommunene deltar i.</i>
Pkt 3: Delta eller inneha funksjoner i annen virksomhet, som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit	<i>Undertegnede deltar ikke i eller innehar funksjoner i annen virksomhet som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit til rollen som revisor.</i>
Pkt 4: Nærstående	<i>Undertegnede har ikke nærstående som har tilknytning til disse kommunene som har betydning for uavhengighet og objektivitet.</i>
Pkt 5: Rådgivnings- eller andre tjenester som er egnet til å påvirke revisors habilitet	<p>Før slike tjenester utføres, foretas en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art i forhold til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med bestemmelsen i forskriften § 14, skal revisor ikke utføre tjenesten. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt.</p> <p>Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Paragrafen sier at også slike veiledninger må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger.</p> <p><i>Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor disse kommunene som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.</i></p>
Pkt 6: Tjenester under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver	<i>Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor disse kommunene som hører inn under kommunenes egne ledelses- og kontrolloppgaver.</i>
Pkt 7: Opptre som fullmektig for den revisjonspliktige	<i>Undertegnede opptre ikke som fullmektig for kommunene.</i>
Pkt 8: Andre særegne forhold	<i>Undertegnede kjenner ikke til andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til uavhengighet og objektivitet.</i>

Med hilsen

Reidun Grefsrud
Reidun Grefsrud
Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

VEDLEGG 4

Skatteregnskapet

Årsregnskap for Nordre Land kommune for inntektsåret 2014

Avlagt etter kontantprinsippet

		2014	2013
1	Likvider	42 424 746	43 361 773
	Skyldig skattekreditorene	-2 381 577	-3 692 686
	Skyldig andre	-90 541	-153 917
	Innestående margin	-39 952 623	-39 515 165
	Udisponert resultat	-5	-4
Sum		0	0
2	Arbeidsgiveravgift	-106 644 383	-104 129 137
	Kildeskatt	0	0
	Personlige skatteyttere	-385 910 143	-386 703 081
	Selskapsskatt	-37 886 833	-37 009 575
	Renter	-390 978	-392 815
	Innfordring	19 709	6 707
Sum		-530 812 627	-528 227 901
3	Fordelt til Folketrygden - arbeidsgiveravgift	106 644 382	104 129 137
	Fordelt til Folketrygden - medlemsavgift	119 197 351	112 885 675
	Fordelt til Fylkeskommunen	25 971 244	25 980 494
	Fordelt til kommunen	119 052 935	120 603 425
	Fordelt til Staten	159 961 764	164 629 171
	Krav som er ufordelt	1	0
	Videresending plassering mellom kommuner	-15 050	
Sum		530 812 627	528 227 901
Sum total		0	0

Dokka, 8. januar 2015

Lillian Rønningen
skatteoppkrever

Forklaring til årsregnskapet

Skatteregnskapet er avlagt etter kontantprinsippet. Skatteregnskapet viser skatter og avgifter mv. som er innbetalt i løpet av regnskapsåret.

Innbetalte skatter og avgifter mv. er fordelt til kommunen, fylkeskommunen, folketrygden og staten (skattekreditorene), etter gjeldende fordelingstall.

Sumlinjene i årsregnskapet

• Likvider

Likvidene i skatteregnskapet består av bankbeholdning for skatt og eventuelt kontantbeholdning.

• Skyldig skattekreditorene

Fordelingsoppgjøret til skattekreditorene for desember, står som gjeld i balansen pr. 31.12. Skatteoppkreveren skal utbetale fordelingsoppgjøret til skattekreditorene senest 10. januar.

Dersom dette er et positivt beløp, har skatteoppkreveren en fordring på skattekreditorene. Skattekreditorene skal innbetale dette beløpet til skatteoppkreveren senest 20. januar.

- **Skyldig andre**

Dette beløpet består av uidentifiserte og uplasserte innbetalinger, som ikke er fordelt til skattekreditorene.

- **Udisponert resultat**

Dette skal være et lite beløp som skyldes øreavrunding i skatteregnskapssystemet.

- **Innbetalte skatter og avgifter, Renter, Innfordring**

Dette beløpet er innbetalt arbeidsgiveravgift, forskuddstrekk fratrukket marginavsetning, forskuddsskatt for personlige og upersonlige skattytere, restskatt og overskytende forskudd for personlige og upersonlige skattytere, kildeskatt, samt renter og gebyrer.

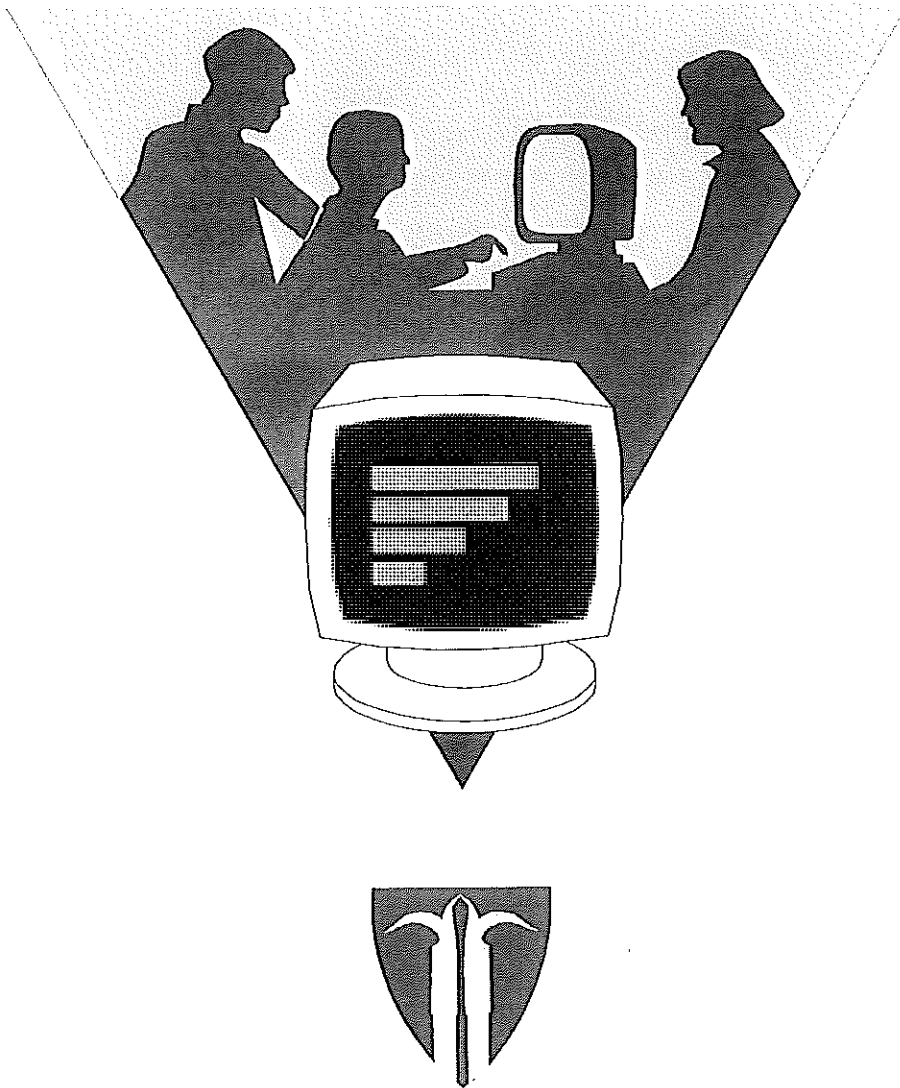
- **Fordelt til skattekreditorene**

Dette er innbetalte skatter og avgifter, renter og gebyrer som er fordelt til skattekreditorene.

- **Krav som er ufordelt**

Dette skal være et lite beløp som skyldes øreavrunding i skatteregnskapssystemet.

Årsrapport for 2014

**Skatteoppkreveren i
Nordre Land kommune**

Innhold

1. Generelt om skatteoppkreverens virksomhet.....	3
1.1 Skatteoppkreverkontoret	3
1.1.1 Ressurser.....	3
1.1.2 Organisering.....	3
1.1.3 Ressurser og kompetanse	3
1.2 Internkontroll	3
1.3 Vurdering av skatteinngangen.....	4
1.3.1 Total skatte- og avgiftsinngang i regnskapsåret	4
1.3.2 Kommunens andel av skatteinngangen i regnskapsåret	4
1.4 Skatteutvalg.....	4
2. Skatteregnskapet.....	5
2.1 Avleggelse av skatteregnskapet	5
2.2 Margin.....	5
2.2.1 Margin for inntektsåret 2013.....	5
2.2.2 Margin for inntektsåret 2014.....	5
2.2.3 Kommentarer til marginavsetningen.....	5
3. Innfordring av krav	6
3.1 Restanseutviklingen	6
3.1.1 Totale restanser og berostilte krav	6
3.1.2 Kommentarer til restansesituasjonen og utviklingen i restanser	6
3.1.3 Restanser eldre år	7
3.1.4 Kommentarer til restanser og restanseoppfølgingen for eldre år	7
3.2 Innfordringens effektivitet	6
3.2.1 Vurdering av kontorets resultat pr. 31.12.2014	
3.2.2 Vurdering av sammenheng mellom aktivitet og resultat.....	8
3.2.3 Omtale av spesielle forhold.....	8
3.2.4 Kontorets eventuelle tiltak for å bedre effektiviteten i innfordringen	8
3.3 Særnamskompetanse	8
4. Arbeidsgiverkontroll.....	9
4.1 Organisering av arbeidsgiverkontrollen	9
4.2 Planlagte og gjennomførte kontroller.....	9
4.3 Resultater fra arbeidsgiverkontrollen	9
4.4 Vurdering av arbeidsgiverkontrollen	9
4.5 Samarbeid med andre kontrollfaktorer	9
4.6 Gjennomførte informasjonstiltak	10

1. Generelt om skatteoppkreverens virksomhet

1.1 Skatteoppkreverkontoret

1.1.1 Ressurser

Ressursfordeling	Årsverk	%-andel fordelt
Antall årsverk ved skatteoppkreverkontoret som kun er benyttet til skatteoppkreverfunksjonen i regnskapsåret	2,5	100 %
Ressursbruk ved skatteoppkreverkontoret, fordeling av årsverk	-----	-----
Skatteregnskap	0,65	26 %
Innfordring av skatt og arbeidsgiveravgift	1,0	40 %
Arbeidsgiverkontroll	0,6	24 %
Informasjon og veiledning overfor skatte- og avgiftspliktige og regnskapsførere/revisorer	0,05	2 %
Skatteutvalg	0	0 %
Administrasjon	0,2	8 %
(Andel fordelt skal være 100 %)	2,5	100 %

1.1.2 Organisering

Skatteoppkreverkontoret i Nordre Land er administrativt organisert som en del av Faggruppe økonomi og strategi. Faglig tilligger instruksjonsmyndigheten overfor skatteoppkreverkontoret til skatteetaten ved Skatt Øst/Skattedirektoratet.

Arbeidsoppgavene og ansvarsområdene er fordelt mellom skatteoppkrever (1/1), regnskapskontrollør/saksbehandler (1/1) og rådgiver (1/2) etter nærmere definering i funksjonsbeskrivelser, rutinebeskrivelser og virksomhetsplan.

1.1.3 Ressurser og kompetanse

Kontoret har, som punkt 1.1.1 sier, en totalressurs på 2,5 årsverk. Grunnleggende beskrivelser av arbeidsoppgavene angir den nødvendige fagkompetanse innenfor hovedområdene skatteregnskap, innfordring og arbeidsgiverkontroll. Ajourhold og videreutvikling av kompetansen søkes dekket via deltagelse på kurs, deltagelse i fagfora, samarbeidsfora og ved en gjensidig utveksling av den enkeltes spesialkompetanse.

1.2 Internkontroll

Rutineutvikling og rutinedokumentasjon er høyt prioritert ved kontoret. Tilsvarende gjelder for dokumentasjon av kontorets internkontroll. Ajourføringsarbeidet på disse områdene prioriteres.

1.3 Vurdering av skatteinngangen

1.3.1 Total skatte- og avgiftsinngang i regnskapsåret

Det er i 2014 inngått kr. 530 812 627,- i skatt og avgifter over særregnskapet for skatt. Dette er kr. 2 584 726,- mer enn året før, dvs. en økning på 0,48 %. Fra 2012 til 2013 gikk skatteinngangen opp med 8,49 %, mens det fra 2011 til 2012 var en økning på 3,83 %.

Utviklingen av skatteinngangen i Nordre Land er sammenfallende med utviklingen på landsbasis som også viser stagnasjon i innbetalingene.

Utlignet skatt vedr. etterskuddsordningen (selskapsskatt) ved siste ligning utgjør kr. 38 293 598,- mot kr. 37 280 149,- for året før.

Utlignet skatt vedr. personlige skatteyttere er øket med kr. 14 997 742,- mill. til kr. 386 288 092,-, mot en økning på kr.17,8 mill. året før.

Utviklingen vedrørende den enkelte skattekreditor er angitt i tabellen nedenfor:

Skattekreditorer	2011	2012	2013	2014
Folketrygden - arbeidsgiveravgift	92 961 920	97 458 098	104 129 137	106 644 383
Folketrygden - medlemsavgift	104 347 000	106 356 710	112 885 675	119 197 351
Fylkeskommunen	23 361 395	24 695 801	25 980 494	25 971 244
Staten	139 686 952	144 816 996	164 629 171	159 961 764
Kommunen	108 508 255	113 528 355	120 603 425	119 052 935
Krav som er ufordelt	0	1	0	1
Videresend. plass. mellom kommuner				15 050
Sum	468 865 522	486 855 961	528 227 901	530 812 627

1.3.2 Kommunens andel av skatteinngangen i regnskapsåret

Kommunens andel av skatteinngangen utgjør kr.119 052 936,-, hvilket er kr. 1 550 487,- mindre enn for 2013, dvs. en reduksjon på 1,29 %. Tilsvarende for foregående år var en økning på 6,23 %.

Variasjonene må i tillegg til betalingsutviklingen som omtalt i pkt. 1.3.1 også sees i sammenheng med størrelsen på det kommunale skattøre:

År	Skattøre	År	Skattøre	År	Skattøre	År	Skattøre
2014	11,4	2013	11,6	2012	11,6	2011	11,3

Budsjettert økning i skatteanslaget for Nordre Land for 2014 var på 5 %, slik at inngangen ligger kr. 7 586 064,- under anslaget på kr.126 639 000,-.

Kommunens andel av innbetaling av forskuddstrekk er øket med kr. 515 388 (0,5 %) mot kr. 5 058 481 mill. (4,8 %)2013.

Forskuddsskatt personlige skattytere viser en reduksjon på kr. 1 816 971 mill. (-13,6) mot en økning på kr. 1 440 360 mill. (12,1 %) 2013.

Andel restskatt personlige skattytere viser en reduksjon på kr. 291 167 (6,7) mot en økning på kr. 313 758,- (7,8 %) 2013.

Kommunens andel av negativ margin utgjorde kr. 1 572 320,- som er en belastning på kr. 481 659,- mer enn i 2013.

1.4 Skattentvalg

Det har ikke vært forberedt noen saker til skattentvalget i 2014.

2. Skatteregnskapet

2.1 Avleggelse av skatteregnskapet

Avleggelse av skatteregnskapet

Skatteoppkreveren i Nordre Land kommune bekrefter at skatteregnskapet for 2014 er ført, avstemt og avlagt i samsvar med gjeldende forskrifter og retningslinjer, jf. Instruks for skatteoppkrevere av 8.april 2014 § 3-3 nr. 2.

Årsregnskapet for 2014 følger som vedlegg til årsrapporten, og er signert av skatteoppkreveren.

2.2 Margin

2.2.1 Margin for inntektsåret 2013

Innestående margin for inntektsåret 2013, pr. 31.10.2013	kr 0,-
For lite avsatt margin for inntektsåret 2013	kr 5 399 452

Marginprosent

Gjeldende prosentsats marginavsetning: 11 %. Gyldig fra: 31.3.2011

Marginoppgjøret de siste år hatt følgende underskudd (samlet for alle skattekreditorene):
2013: 5,4 mill., 2012: 3,7 mill., 2011: 6,7 mill. 2010: 9,0 mill., 2009: 7,5 mill., 2008: 5,1 mill.,
2007: kr 3,2 mill., 2006: kr. 4,0 mill. og 2005: kr. 2,3 mill.

2.2.2 Margin for inntektsåret 2014

Marginavsetning for inntektsåret 2014 pr. 31.12. 2014 kr 39 952 623

Gjeldende prosentsats marginavsetning: 11 %. Gyldig fra: 31.3.2011

2.2.3 Kommentarer til marginavsetningen

Nordre Land kommunestyre vedtok den 22.3.2011 å øke marginavsetningen fra 10 til 11 prosent. Ny marginprosent ble registrert i skatteregnskapet den 31.3.2011. Vedtaket ble gjort med bakgrunn i tendensen i marginunderskuddet fra 2007 til 2010. Oppgjøret for 2011 viser en reduksjon i underskuddet på 2,3 mill. og for 2012 en ytterligere reduksjon i forhold til året før på kr. 2,9 mill. For 2013 foreligger en økning i negativ margin på 1,7 mill..
Utviklingen vil bli løpende vurdert for at prosentsatsen skal være tilnærmet tilstrekkelig.

3. Innføring av krav

3.1 Restanseutviklingen

3.1.1 Totale restanser og berostilte krav

	Restanse 31.12.2014	Herav berostilt restanse 31.12.2014	Restanse 31.12.2013	Herav berostilt restanse 31.12.2013	Endring i restanse Reduksjon (-) Økning (+)	Endring i berostilt restanse Reduksjon (-) Økning (+)
Sum restanse pr. skatteart	25 465 393	1 722 734	22 912 033	2 019 806	2 553 360	-297 072
Arbeidsgiveravgift	1 677 108	35 836	1 568 614	35 836	108 494	0
Artistskatt	0	0	0	0	0	0
Forsinkelsesrenter	1 887 019	205 815	1 820 873	205 815	66 146	0
Forskuddsskatt	0	0	0	0	0	0
Forskuddsskatt person	5 705 203	503 070	4 832 393	583 861	872 810	-80 791
Forskuddstrekk	630 958	0	736 815	0	-105 857	0
Gebyr	0	0	0	0	0	0
Innføringsinntekter	187 737	29 265	177 464	30 395	10 273	-1 130
Inntekt av summarisk fellesoppgjør	2 164 232	0	2 164 232	0	0	0
Kildeskatt	0	0	0	0	0	0
Restskatt	43 103	0	286 314	0	-243 211	0
Restskatt person	13 170 033	948 748	11 325 328	1 163 899	1 844 705	-215 151
Sum restanse diverse krav	0	0	0	0	0	0
Diverse krav	0	0	0	0	0	0
Sum restanse pr. skatteart inkl. diverse krav	25 465 393	1 722 734	22 912 033	2 019 806	2 553 360	-297 072

3.1.2 Kommentarer til restansesituasjonen og utviklingen i restanser

Samlede restanser er i året økt med kr. 2 553 360,- mot en reduksjon på kr. 520 975,- året før. Restansen er ca. kr 1.884 mill. for høy. Dette med bakgrunn i forventet ligningsendring pga. omgjøring av skjønnsfastsettelse. Reell økning er dermed ca. kr. 668.000,-

Det framkommer en økning i restansene på artene forsinkelsesrenter, arbeidsgiveravgift, forskuddsskatt person og restskatt person.

Artene forskuddstrekk og restskatt upersonlig viser reduksjon.

For de øvrige skattarter er det ubetydelig utvikling.

Innføringsgrunnlaget vedr utlignet skatt (personlige skattytere) har hatt slik utvikling:

Ligningsår/opptjeningsår	2009	2010	2011	2012	2013
Utlignet skatt, forskuddsplikt.	330 205 949	342 062 730	353 439 326	371 290 665	386 288 092
Restskatt	14 508 008	14 887 151	13 363 860	13 496 474	15 894 070

For etterskuddsordningen har utviklingen i utlignet skatt vært som følger:

Ligningsår/opptjeningsår	2009	2010	2011	2012	2013
Utlignet skatt, etterskuddsplikt.	27 720 530	25 175 922	25 226 131	37 280 149	37 956 877
Restskatt	10 021 758	5 757 226	3 125 875	5 214 658	3 890 886

Det er i året avskrevet kr. 988 811,- mot kr. 972 926,- året før. Dette gjelder i hovedsak tapte krav i konkursbo og krav som gjenstår etter gjennomførte gjeldsordninger. Ettergitte beløp utgjør kr. 42 354,- mot kr. 63 654,- i 2013. Ettergivelsene har bakgrunn i vedtak i lempningsaker .

Hva angår berostilte krav viser regnskapet en nedgang på kr. 297 072,-. Nye krav er ikke blitt berostilt og det er kun betalinger/endringer/avskrivninger på tidligere krav i denne kategori som medfører regnskapsendringene.

3.1.3 Restanser eldre år

Inntektsår	Sum restanse (debet)	Herav skatteart "Restskatt – person"
2012	1 932 944	977 131
2011	3 068 898	787 641
2010	889 405	557 340
2009 – 1989	10 713 999	-----

3.1.4 Kommentarer til restanser og restanseoppfølgingen for eldre år

Antall krav som var foreldet pr. 31.12.2014: ingen

Kontoret har gjennomgått rapporten "Restanseliste – forelda krav" dato t.o.m. 31.12.2014.

Kravene for eldre år følges opp løpende og eventuelle mulig tiltak for innkreving søkes iverksatt når mulighetene anses for å være tilstede.

Restanser i denne kategorien år består imidlertid for en stor del krav der innfordringsmulighetene vurderes som svært små. Krav etter behandling i konkurssammenheng og i pågående gjeldsordninger utgjør betydelige beløp. I tillegg foreligger flere krav som i beste fall vil inngå som betalt over svært lang tid. Totalsummen inneholder også berostilte krav, som ikke vurderes som innfordringsverdige pr. dato.

Restanser eldre år viser en økning på kr. 521 718,- i forhold til ved utgangen av 2013.

Pr. 31.12.13 var til sammenligning tilsvarende restanser økt med kr 1 346 389,-.

(Vi må ved sammenligningen ta hensyn til at 2011 var et spesielt år med betydelige fastsettelse av krav for eldre år. Blant annet ved et fastsatt summarisk fellesoppgjør på 2.1 mill.)

3.2 Innfordringens effektivitet

3.2.1 Vurdering av kontorets resultat pr. 31.12.2013

Årlige resultatkrav fastsettes av Skatt Øst/Skattedirektoratet i dialog med skatteoppkreverkontoret gjennom styringsdialogen. Pr. 31.12.2013 vurderes resultatene for Nordre Land skatteoppkreverkontor som tilfredsstillende i forhold til målkravene jfr. oppstillingen nedenfor.

Nordre Land	Krav 31.12.14 (%)	Resultat 31.12.14 (%)
Restskatt personlig skattytere (2012)	93,5	92,7
Restskatt, innfordret av sum krav til innfordring 2012	71,0	62,4
Forskuddsskatt personlig skattytere 2013	98,8	97,5
Forskuddstrekk 2013	99,8	100,0
Arbeidsgiveravgift 2013	99,7	99,9
Restskatt upersonlig skattytere 2012	100,0	96,7
Forskuddsskatt upersonlig skattytere 2013	99,9	100,0

Med unntak av forskuddsskatt personlige skattytere og restskatt personlig og upersonlig ligger vi jevnt med, eller over målkravet. Det forholdsvis store prosentvise avviket vedr restskatt upersonlige skattytere tilskrives ett foretak som er konkurs og hvor restansen er avskrevet 17/12-14.

Nedenfor er det til sammenligning angitt en oversikt over de vesentligste krav på innkrevingsområdet og vår kommunes resultater de siste år (pr. 30.06. jfr. tidligere måleparametere/måletidspunkt i styringsdialogen).

Innbetaling av skatter og avgifter/resultatkrav og måloppnåelse

Nordre Land	Krav 30.6.10	Resultat 30.6.10	Krav 30.6.11	Resultat 30.6.11	Krav 31.12.12	Resultat 31.12.12	Krav 31.12.13	Resultat 31.12.13
Restskatt	87,0	89,8	89,8	86,1	91,5	92,4	91,7	92,8
Restskatt, innfordret	59,0	73,7	71,0	57,9	66,0	74,4	71	74,4
Forskuddsskatt	96,5	96,5	96,5	97,2	99,0	98,9	98,8	97,6
Forskuddstrekk	100	99,6	99,8	99,9	100,0	100	99,8	99,9
Arb.giv.avgift	99,6	99,4	99,6	99,5	99,7	99,9	99,7	99,7

3.2.2 Vurdering av sammenheng mellom aktivitet og resultat

Funksjonaliteten i skatteregnskapssystemet sammen med interne rutiner sikrer i stor grad at kravene får en oppfølging i et innfordringsløp. Det har slik sett vært god betalingsrespons på spekteret av de tiltak som er mulig å iverksette, slik som telefoninkasso, utleggsforretninger, utleggstrekk, motregning, bistandsanmodninger, konkursvarsel og øvrig oppfølging. Lokalkunnskap og tilgjengelighet er basiselementer i oppgaveløsningen.

3.2.3 Omtale av spesielle forhold

Ingen spesielle forhold angis.

3.2.4 Kontorets eventuelle tiltak for å bedre effektiviteten i innfordringen

Effektiv innfordring vil i stor grad være avhengig av gode basiskunnskaper i innfordringsverktøyet og lovverket, samt en kontinuerlig faglig oppdatering. Vi ønsker dermed å tilstrebe størst mulig deltagelse på kurs og opplæring på området. Deltagelse i faglige nettverk, rutinefokus og kortest mulig responstid på lokale endringer er vesentlige momenter på tiltakssiden. Kontinuitet i bemanning og lokalkunnskap vil skape grunnlag for å opprettholde en effektiv innfordring.

3.3 Særnamskompetanse

Skatteoppkreverkontoret har benyttet særnamskompetanse på alle utleggsforretninger på skatteområdet siden 1983

. Dette sikrer rask gjennomføring, kvalitet på utleggene og den oppsøkende virksomheten gir økt betalingseffekt ved at den innebærer muligheter for dialog og eventuell avtaleinngåelse.

I forbindelse med den videre dekningsforfølgelse i 2014, er det foretatt 20 utleggsforretninger for sikring av krav. Antall berammede/varslede forretninger utgjorde 32 stk. Ved forretninger som ikke ble gjennomført kom det til betaling/ordning innen gjennomføringsfristen.

4. Arbeidsgiverkontroll

4.1 Organisering av arbeidsgiverkontrollen

Kontrollaktiviteten er organisert som et eget oppgaveområde ved kontoret. Dette ivaretar den nødvendige nærhet mellom kontroll og regnskap/innfordring, og skaper grunnlag for løpende ajourhold og veiledning, samt rask oppfølging, hvilket gir resultater også regnskaps- og innfordringsmessig. Det er etablert faglige nettverk på kontroll siden både på region- og fylkesnivå.

4.2 Planlagte og gjennomførte kontroller

Antall planlagte kontroller for 2014: 14
Som utgjør: 5 % av totalt antall leverandører av LTO i kommunen.

Antall gjennomførte kontroller 2014: 14
Som utgjør: 5 % av totalt antall leverandører av LTO i kommunen.

Antall gjennomførte kontroller i 2013: 13

4.3 Resultater fra arbeidsgiverkontrollen

Det er i 2014 gjennomført 14 ettersyn. Dette medførte endring i inntektsgrunnlag på kr. 639 779,-.

Det ble også avdekket mangler vedrørende det å sette av skattetrekkmidler, overholde frister og dokumentasjon mv.

Videre bidro virksomheten til å framskaffe et korrekt grunnlag for lønnsinnberetning og melding av krav i konkurs- og avviklingsbo.

4.4 Vurdering av arbeidsgiverkontrollen

Ressursbruken på kontrollområdet har i 2014 vært prioritert i forhold til totalressursen og virksomheten har medført gode resultater. Siden målkravet for arbeidsgiverkontrollen ikke ble oppnådd i 2012 og 2013 ble det i 2014 økt fokus på at målet skulle nås i 2014. Dette har vi gjort ved å planlegge bedre, og følge opp at fremdriften ble som planlagt. Dette videreføres i 2015 på samme måte slik at målkravet kan oppfylles.

4.5 Samarbeid med andre kontrollaktører

Det er etablert samarbeidsrutiner med Skatt Øst hva angår satsingsområder, utplukkskriterier/objektutvelgelse samt framdrifts- og resultatrapportering. Utplukk via Datavarehuset benyttes i tillegg til øvrige utvelgelsesmetoder. Det er også kontakt mellom Skatt Øst og skatteoppkreverkontoret i de tilfelle der dette er nødvendig i forhold til de innsendte rapporter.

Det er ikke gjennomført felles kontrollaksjoner med deltakelse fra skatteoppkreverkontoret i 2014.

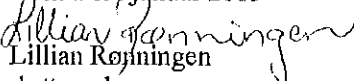
4.6 Gjennomførte informasjonstiltak

Informasjon og oppfølging av arbeidsgivere er i stor grad vektlagt.

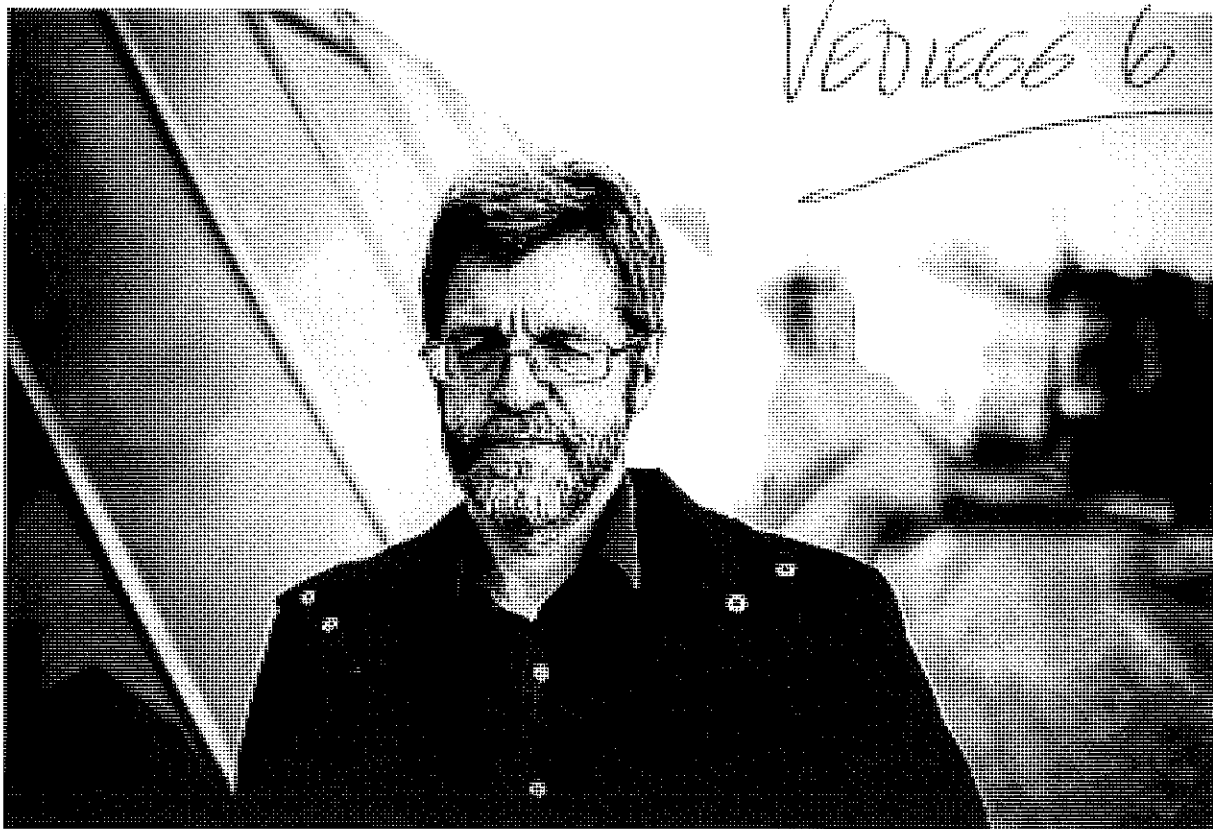
Følgende særskilte informasjonstiltak rettet mot regnskapsførere, revisorer og arbeidsgivere er gjennomført:

- Utdrag av aktuelle satser med endringer sendt til arbeidsgivere, regnskapsførere og revisorer samtidig som det er lagt ut på kommunens hjemmeside.
- Skriv vedr utfylling av lønns- og trekkoppgaver 2014.
- Skriv vedr blanketter mv i forbindelse med lønnsinnberetningen 2014.
- Oppdateringer av skatteoppkreverkontorets side på kommunens hjemmeside.
- Informasjonsskriv med oppfølgingsbrev vedr skattetrekkskonto er sendt til alle nye arbeidsgivere.
- Brosjyre vedrørende a-ordningen er sendt ut til de som har sendt inn manuelle oppgaver i 2014.

Dokka 19. januar 2015

Lillian Rønningen
skatteoppkrever

Vedlegg: Årsregnskapet for 2014 - signert av skatteoppkreveren.

– Deloitte-rapporten peker på at selskapskontrollen ikke helt har funnet sin form. Også kvaliteten på selskapskontrollen får en dårligere score, sier daglig leder Ole Kristian Rogndokken i Norges Kommunerevisorforbund. Foto: Magnus Knutsen Bjørke

2.368 kommunale selskap – selskapskontroll i bare 225

De kommunalt eide selskapene gir jobb til over 40.000 mennesker. Men bare ett av ti selskaper fikk besøk av kontrollutvalget i fjor. Det trengs tydeligere regler for selskapskontroll, påpeker fersk rapport.

Av Vegard Venli 29. januar 2015 - 11:26

(Oppdatert: 29. januar 2015 - 11:36)

Liker { 0 } Tweet { 3 }

Per 1. januar i år eide Kommune-Norge 2.368 selskaper med organisasjonsformen AS, ASA, KF eller FKF. I selskapene er hele 41.790 mennesker registrert som ansatte. Det viser en sammenstilling Kommunal-Rapport.no har utført ved hjelp av Enhetsregisteret.

Kontrollutvalgsforskriften pålegger alle kontrollutvalg å lage en langtidsplan for selskapskontroller. Planen skal rulleres minst én gang i valgperioden. Videre skal baseres på en overordnet analyse av kommunens eierskap.

Hensikten er å sikre en betryggende kontroll av at selskapene utøver kommunens eierinteresser, og i samsvar med kommunestyret eller fylkestingets vedtak.

Men på langt nær alle selskaper eid av kommuner eller fylkeskommuner kontrolleres slik de bør.

Enkelte dropper selskapskontroll

Enkelte kontrollutvalg har ikke engang laget planen for selskapskontroll, slik kontrollutvalgsforskriften pålegger dem. Det kommer fram i den ferske rapporten «Kontrollutvalg og kontrollutvalgssekretariat», laget av Deloitte på oppdrag fra Kommunaldepartementet.

Rapporten antyder at så mange som 6 prosent av kontrollutvalgene ikke har laget noen slik plan:

«Dersom vi legger til grunn at halvpartene av disse kommunene har en plan, og at fordelingen er om lag lik blant de sekretariatene som ikke har besvart undersøkelsen, som representerer sju prosent av kontrollutvalgene, kan vi anslå at det er rundt seks prosent av kontrollutvalgene som ikke har en plan for selskapskontroll», heter det i rapporten.

Ifølge rapporten blir det bestilt anslagsvis rundt 750 forvaltningsrevisjoner og 225 selskapskontroller i året. Dersom kun ett selskap ble kontrollert per selskapskontroll betyr det, sammenholdt med Kommunal-Rapport.no sin sammenstilling over kommunalt eide selskaper, at kun ett av ti selskaper i fjor ble kontrollert.

Utelukker ikke udekket behov

Begrepet selskapskontroll kan både innebære en forvaltningsrevisjon av ett eller flere selskaper, og en eierskapskontroll av hele kommunens portefølje av selskaper, påpeker daglig leder Ole Kristian Rogndokken i Norges Kommunerevisorforbund.

Han tror at bildet er mer nyansert enn tallene umiddelbart kan tyde på. Man kan ikke uten videre slå fast at det går ti år mellom hver selskapskontroll, mener Rogndokken:

– Men selv om det er flere forbehold her, blant annet at flere selskaper kan ha blitt kontrollert i samme selskapskontroll, kan nok ikke det bortforklare det store bildet. Det kan tyde på at det er et udekket behov for selskapskontroll i kommunene.

Vil formalisere krav til kontroll

Konklusjonene i rapporten fra Deloitte trekker i samme retning:

- Mens tre fjerdedeler av kontrollutvalgene i stor grad utarbeidet plan for forvaltningsrevisjon med utgangspunkt i overordnet analyse, gjorde bare drøyt halvparten det samme når det gjelder plan for selskapskontroll.
- Når det gjelder selskapskontroll anslår Deloitte en dobling i antallet unike prosjekt fra perioden 2006–2008 fram til i dag. Utgangspunktet var beskjedne 0,2 prosjekt per kommune i 2006–2008, mot 0,5 unike prosjekt i gjennomsnitt per kommune i 2013.
- Utførelsen av selskapskontroller synes gjennomgående å bli vurdert som dårligere enn for forvaltningsrevisjon. Det er også en god del uklarheter knyttet til hvordan selskapskontroller skal gjennomføres, og i praksis er det et utydelig skille mellom eierskapskontroll og forvaltningsrevisjoner av selskap.

På den bakgrunn foreslår Deloitte at Kommunaldepartementet lager tydeligere retningslinjer for gjennomføring av selskapskontroll.

– Det bør vurderes om også selskapskontroller og eierskapskontroller skal omfattes av standarden for forvaltningsrevisjon, skriver Deloitte i rapporten.

Håper kommunene har oversikt

Deloitte-rapporten vies oppmerksomhet på den årlige kontrollutvalgskonferansen i regi av Norges Kommunerevisorforbund, som går av stabelen neste uke.

– Deloitte-rapporten peker på at selskapskontrollen ikke helt har funnet sin form. Også kvaliteten på selskapskontrollen får en dårligere score, sier Ole Kristian Rogndokken.

– *Hva kan dette skyldes, tror du?*

– Det er riktig som rapporten påpeker, at det har vært en del uklarheterforståelsen av regelverket. Skillet mellom forvaltningsrevisjon i selskapene og kontroll med kommunens eierskapsutøvelse har blitt opplevd som vanskelig av flere.

– *Synes du at tallene vi presenterer i dag kan tyde på at kommunene bør prioritere flere selskapskontroller?*

– Det kan se slik ut. Jeg tror det er viktig å ha klart for seg, at jo mer aktivitet som legges utenfor kommunestyrets direkte kontroll, jo viktigere blir selskapskontrollene. Dersom kommunen for eksempel setter ut driften av

kommunale tjenester til private aktører blir den kommunale kontrollen vanskeligere, fordi kontrollutvalgets innsynsrett da er borte.

- Kan kommunene bruke oversikten over kommunalt eide selskaper til noe fornuftig?

- Jeg regner med at den enkelte kommune selv har oversikt over hva de eier, og at de bruker oversikten som grunnlag når planen for selskapskontroll skal utarbeides.

Lokal moské vokser mest

GJØVIK: Islamsk Kultursenter Gjøvik hadde størst medlemsøkning av trossamfundnene som fikk statsstøtte i Oppland i fjor.

MORTEN HØITOMT
morten.hoitomt@oa.no

Det viser en oversikt fra Fylkesmannen. Medlemsmassen ved Islamsk

Kultursenter Gjøvik økte med 89 og er nå på 409. Det gjør det også til det nest største trossamfunnet i fylket, etter The Muslim Cultural Center Lillehammer (643 medlemmer).

Disse to fikk dermed også mest statsstøtte; henholdsvis 183.641 og 288.707 kroner.

Totalt ble det utbetalt nesten 1,2 millioner kroner i Oppland i 2014, fordelt på 21 tros- og livssynssamfunn. Samlet medlemstall er 2601

og satsen per medlem er 449 kroner.

De muslimske sentrene er suverent størst. Nummer tre på lista er Lillehammer Pinsemenighet med 183 medlemmer. Deretter følger Livets Senter Lillehammer (146), Wat Thai Toten Buddhistforening (136), Livets Senter (118) og Gjøvik Pinsemenighet (110).

De øvrige har alle under 100 medlemmer.

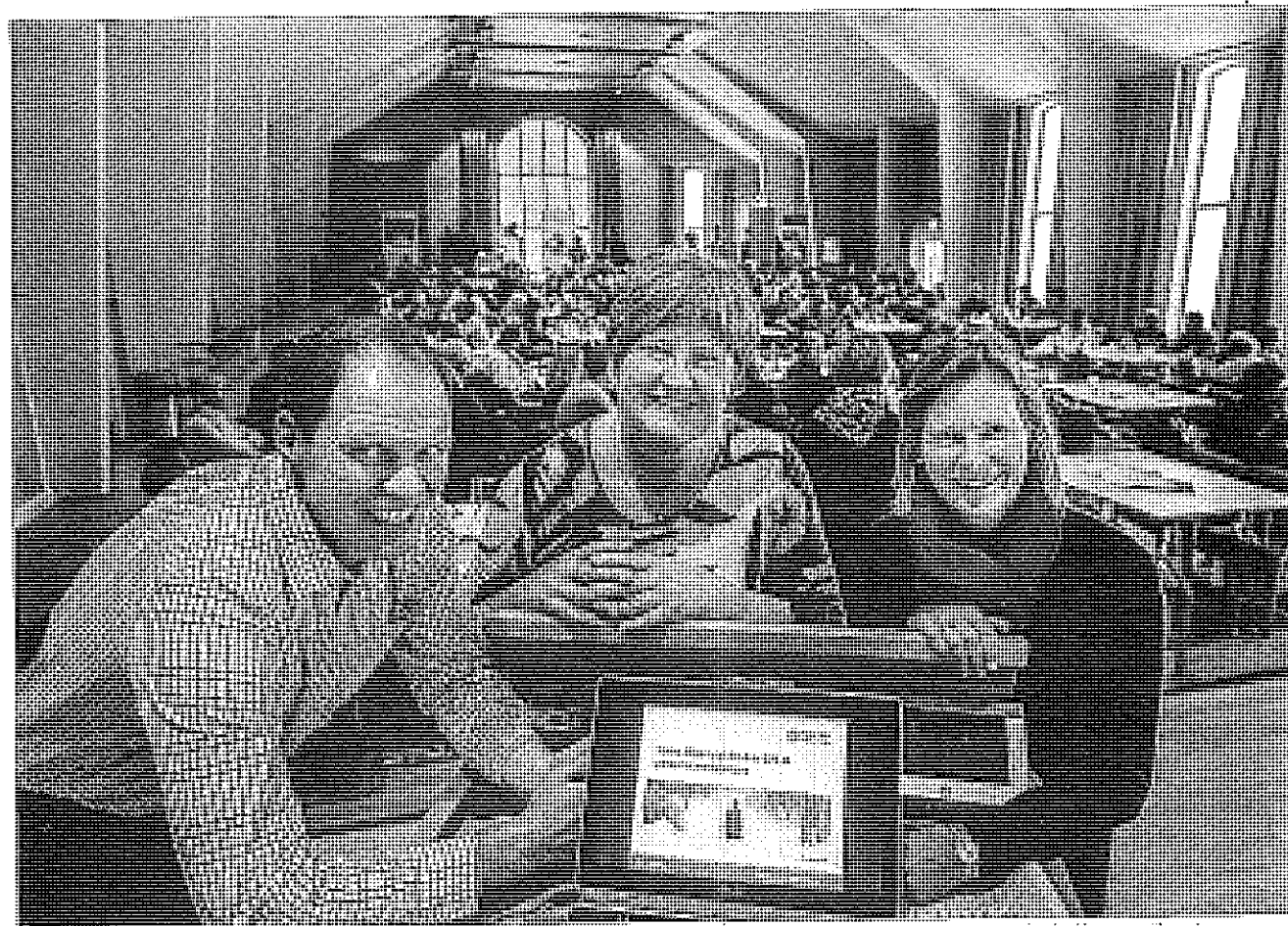

FOTO: Sindre/Senter i Gjøvik

FOTO: Sindre/Senter i Gjøvik

■ 140 fikk høre siste nytt om velferdsteknologi

- Økt frihet med GPS

TEKNOLOGIDAG: Dag Ausen, Inger-Ann Vekve og Tone Øderud fortalte om både positive erfaringer og mulige fallgruver ved bruk av ny teknologi i omsorgstjenesten.

FOTO: BRYNJAR EIDSTUEN

GJØVIK: Matemaskiner for utviklingshemmede. Robotstøvsugere for eldre. Sensorer i senga og falltepper. Ny teknologi og nytt utstyr er på vei inn i omsorgen.

JOHN BERGET
john.berget@oa.no

GPS-sporing av demente er i bruk i Vestoppland. Men foreløpig er det ikke som en syste-

matisk del av tilbudet som kommunene gir vedtak om. Men det jobbes med saken.

Vestre Toten og Søndre Land kommuner er to av Vestopplands kommuner som er med i det store Nasjonale Velferdsteknologiprogrammet. Programmet har som mål å lage retningslinjer for hvordan ny teknologi skal bli en naturlig del av omsorgstjenesten.

Bedre liv med GPS

Helsearbeidere, ledere og politikere var torsdag invitert til Gjøvikhallen for å lære. SINTEF deltok med to spesialister. De

fortalte blant annet om erfaring med bruk av GPS-utstyr på demente.

- Vi har erfaring fra 200 brukere i åtte-ti kommuner over to-tre år. Vi kan vise til sterke resultater når det gjelder trygghet og sikkerhet for brukerne. GPS har ført til økt livskvalitet og frihet for brukerne, sier Dag Ausen i SINTEF.

Ikke for alle

Ausen understreker at brukerne som er med i prosjektet er nøye utvalgt fra kommunene.

- Det er ikke sikkert GPS vil være bra for alle demente, men

for de rette brukere er gevinsten stor, sier han.

- De som går ut om natta uten å kle på seg først, de husker sjelden å ta på seg GPS, sier Tone Øderud fra SINTEF som et eksempel på en bruker som ikke vil ha nytte av GPS.

Digitale alarmer

I dag har mange hjemmeboende eldre trygghetsalarmer. Disse alarmene er i ferd med å bli digitalisert. Det gjør det mulig å legge til en rekke nye funksjoner til alarmene. Som varsel av braun, fall og uønsket bevegelse. Men å sette opp en rekke

sensorer rundt i hjemmet til brukerne, gir kommunene mange nye utfordringer man må tenke over, sier Ausen som mener utstyret må tilpasses den enkelte.

Ikke godt nok nett

Første konkrete utslag lokalt ser ut til å være at eldre i Vestre Toten kan få brannalarm tilknyttet til trygghetsalann.

Prosjektleder Inger-Ann Vekve i Vestre Toten sier de har utfordringer med god nok nettdækning til å ta i bruk ny teknologi.

TEMA · KONTROLLUTVALG

Nær fem av ti kontrollutvalgsledere ønsker en periode til med kontrollutvalgsarbeid, dersom de får muligheten.

Det viser Kommunal Rapporters undersøkelse blant landets kontrollutvalg, hvor vi har fått inn svar fra halve landet (se grafikk på side 12).

En av dem som gjerne vil fortsette, er Morten Hagen, leder av kontrollutvalget i Gran. Han kom inn i lokalpolitikken for Gran bygdaliste etter å ha engasjert seg i foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) på skolen. Siden har det ballet på seg.

- Man må nok kunne kalle meg en samfunnsengasjert borger.

Leser dokumenter på kvelden

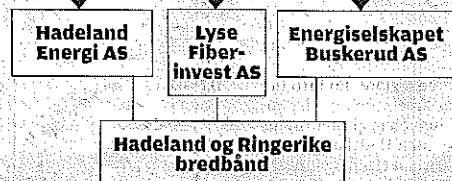
Med kaffekoppen, kontrollutvalgs-håndboken fra Kommunaldepartementet og en haug med dokumenter på bordet sitter han ved kafébordet på det familieeide bakeriet på Jaren og forteller om «hverdagen». Ikke bare som leder av kommunens kanskje viktigste organ for kontroll og tilsyn, men også som aktiv far i lokalmiljøet. Verv i idrettslaget og i skolen kommer på toppen av en karriere som selvstendig næringsdrivende økonomikonsulent.

- Når man har sånne sære interesser som meg, må man regne med å sitte og lese saksdokumenter utpå

Kontrollutvalgsleder Morten Hagen (t.v.) og sekretær Kjetil Solbrækken i Gran havnet i klammeri med styrelederen i Hadeland og Ringerike bredbånd. Her er de to tilbake utenfor selskapets jokaler.

KOMPLISERT STRUKTUR BAK KOMMUNALT BREDBÅNDSSELSKAP

Disse tre selskapene eies igjen av morselskaper, men på toppen av kjeden har eierne én ting til felles: De er alle kommuner eller fylkeskommuner

Kontrollutvalg er ikke for pyser

GRAN: Halvparten av alle kontrollutvalgsledere håper de får fortsette etter årets kommunevalg. **TRUSSEL OM SØKSMÅL** har ikke skremt Morten Hagen fra lysten til å sitte videre i vervet.

kveldene, etter at ungene har lagt seg.

Må tørre å konfrontere

Hagen er, både kunnskapsrik og aktiv i vervet. Han leser seg opp og tør å stille rådmannen de kritiske spørsmålene under møtene. Det gir godt kontrollutvalgsarbeid, men det presser også grenser, sier Kjetil Solbrækken. Han er sekretær for til sammen 12 kommuner i Oppland og Hedmark, og mener Gran er blant de mest velfungerende utvalgene.

Jeg har kontrollutvalg som ikke fungerer like godt. De kan få en gryteklar problemstilling nærmest servert på et sølvfat, men evner likevel ikke å konfrontere rådmannen.

Solbrækken nærmer seg beskrivelsen av det han mener er nøkkelen til et velfungerende kontrollutvalg:

Man må være en kritisk venn. Du rir kritikken samtidig som du har felles mål med rådmannen, nemlig en best mulig forvaltning.

En kjøretur på ganske nøyaktig ett minutt fra kafeen, ligger en håndfull selskaper som har fått med kontrollutvalgslederen å gjøre. En utro tjener ble i fjor høst dømt for å ha underslått 21 millioner kroner, mens han jobbet i først Hadeland Energi (HE), og siden Hadeland og Ringerike Bredbånd (HRB).

En mild snøstorm herjer Jaren-lufta utenfor selskapene denne dagen. I høst var det et reelt kontrollutvalgsdrama som utspilte seg, med Gran kontrollutvalg på den ene siden, og HRB ved styreleder Kai Glemmestad på den andre. Et drama hvor kontrollutvalget ble truet med søksmål, dersom medlemmene ikke gjorde som de ble fortalt.

Innsynstrøbbel

Gjennom et omfattende nettverk av morselskaper kontrolleres selskapet 100 prosent av norske kommuner eller fylkeskommuner, hvorav Gran kommune eier en stor andel. Innbyggerne i kommunen har dermed via de folkevalgte sine eierinteresser som skal ivaretas.

Bredbåndsselskapet driver i direkte konkurranse med og på like vilkår som private. Noen innsynsrett etter offentlighetsloven er det dermed ikke snakk om. Derimot har ethvert kontrollutvalg rett til innsyn i alle selskap som er fullt ut kontrollert av kommuner eller fylkeskommuner, enten gjennom direkte eller indirekte eierskap.

Da saken sprakk og kontrollutvalget kom på banen, ble det først nektet innsyn i granskingsrapportene som underslaget.

Da jeg slo opp i håndboka, fant jeg at det ikke er rom for diskusjon.

Kommuneloven § 80 gir oss full innsynsrett også i heleide kommunale selskaper, uavhengig av hvor mange kommuner som eier til sammen, sier Hagen.

Kontrollutvalgsboken er som en bibel for deg?

Her finner du svar på det meste.

Det er en bra veileder Kommunaldepartementet har laget, repliser Solbrækken. Han skyter inn:

Av de 12 kontrollutvalgslederne jeg har, er det ingen tvil om hvem som har lest den mest grundig. Det er Morten Hagen.

Ville unngå «utbretting»

Ikke bare kontrollutvalget ventet på innsyn. Det gjorde også en ivrig lokalpresse, som fulgte saken tett. Når rapporten ville bli oversendt kommunens kontrollutvalg, ville rapporten falle inn under offentlighetsloven og vurderes for innsyn på vanlig måte.

Et slikt innsyn ville styreleder Glemmestad unngå. Som tidligere ordfører og senere også medlem av kontrollutvalget i Jevnaker er han ingen uttalt motstander mot innsyn. Tidspunktet for offentliggjøring derimot, var han uenig med kontrollutvalget om.

Et eierutvalg undersøkte nemlig, og undersøker fortsatt, mulighetene for å stille enkeltpersoner personlig

til ansvar for selskapets tap.

Skal man inn i forhandlinger om økonomisk kompensasjon, så kan det være ødeleggende om detaljer blir brettet ut i medla på forhånd, sier Glemmestad i dag.

Truet med søksmål

Dramaet om innsynet i rapporten var det kontrollutvalgslederen i Gran som vant. Han innhentet en juridisk vurdering som konkluderte med at det ikke var adgang til å unnta rapporten om selskapet. Men før han kom så langt, fikk han følgende beskjed fra styreleder Glemmestad:

«I min lukkede redegjørelse for kontrollutvalgene i Gran, Lunner og Jevnaker redegjorde jeg for forhold som ved offentliggjøring vil kunne generere kostnader og svekke selskapets posisjon vedr. potensielle søksmål mot ansvarlige. Er dette tillagt vekt, og er kontrollutvalgene på kommunenes vegne beredt til å dekke slike kostnader/tap?»

Dette var mer enn antydninger fra styrelederen. Vi opplevde dette som en reell trussel om søksmål, sier Hagen i dag.

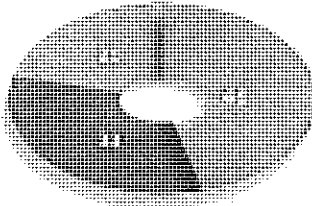
Styrelederen har en annen versjon:

LITE OPP-TATT AV KONTROLL? Det virker på meg som at kontrollutvalget var mer opptatt av offentliggjøringen, enn av kontrollen

Kai Glemmestad, styreleder Hadeland og Ringerike Bredbånd

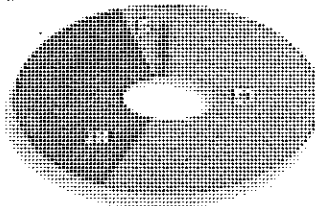
FRA UNDERSØKELSEN

Ønsker du å ta en periode til i kontrollutvalget, dersom du får anledningen i neste periode?

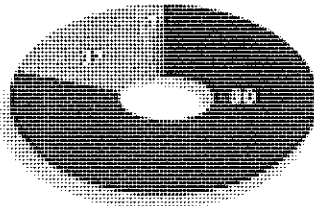
Ja Nei Vet ikke

Synes du politikere fra ordførers parti ved lov bør utelukkes fra ledervervet i kontrollutvalget?

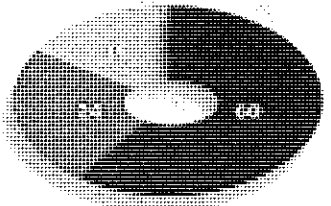
Ja Nei Vet ikke

Hva mener du om kontrollutvalgets budsjettammer for 2015, slik de er satt av kommunestyret?

Store nok til å føre tilfredsstillende kontroll
Ikke store nok til å føre tilfredsstillende kontroll
Vet ikke

Hvor lenge har du sidd i kontrollutvalget?

1 periode 60,09%
2 perioder 24,03%
3 perioder eller mer 15,45%
Vet ikke 0,43%

Spørreundersøkelsen ble gjennomført av Kommunal Rapport i januar 2015. Undersøkelsen er besvart av kontrollutvalgsmedlemmer i 229 kommuner. 97 prosent av de som har svart, leder kontrollutvalget i kommunen.

- Det var å gå svært langt, synes jeg. Det du siterer der, inngår i en lengre korrespondanse mellom meg og kontrollutvalget.

- Du er altså ikke så sikker på at du faktisk hadde søkt kommunens kontrollutvalg?

- Nei. Dette var ment som en spissformulering. Det virker på meg som at kontrollutvalget var mer opptatt av offentliggjoring enn av kontrollen. Det ville jo vært en nokså oppsiktsvekkende konklusjon på en dialog der man testet hverandre ut i forhold til videre spillerom.

- Men din vurdering om at det var galt av kontrollutvalget å offentliggjøre står altså fast?

- På det tidspunktet den formuleringen ble skrevet, var jeg overbevist om at vi burde skjermes de som skulle føre forhandlinger om mulig erstatning, fra at dette skulle gjøres i all offentlighet.

Det både styreleder og kontrollutvalgsleder derimot kan enes om, er at det blir viktig å dra lærdom av saken.

- Det er ikke dagligdags for et selskap som oss å bli bedratt for flere titalls millioner kroner. For oss har det vært viktig å håndtere saken på en ryddig måte, samtidig som man ønsket å beskytte selskapet mot økonomisk tap, sier Glommestad.

Kan ikke være skyggeredd

Kontrollutvalget i Gran har fått en lærdom, som går ut over saken om underslag i selskapene. De ber nå om å bli fortløpende holdt orientert med innkallinger og referater fra generalforsamlingene i selskapene som kommunen eier.

- Mange kommuner er nok ferske på dette med eierskapskontroll. Denne saken ble en bevisgjoring for oss, sier Solbrækken.

- Ja, nå ser vi det som helt naturlig å ha dette som faste referatsaker i kontrollutvalget, bekrefter Hagen.

- Som kontrollutvalgsleder kan man ikke være skyggeredd?

- Det kan man ikke være, og det er jeg ikke. Nå er det ikke alle saker som er like spennende som underslagssaken, men når de dukker opp er det klart at det gjør utvalgsarbeid mer spennende.

Sekretær Solbrækken er enig: - Kontrollutvalgene har nok av tri-vielle saker. Det er når det smeller at man ser om utvalget holder. Når slike saker dukker opp, det er da man får se hva et kontrollutvalg er laget av.

Slik svarer politikere

Dette er noen av svarene på hvorfor politikere ønsker eller ikke ønsker å fortsette i kontrollutvalget

» LE!!!!

» Dette er et givende arbeid og en viktig funksjon i den kommunale forvaltningen

» Man får en god erfaring i alle aspekter med kommunal forvaltning. Spesielt skjæringspunktet mellom administrasjon og politikere. I tillegg til at det er faglig sterkt sektortært

» Har sagt ja til stå på sikker plass til kommunestyret, og tror det blir nok

» Etter mer enn 30 år i kommunepolitikken og etter tre perioder som leder av kontrollutvalget, synes jeg at jeg har avtjent samfunnsplikten

» Kommunens politiske ledelse tar ikke kontrollutvalgets oppgaver og arbeid på alvor

» Har vært med lenge nok. Frustrert over lite engasjerte og korttenkte politikere

» Politikeroppfølgingen er for dårlig når det gjelder kontrollutvalgets oppgaver

Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. - Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Ingen kunnskapskrav for kontrollutvalget

Flere tar til orde for et **KOMPETANSEKRAV** Et kontrollutvalgets medlemmer, men hovedparten er enstemmig.

Etter å ha diskutert saken i kontrollutvalget, ble det besluttet å sende saken til kommunestyret. Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Flere har vært med lenge nok. Frustrert over lite engasjerte og korttenkte politikere. Politikeroppfølgingen er for dårlig når det gjelder kontrollutvalgets oppgaver.

Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Etter å ha diskutert saken i kontrollutvalget, ble det besluttet å sende saken til kommunestyret. Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Flere har vært med lenge nok. Frustrert over lite engasjerte og korttenkte politikere. Politikeroppfølgingen er for dårlig når det gjelder kontrollutvalgets oppgaver.

Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Etter å ha diskutert saken i kontrollutvalget, ble det besluttet å sende saken til kommunestyret. Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.

Flere har vært med lenge nok. Frustrert over lite engasjerte og korttenkte politikere. Politikeroppfølgingen er for dårlig når det gjelder kontrollutvalgets oppgaver.

Det er viktig å opplyse kommunestyret om økonomisk informasjon i selskaper som kommunen eier. Utvalgsleder Hagen i Gran kommune.